

STŘEDOŠKOLSKÁ ODBORNÁ ČINNOST

Obor č. 16: Historie

Život ředitele Občanské záložny v Lázních Bělohradě Jana Smětáka zasazený do dobového kontextu

**Kryštof Kučera
Královéhradecký kraj**

Hradec Králové 2022

STŘEDOŠKOLSKÁ ODBORNÁ ČINNOST

Obor č. 16: Historie

**Život ředitele Občanské záložny v Lázních Bělhradě
Jana Smětáka zasazený do dobového kontextu**

**The life of the director of the Civic Credit Union in
Lázně Bělhrad, Jan Směták, set in a period context**

Autoři: Kryštof Kučera

Škola: Biskupské gymnázium, církevní základní škola, mateřská škola a základní umělecká škola Hradec Králové, Orlické nábřeží 356/1, 500 03 Hradec Králové

Kraj: Královéhradecký kraj

Konzultant: Mgr. Vítězslav Kutík

Hradec Králové 2022

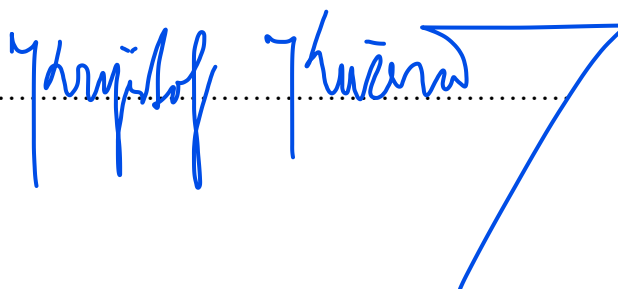
Prohlášení

Prohlašuji, že jsem svou práci SOČ vypracoval a použil jsem pouze prameny a literaturu uvedené v seznamu bibliografických záznamů.

Prohlašuji, že tištěná verze a elektronická verze soutěžní práce SOČ jsou shodné.

Nemám závažný důvod proti zpřístupňování této práce v souladu se zákonem č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších předpisů.

V Hradci Králové dne 19. 5. 2022

A handwritten signature in blue ink, appearing to read 'Jaroslav Trnava', is written over a horizontal dotted line. To the right of the signature, there is a large, stylized blue checkmark or '7' shape.

Poděkování

Chtěl bych poděkovat své babičce Jarmile, vnučce Jana Smětáka, která ve mně vzbudila zájem o mého prapradědečka a o rodinnou historii vůbec. Dále bych chtěl poděkovat pratetě Drahomíře, která mně ochotně poskytla veškeré dokumenty z rodinného archivu a byla mi cenným zdrojem informací. Dík patří také rodině Smětákových z Příložan, která mi poskytla rodokmen a laskavě se se mnou podělila o své znalosti rodinné historie, a rovněž mým rodičům, kteří mne provázeli na místa s rodinou historií spojená. V neposlední řadě bych rád poděkoval zejména pracovníkům Státního okresního archivu v Jičíně, také v Jihlavě, Třebíči (Moravských Budějovicích) a Chrudimi, kteří se mi věnovali a poskytovali cenné rady ohledně mého pátrání, a úředníkům Městského úřadu Lázně Bělohrad v čele se starostou Ing. Pavlem Šubrem, dlouholetému vedoucímu Městského kulturního střediska v Lázních Bělohradě Petru Stuchlíkovi a pamětnici, paní Marii K.

Anotace

Ve své práci jsem se pokusil zachytit životopis jednoho ze svých předků – ředitele Občanské záložny v Lázních Bělohradě Jana Smětáka a jeho rodiny. Zároveň jsem život mého předka zasadil do dobového kontextu, který je podle mne důležitou podmínkou k pochopení životních osudů této osobnosti. Proto jsem zaměřil svou pozornost na historii lidového peněžnictví s důrazem na Občanskou záložnu v Lázních Bělohradě a na historii města Lázní Bělohradu.

Zdroji mé práce se staly zejména historické prameny převážně úředního charakteru. Pro svou práci jsem rovněž využil vzpomínek pamětníků. Cenným zdrojem informací se stala rodinná korespondence a pro dokreslení atmosféry doby jsem využil také tištěných a internetových zdrojů.

Klíčová slova

občanská záložna; ředitel; Lázně Bělohrad; Československo

Annotation

In my work I tried to describe the life of one of my ancestors, a director of the Civic Credit Union in Lázně Bělohrad Jan Směták and his family. I also described the context of the time, which is in my opinion important for understanding the life destinies of this personality. Therefore, I focused my attention on the history of People's Monetary Institutes with an emphasis on the Civic Credit Union in Lázně Bělohrad and the history of the town of Lázně Bělohrad.

The sources of my work are mainly historical sources of mostly official character. For my work, I also used the memories of witnesses. Family correspondence has become a valuable source of information, and I have also used printed and Internet sources to illustrate the atmosphere of the time.

Keywords

civic bank; director; Lázně Bělohrad; Czechoslovakia

1	ÚVOD	7
2	HISTORIE LIDOVÝCH PENĚŽNÍCH ÚSTAVŮ NA ČESKÉM ÚZEMÍ, HISTORIE MĚSTA LÁZNÍ BĚLOHRADU	8
2.1	STRUČNÁ HISTORIE LIDOVÉHO PENĚŽNICTVÍ V ČESKÝCH ZEMÍCH	8
2.1.1	<i>Vymezení pojmů týkajících se lidového peněžnictví</i>	8
2.1.2	<i>Historie družstevního peněžnictví s důrazem na záložny</i>	8
2.2	STRUČNÁ HISTORIE MĚSTA LÁZNÍ BĚLOHRADU	9
2.3	STRUČNÁ HISTORIE OBČANSKÉ ZÁLOŽNY V LÁZNÍCH BĚLOHRADĚ	11
2.3.1	<i>Stanovy Občanské záložny v Lázních Bělohradě</i>	11
2.3.2	<i>Historie ústavu</i>	13
3	PŮVOD PŘÍJMENÍ, RODINA JANA SMĚTÁKA	15
3.1	PŮVOD PŘÍJMENÍ, RODNÁ OBEC, RODINNÉ PROSTŘEDÍ.....	15
3.2	HISTORIE RODINY V 19. STOLETÍ.....	15
3.3	OSUDY VYBRANÝCH BRATRŮ JANA SMĚTÁKA	16
3.3.1	<i>Antonín Směták</i>	16
3.3.2	<i>František Směták</i>	17
3.3.3	<i>Karel Směták</i>	18
3.3.4	<i>Josef Směták</i>	18
4	ŽIVOT JANA SMĚTÁKA A OSUDY JEHO RODINY	20
4.1	STRUČNÝ VHLED DO ŽIVOTA FRANTIŠKY SMĚTÁKOVÉ	20
4.2	JAN SMĚTÁK: NAROZENÍ, STUDIA A PRVNÍ PŮSOBIŠTĚ, LÉTA 1885–1909.....	20
4.3	NOVÝ ZAČÁTEK V PODKRKONOŠÍ, LÉTA 1909–1918.....	24
4.4	V LETECH REPUBLIKY ČESKOSLOVENSKÉ, LÉTA 1918–1928	27
4.5	HOSPODÁŘSKÁ KRIZE A POSLEDNÍ LÉTA V ZÁLOŽNĚ, LÉTA 1929–1940	31
4.6	NEETICKÉ CHOVÁNÍ JANA SMĚTÁKA V OBČANSKÉ ZÁLOŽNĚ	35
4.6.1	<i>Protokol ze dne 12. června 1935</i>	35
4.6.2	<i>Protokol ze schůze dozorčí rady ze dne 12. února 1937</i>	36
4.6.3	<i>Prohlášení ze dne 13. února 1937</i>	37
4.6.4	<i>Dopis děkanu Noskovi, nedatováno</i>	38
4.6.5	<i>Dopis předsedovi dr. Lelkovi ze dne 29. prosince 1942</i>	38
4.7	OBDOBÍ PROTEKTORÁTU A ÚMRTÍ JANA SMĚTÁKA, LÉTA 1939–1944.....	39
4.7.1	<i>Námluvy dcer Jana Smětáka a svatby jeho dětí, léta 1939–1940</i>	40
4.7.2	<i>Život za protektorátu, rok 1943</i>	42
4.7.3	<i>Život za protektorátu, rok 1944</i>	45
4.8	POKUS O REKONSTRUKCI ŽIVOTA V DOMÁCNOSTI JANA SMĚTÁKA	45
4.9	DALŠÍ OSUDY RODINY PO SMRTI JANA SMĚTÁKA, LÉTA 1944–1967	48
5	ZÁVĚR	52
	SEZNAM PRAMENŮ A UŽITÉ LITERATURY	53
	INTERNETOVÉ ZDROJE	53
	PRAMENY	54
	TIŠTĚNÁ LITERATURA	55
	VZPOMÍNKY PAMĚTNÍKŮ A INFORMOVANÝCH OSOB	56
	ZDROJE UŽITÝCH OBRÁZKŮ A DOKUMENTŮ	58
	CHRONOLOGIE ŽIVOTA JANA SMĚTÁKA	60
	OBRAZOVÁ PŘÍLOHA	1

1 ÚVOD

Jan Směták (1885–1944), ač původem z Moravy, většinu života strávil ve východních Čechách, zejména v oblasti tzv. Raisova kraje v Podkrkonoší. Zde byl v časech před první světovou válkou jmenován ředitelem Občanské záložny v Lázních Bělhradě. V záložně byl ředitelem dvacet šest let, kdy byl oceňován jakožto dobrý úředník a ředitel. Jeho jinak úspěšnou kariéru v tomto peněžním ústavu ale poškodil skandál, ve kterém figuroval a přivodil mu pád v podobě předčasného odchodu do důchodu v roce 1939. Ve své práci jsem čerpal informace jak z veřejně dostupných zdrojů, tak rodinného archivu, ze kterého mne zaujala zejména korespondence. Život Jana Smětáka byl neodmyslitelně spjat s lidovým peněžním ústavem, kde působil bezmála polovinu svého života. Rozhodl jsem zrekonstruovat jeho život zároveň s osudy občanské záložny, který je stejně jako celé 20. století plný zvrátů s neveselým koncem.

Dodávám také, že citace z dobových zdrojů jsou ponechány v téměř původním znění i s chybami ve skloňování slov, aby byla zachována autenticita těchto textů. Osobám, u kterých se mi podařilo zjistit rok narození a úmrtí, jsem ho většinou zapsal do závorky za jméno.

2 HISTORIE LIDOVÝCH PENĚŽNÍCH ÚSTAVŮ NA ČESKÉM ÚZEMÍ, HISTORIE MĚSTA LÁZNÍ BĚLOHRADU

2.1 Stručná historie lidového peněžnictví v Českých zemích

2.1.1 Vymezení pojmů týkajících se lidového peněžnictví

Kampeličky byly společnosti s ručením neomezeným, tedy jejich členové ručili za závazky vůči kampeličkám celým jměním. Působnost těchto ústavů se omezovala na obvod s šesti sty až dvěma tisíci obyvateli. Kromě peněžních záležitostí kampeličky působily i na poli kulturním a společenském.¹ Tyto ústavy byly pojmenovány podle propagátora družstevnictví, spisovatele MUDr. Františka Cyrila Kampelíka, který část svého života strávil i v Kuklenách, které jsou dnes součástí Hradce Králové.²

Spořitelny byly veřejné peněžní ústavy, které se lišily od záložen tím, že hlavní náplní jejich činnosti bylo vkládání peněžních obnosů, tedy podporovaly spořivost.³

Záložny se naopak orientovaly na půjčky svým klientům, kterými podporovaly jejich živnosti. Jednalo se o samosprávné orgány, které byly řízeny představenstvem a představenstvo bylo kontrolováno výborem (dozorčí radou). Základem záložen byly podíly jejich členů. Hlavně v pozdější době se jednalo o společnosti s ručením omezeným.⁴

2.1.2 Historie družstevního peněžnictví s důrazem na záložny

Poprvé vyslovil myšlenku na zřízení spořitelny Francouz Hugues Delestre, a to již v roce 1611, nicméně na realizaci svých myšlenek si musel ještě mnoho let počkat. První spořitelny byly zakládány v německých zemích a Velké Británii. V Rakouském císařství vznikla v roce 1819 První rakouská spořitelna, jejíž pobočky se začaly objevovat ve větších městech monarchie, včetně Prahy, a to v roce 1821.⁵ Nicméně z důvodu nutnosti disponovat větším majetkem jako zástavou zůstávaly spořitelny přílišným luxusem pro chudší obyvatele Českých zemí. K založení spořitelny byl nutný větší kapitál a byly také podřízeny státní

¹ VÁVROVÁ, Vladimíra. HISTORIE PENĚŽNÍCH DRUŽSTEV NA ÚZEMÍ ČESKÉ REPUBLIKY. *Kulturní noviny: I. družstevní list pro společnost, politiku a umění* [online]. 2018, 28. 05. 2018, (22/2018) [cit. 2021-9-17]. Dostupné z: <https://www.kulturni-noviny.cz/print/22506>

² Ottův slovník naučný: ilustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí. V Praze: J. Otto, 1898. sv. 13, s. 876. Dostupné také z: <http://www.digitalniknihovna.cz/nkp/uuid/uuid:6e4b4000-05ab-11e5-91f2-005056825209>

³ PAZOUREK, Josef a kolektiv. Ottův obchodní slovník, díl II, část 2. Praha a Bratislava: Nakladatelství J. Otto, 1924.

⁴ PAZOUREK, Josef a kolektiv. Ottův obchodní slovník, díl II, část 2. Praha a Bratislava: Nakladatelství J. Otto, 1924.

⁵ Státní okresní archiv v Jičíně (SOKAJ), fond Archiv města Lázně Bělohrad 1710–1945 (1955), Pamětní kniha 1914–1926, inv. č. 19, č. kn. 19

⁶ HANÁKOVÁ, Silvie. *Spořitelny a záložny 1882–1952*. Brno 2008. Bakalářská diplomová práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, Ústav pomocných věd historických a archivnictví. Vedoucí práce PhDr. Jiřina Štouračová.

kontrole. I proto zde byly zakládány občanské záložny, které byly svéprávnější a méně závislé na státních orgánech.⁶

První záložnou v českých zemích byla Záložná kasa ve Vlašimi založená v roce 1858. Podle jejího vzoru začala později v Českých zemích vznikat další záložní družstva. Tyto peněžní ústavy byly mnohdy pod vlivem politických stran, dělily se podle národností či podle stavů. Vznikaly peněžní ústavy rolnické (kampeličky, v německém prostředí raiffeisenky) a městské (záložny). V roce 1884 vznikla Jednota založen, která byla ústředím záložen a zároveň byla i kontrolním orgánem. Například v roce 1918 fungovalo v Čechách a na Moravě devět set dva občanských záložen. Vznikaly nejen občanské záložny, ale i živnostenské záložny, které mnohdy konkurovaly občanským záložnám či dělnické a zaměstnanecké záložny. Propojení členství v záložnách s podnikatelskými vrstvami obyvatel posilovalo vliv a sílu záložen v ekonomice mladé Republiky československé.⁷

Zatímco první republika byla dobou rozvoje družstevnictví, za německé okupace v letech 1939–1945 byly peněžní ústavy nuceny přizpůsobit se novým podmínkám – družstva byla reorganizována a podřízena Ústřednímu svazu peněžnictví pro Čechy a Moravu.⁸

V poválečném období tzv. třetí republiky byly nuceny družstevní peněžní ústavy vstoupit do nově ustanovené Ústřední rady družstev a jejich činnost v obměněné formě fungovala až do roku 1948. Od roku 1948 byly zaváděny vnucené „zatímní správy“ ústavů, bylo založeno Lidové peněžní ústředí v Praze. Všechny družstevní peněžní ústav byly zestátněny v roce 1952 a jejich majetek byl rovněž zestátněn.⁹

2.2 Stručná historie města Lázní Bělohradu

První písemná zmínka o Lázních Bělohradu pochází z roku 1267, a to o obci, dnešní součásti města, Nové Vsi. Na počátku 17. století byl vlastníkem některých částí bělohradských panství Kryštof Harant z Polžic a Bezdržic. V roce 1626, po popravě dvaceti sedmi českých pánů, získal Bělohrad Albrecht z Valdštejna. Místní zámek byl upraven do dnešní barokní podoby. Poté bělohradské panství mnohokrát změnilo majitele.

Počátek lázeňství je datován do roku 1872, kdy bělohradské panství zakoupil pražský židovský továrník Dormitzer, zemský a říšský poslanec. Dormitzer nechal na břehu řeky

⁶ MACHAČKOVÁ, Petra. Historie družstevních záložen v ČR. Praha, 2012. Bakalářská práce. Bankovní institut vysoká škola Praha, Katedra bankovníctví a pojišťovnictví.

⁷ VÁVROVÁ, Vladimíra. HISTORIE PENĚŽNÍCH DRUŽSTEV NA ÚZEMÍ ČESKÉ REPUBLIKY. *Kulturní noviny: I. družstevní list pro společnost, politiku a umění* [online]. 2018, 28. 05. 2018, (22/2018) [cit. 2021-9-17]. Dostupné z: <https://www.kulturni-noviny.cz/print/22506>

⁸ VÁVROVÁ, Vladimíra. HISTORIE PENĚŽNÍCH DRUŽSTEV NA ÚZEMÍ ČESKÉ REPUBLIKY. *Kulturní noviny: I. družstevní list pro společnost, politiku a umění* [online]. 2018, 28. 05. 2018, (22/2018) [cit. 2021-9-17]. Dostupné z: <https://www.kulturni-noviny.cz/print/22506>

⁹ VÁVROVÁ, Vladimíra. HISTORIE PENĚŽNÍCH DRUŽSTEV NA ÚZEMÍ ČESKÉ REPUBLIKY. *Kulturní noviny: I. družstevní list pro společnost, politiku a umění* [online]. 2018, 28. 05. 2018, (22/2018) [cit. 2021-9-17]. Dostupné z: <https://www.kulturni-noviny.cz/print/22506>

Javoroky vystavět dřevěnou budovu s koupelnami.¹⁰ Nicméně první koupele za účelem léčby neduhů se začaly ve městě provozovat v roce 1885 a o tři roky později, v roce 1888, byly lázně uznány za léčivé. Jelikož první průkopnicí lázeňství byla hraběnka Anna z Asseburgu, jmenují se dodnes lázně „Anenské slatinné lázně“.¹¹ Vznik lázní zahájil léta rozvoje města. Koncem 19. století byly vystavěny budovy hotelu Vlach, Zátíší a dominanta dnešního Masarykova náměstí, Lázeňský hotel, který byl rovněž sídlem Občanské záložny v Lázních Bělohradě. Významnou stavbou z té doby je také Fričovo muzeum z počátku 20. století.¹²

Po útrapách první světové války zažil Bělohrad rozmach v období tzv. první republiky. Byly vystavěny nové ulice a budovy – například v roce 1924 bylo vystavěno čtrnáct staveb, v roce 1928 pak dokonce osmnáct staveb. Mezi významné stavby z období první republiky patří sokolovna v Lázeňské ulici, budova Občanské záložny z roku 1926, most u lékárny, Grandhotel Urban z roku 1936. V roce 1936 zde žilo přibližně dva tisíce obyvatel.¹³ Příchod republiky znamenal také hmotnou změnu poměrů pro tehdejší vlastníky zámku a velkostatku, Merveldtovy. Již brzy po revoluci roku 1918 se objevovaly na schůzích obecního zastupitelstva návrhy na parcelaci knížecího velkostatku, k níž bylo definitivně přistoupeno v roce 1924. Nicméně i přes návrhy bývalých legionářů, aby byla hraběcí rodina donucena sejmout „šlechtické symboly“ aj., si rodina Merveldtových ponechala v majetku lázně, zámek a zřejmě i část lesů a polí. Z politického hlediska bělohradští občané volili většinou pravicové strany. Ve volbách, ať už do obecního zastupitelstva, senátu či Národního shromáždění v Bělohradě často zvítězilo uskupení Politických živnostníků, později Živnostenské strany. Za první republiky bylo také zamítnuto povýšení městyse Lázní Bělohradu na město.¹⁴

Protektorát přinesl dosud nevídanou míru strádání českého obyvatelstva. V neustálém hmotném nedostatku byly lidé sledováni a jejich politické názory umlčovány. Se vznikem protektorátu byly v Bělohradě vyvěšovány vyhlášky zakazující protiněmecké chování, záhy po okupaci bylo přijato opatření zatemňování, byly zabavovány zbraně, Židům byl zkonfiskován majetek uložený v záložně a byla umučena rodina tiskaře Vojtíška z Bělohradu.¹⁵

Osvobození přineslo vlnu euforie a nových nadějí, které ale měly brzy skončit. Možným ukazatelem budoucí totalitního vývoje byl zákaz obnovení Agrární strany, jedné z nejmocnějších stran v období první republiky. Již brzy po válce se začalo s odsunem českých Němců a byla zahájena „druhá pozemková reforma“. V roce 1946 sice byly orgány samosprávy konstatováno, že hraběcí rodina za války nepůsobila „protičesky“, nicméně i tak

¹⁰ Lázně Bělohrad. *Lázně Bělohrad: lázeňský týdeník*. Lázně Bělohrad, 1929, **I.** (13.6.), 2.

¹¹ Historie. *Slatinne lázně: Lázně Bělohrad* [online]. [cit. 2021-8-4]. Dostupné z: <https://belohrad.cz/lazne-belohrad/historie>

¹² Historie města. *Lázně Bělohrad: oficiální stránky města* [online]. [cit. 2021-8-4]. Dostupné z: <http://www.lazne-belohrad.cz/mesto/historie-mesta/>

¹³ O nás – bez nás. *Lázně Bělohrad: lázeňský týdeník*. Lázně Bělohrad, 1936, **VIII.** (2. 8.), 1.

¹⁴ Státní okresní archiv v Jičíně (SOKAJ), fond Archiv města Lázně Bělohrad 1710–1945 (1955), Pamětní kniha 1914–1926, inv. č. 19, č. kn. 19

¹⁵ Státní okresní archiv v Jičíně (SOKAJ), fond Archiv města Lázně Bělohrad 1710–1945 (1955), Pamětní kniha 1914–1926, inv. č. 19, č. kn. 19

jí byly s odvoláním na Benešovy dekrety, které opravňovaly Československo zkonfiskovat majetek německy hovořících občanů státu, zkonfiskovány veškeré majetky bez nároku na náhradu a předány „do rukou volených zástupců města Lázní Běláhořadu“.¹⁶

Únorová krize a následný komunistický puč roku 1948 odstartovala období nadvlády komunistické ideologie, která připravila o život stovky lidí a další tisíce o majetek, pečlivě shromažďovaný předchozími generacemi. I v Lázních Běláhořadě se období komunismu výrazně projevilo. V padesátých letech bylo přistoupeno ke kolektivizaci, znárodnění místních továren a soukromých živností, perzekuci obyvatel.¹⁷ Byly vystavěny nové budovy, mnohé historické stavby prošly necitlivými úpravami. Zámek byl přebudován na střední školu a později internát. Z bývalé empírové oranžerie z roku 1831 vznikl v padesátých letech Památník Karla Václava Raise, významného spisovatele a místního rodáka.¹⁸

Po Sametové revoluci v roce 1989 a zařazení Československa do rodiny demokratických západních zemí došlo k modernizaci lázeňského provozu, vybudování nových prostor a rekonstrukcí stávajících. Probíhá výstavba nové budovy městského úřadu, pořádají se zde festivaly, kulturní akce a koncerty. K 1. lednu 2021 zde žilo tři tisíce šest set sedmdesát obyvatel.¹⁹

2.3 Stručná historie Občanské záložny v Lázních Běláhořadě

2.3.1 Stanovy Občanské záložny v Lázních Běláhořadě

Stanovy Občanské záložny v Lázních Běláhořadě byly změněny minimálně čtyřikrát za dobu trvání ústavu. Například podle upravení verze stanov ze dne 29. listopadu 1914 mezi hlavní cíle záložny patřilo podle druhého paragrafu „*společným úvěrem svých členů prostředky na peněžní sobě zjednávat*“ či „*svým členům úvěr poskytovat*“. Ve stanovách ale bylo pamatováno i na klienty z řad nečlenů společenstva²⁰, v jejichž prospěch byl druhý paragraf stanov změněn v roce 1935, kdy byla práva členů i nečlenů na v mnoha oblastech narovnána – nečlenům bylo umožněno vkládat peněžní částky k zúročení i opatřovat si u kohokoli úvěr.²¹ Dále se ve stanovách můžeme dočíst, že noví členové záložny byli povinni složit tzv. zápisné za první podíl 2 K a za každý další podíl pak ve výši 1 K. Právě na podílech členů mimo jiné záleželo jmění občanské záložny. Počet závodních podílů byl neomezen, nicméně bylo povinné disponovat minimálně jedním. Byla rovněž stanovena hodnota jednoho

¹⁶ Státní okresní archiv v Jičíně (SOkAJ), fond Archiv města Lázně Běláhořad 1710–1945 (1955), kronika 1928–1953, neuspořádané

¹⁷ Státní okresní archiv v Jičíně (SOkAJ), fond Archiv města Lázně Běláhořad 1710–1945 (1955), kronika 1928–1953, neuspořádané

¹⁸ Památník K. V. Raise. *Lázně Běláhořad: oficiální stránky města* [online]. [cit. 2021-12-31]. Dostupné z: <http://www.lazne-belohrad.cz/kultura/pamatnik-k-v-raise/>

¹⁹ Počet obyvatel v obcích – k 1.1.2021. Český statistický úřad [online]. 30.4.2021 [cit. 2021-12-31]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/pocet-obyvatel-v-obcich-k-112021>

²⁰ Státní okresní archiv v Jičíně (SOkAJ), fond Všeobecná záložna Lázně Běláhořad 1873-1953, Protokol valné hromady, 1905-1930, Spisy valných hromad 1901–1948, nezpracováno

²¹ Státní okresní archiv v Jičíně (SOkAJ), fond Všeobecná záložna Lázně Běláhořad 1873-1953, Protokol valné hromady, 1905-1930, Spisy valných hromad 1901–1948, nezpracováno

závodního podílu na 10 K. Podle stanov z roku 1914 nebylo možné, aby došlo k zabavení závodních podílů.²² Toto ustanovení se změnilo až roku 1930, kdy k tomuto kroku mohlo dojít po souhlasu výboru občanské záložny.²³ Na schůzích valných hromad bylo přistupováno k volbě členů výboru záložny, předsedy, místopředsedy, kontrolora a dozorčí rady, o jejichž pravomocích se rozepíše později. Počet hlasů na schůzích valných hromad záležel na počtu závodních podílů člena občanské záložny – pro jeden až pět podílů platil jeden hlas, pro šest až deset podílů platily dva hlasy, jedinec s jedenácti až dvaceti podíly disponoval třemi hlasy, člen se dvaceti jedna až padesáti podíly měl čtyři hlasy a člen s podíly v rozsahu padesát jedna až sto disponoval pěti hlasy, což byl také nejvyšší možný počet hlasů na valné hromadě. Dále jsou ve stanovách vymezeny pravomoci jednotlivých správních orgánů záložního ústavu.²⁴

Výbor peněžního ústavu sestával z předsedy, místopředsedy, kontrolora a dalších devíti členů výboru záložny, kteří byli voleni na valných hromadách z řad společníků záložny. Tento orgán byl volen na tři roky a každý jeden rok byla obměněna třetina výboru. Ač bylo funkční období funkcionářů výboru záložny omezeno, mohli být zvoleni libovolněkrát za sebou. Výboru podle § 25 náleželo „řízení veškeré hospodářské a obchodní činnosti společenstva“, jmenovitě přijímání a vylučování podílníků společenstva, jmenování úředníků záložny včetně jejího ředitele, stanovování výše služného a udělování odměn, tzv. renumerací. K dalším pravomocem výboru patřilo vyměřování úvěrů vkladatelům i podílníkům. Schůze výboru stejně jako schůze dozorčí rady byly neveřejné.²⁵

Dozorčí radu, volenou na tři roky, tvořilo pět členů s jedním předsedou, který byl volen z řad členů dozorčí rady, řadoví členové dozorčí rady byli voleni také na schůzích valných hromad z řad společníků občanské záložny. Pravomocemi tohoto orgánu byl dohlížet na řízení společenstva. K této pravomoci se také podle § 28 vztahovalo právo k nahlížení do písemností záložny. Rovněž ale členové dozorčí rady ručili za veškeré škody způsobené svou nedbalostí svým jměním. Rada také mohla svolávat valné hromady a podle § 29 dokonce odvolávat členy výboru nebo úředníky, ale pouze do následující valné hromady.²⁶

Oddíl týkající se úřednictva Občanské záložny v Lázních Bělhradě se pouze nejasně zmiňuje o pravomocích těchto orgánů, kterým ukládá „*provozování činnosti závodní*“. Úřednictvo bylo rovněž instruováno výborem záložny.²⁷ Podrobněji se o pravomocích

²² Státní okresní archiv v Jičíně (SOkAJ), fond Všeobecná záložna Lázně Bělhrad 1873-1953, Protokol valné hromady, 1905-1930, Spisy valných hromad 1901–1948, nezpracováno

²³ Státní okresní archiv v Jičíně (SOkAJ), fond Všeobecná záložna Lázně Bělhrad 1873-1953, Protokol valné hromady, 1905-1930, Spisy valných hromad 1901–1948, nezpracováno

²⁴ Státní okresní archiv v Jičíně (SOkAJ), fond Všeobecná záložna Lázně Bělhrad 1873-1953, Protokol valné hromady, 1905-1930, Spisy valných hromad 1901–1948, nezpracováno

²⁵ Státní okresní archiv v Jičíně (SOkAJ), fond Všeobecná záložna Lázně Bělhrad 1873-1953, Protokol valné hromady, 1905-1930, Spisy valných hromad 1901–1948, nezpracováno

²⁶ Státní okresní archiv v Jičíně (SOkAJ), fond Všeobecná záložna Lázně Bělhrad 1873-1953, Protokol valné hromady, 1905-1930, Spisy valných hromad 1901–1948, nezpracováno

²⁷ Státní okresní archiv v Jičíně (SOkAJ), fond Všeobecná záložna Lázně Bělhrad 1873-1953, Protokol valné hromady, 1905-1930, Spisy valných hromad 1901–1948, nezpracováno

ředitele občanské záložny zmiňuje služební smlouva z roku 1914, jejíž část cituji v článku 4.3.

2.3.2 Historie ústavu

Občanská záložna v Lázních Bělohradě byla založena 15. ledna 1873 jako spolek o neuzavřeném počtu členů. První stanovy záloženského družstva byly sepsány 2. dubna 1873 a schváleny byly 18. dubna téhož roku.²⁸ Pod původní stanovy se podepsaly osobnosti města – mezi jinými například „měšťanosta“ Václav Malý, děkan Antonín Petera či radní, Václav Rais. Členové družstva měli povinnost vkládat měsíčně do záložny 50 K, aby vázaný vklad dosáhl 20 zlatých.²⁹ Prvním sídlem občanské záložny se stal tzv. Pižlův dům.³⁰

V roce 1885 byly přijaty nové stanovy a spolu s nimi byla zřízená pětičlenná dozorčí rada peněžního ústavu. V roce 1892 bylo rozhodnuto o výstavbě nového sídla záložny, ve kterém by se soustředil kulturní život obce. Plány vypracoval pražský architekt Vejrych a budova byla projektována v novorenesančním stylu. Dne 10. června 1894 bylo sídlo záložny otevřeno veřejnosti. Záložna se podílela na rozvoji města – věnovala 5000 K na stavbu dětské opatrovny, zakoupila mostní váhu, skupovala pozemky, na kterých poté probíhala bytová výstavba.³¹

Za první světové války začali lidé hromadně vybírat své vklady uložené v záložně, válka způsobila také znehodnocení uložených prostředků.³²

Po roce 1918 občanská záložna věnovala 1000 Kč na zlatý poklad republiky, 2000 Kč pak věnovala pozůstalým po legionářích. V březnu 1919 byl bělohradský peněžní ústav pověřen kolkováním peněz. V roce 1923 byla založena nadace k podpoře chudých studentů, kam bylo vloženo 10 000 Kč. Dne 28. června 1929 se začalo úřadovat v nové budově Občanské záložny v Lázních Bělohradě, která byla vystavěna na pozemcích zakoupených od pana hraběte Merveldta. Budovu ve funkcionalistickém slohu projektoval hradecký architekt Oldřich Liska. Záložna nadále přispívala k podpoře Lázní Bělohradu – roku 1929 věnovala 4000 Kč na stavbu nádražní verandy a 20 000 Kč na stavbu dětské opatrovny. Za Velké hospodářské krize občanská záložna poskytla 200 000 Kč na členský podíl ve Společenstvu pro podporu lázeňského ruchu a v roce 1935 rovněž zapůjčuje obnos na stavbu Grand hotelu. V roce 1938 ještě stihla záložna upsat 24 000 Kč na jubilejní fond obrany státu.³³

²⁸ STUHLÍK, Ladislav. Občanská záložna. *Bělohradské listy*. 2014, **XIV** (21.3.2014), 2.

²⁹ Státní okresní archiv v Jičíně (SOkAJ), fond Všeobecná záložna Lázně Bělohrad 1873-1953, Jubilejní kniha 1948, neuspořádané

³⁰ STUHLÍK, Ladislav. Občanská záložna. *Bělohradské listy*. 2014, **XIV** (21.3.2014), 2.

³¹ Státní okresní archiv v Jičíně (SOkAJ), fond Všeobecná záložna Lázně Bělohrad 1873-1953, Jubilejní kniha 1948, neuspořádané

³² Státní okresní archiv v Jičíně (SOkAJ), fond Všeobecná záložna Lázně Bělohrad 1873-1953, Jubilejní kniha 1948, neuspořádané

³³ Státní okresní archiv v Jičíně (SOkAJ), fond Všeobecná záložna Lázně Bělohrad 1873-1953, Jubilejní kniha 1948, neuspořádané

Po obsazení zbytku druhé Československé republiky Německem v březnu 1939 záložna zaznamenala, stejně tak jako před dvaceti pěti lety, pokles vkladů a fronty žadatelů o výběr svých úspor. Z tohoto důvodu muselo být vydáno moratorium na výběr vkladů. V září 1939 byly zabaveny vklady členům Jednoty československých legionářů a byl pořízen soupis vkladů náležejících Židům. Rovněž téhož roku byl stanoven kurz protektorátní koruny a říšské marky v poměru jedna ku deseti. Následujícího roku vklady opět vzrostly a moratorium mohlo být zrušeno. Byl rovněž zřízen soud, který vyšetřoval jmění bývalých členů Národního shromáždění. Došlo k zabavení jmění patřících Židům, kteří měli zakázáno být členy občanské záložny. Roku 1941 vzrostly vklady k 18 000 000 K a nadále probíhalo zabavování majetku Sokolu, Orlu či Rusům, Polákům a Američanům. Obrat činil 81 000 000 K.³⁴ V roce 1943 došlo k nucenému splynutí živnostenské záložny s občanskou záložnou – vznikla tak Všeobecná záložna v Lázních Bělohradě, sídlo bývalé živnostenské záložny se stalo sídlem bělohradského úřadu.³⁵

Dne 5. května 1945 byla tehdy již všeobecná záložna uzavřena a otevřela až čtrnáctého toho měsíce, docházelo k zajišťování majetku zrádců a kolaborantů, do listopadu 1945 probíhalo směňování starých bankovek za nové.³⁶

Po komunistickém puči v únoru roku 1948 byly z vedení záložny vypuzeny některé osobnosti.³⁷ Smutný konec potkal tehdejšího ředitele Všeobecné záložny v Lázních Bělohradě, Josefa Fejfaru. Nejprve byl degradován na místo pokladníka záložny, později byl donucen dojíždět za prací do Dobrušky. Nakonec byl ale úplně zbaven místa a pracoval jako číšník.³⁸ Všeobecná záložna v Lázních Bělohradě ukončila svou činnost v roce 1952, v sídle bývalé záložny později sídlila Státní spořitelna, poté byla využívána jako sídlo České spořitelny a.s. V roce 1953 byly peníze uložené v ústavu znehodnoceny měnovou reformou.

³⁴ Státní okresní archiv v Jičíně (SOKAJ), fond Archiv města Lázně Bělohrad 1710–1945 (1955), kronika 1928–1953, neuspořádané

³⁵ Státní okresní archiv v Jičíně (SOKAJ), fond Všeobecná záložna Lázně Bělohrad 1873–1953, Jubilejní kniha 1948, neuspořádané

³⁶ Státní okresní archiv v Jičíně (SOKAJ), fond Archiv města Lázně Bělohrad 1710–1945 (1955), kronika 1928–1953, neuspořádané

³⁷ STUHLÍK, Ladislav. Občanská záložna. *Bělohradské listy*. 2014, **XIV** (21.3.2014), 2.

³⁸ Vladimír Fejfar (*1930): Na PTP se mě nikdo nikdy od vojny nezeptal, až po revoluci. *Paměť národa* [online]. [cit. 2021-9-16]. Dostupné z: <https://www.pametnaroda.cz/cs/fejfar-vladimir-20150320-0>

3 PŮVOD PŘÍJMENÍ, RODINA JANA SMĚTÁKA

3.1 Původ příjmení, rodná obec, rodinné prostředí

Příjmení Směták vzniklo pravděpodobně ze slova smeták, což byl člověk, který smetal (tedy zametal). Druhá teorie vzniku příjmení je odvozením od slovesa smětat, tedy slídit.³⁹

V České republice se příjmení dle údajů z roku 2016 vyskytuje u sto sedmdesáti pěti obyvatel, průměrný věk nositele je pak čtyřicet dva let. Nejhojněji se příjmení Směták vyskytuje na jihu Moravy, největší počet výskytů příjmení je pak v okrese Uherské Hradiště.⁴⁰

Rodina Jana Smětáka pochází z Příložan, malé obce, která je dnes součástí města Jaroměřice nad Rokytnou. První písemná zmínka o obci pochází z roku 1365, v tomto období obec patřila rodu Bítovských z Lichtenburka. Od konce 15. století obec Příložany náležejí jaroměřickému panství.⁴¹ Již od středověku je hlavní obživou místních obyvatel zemědělství, přičemž dodnes se mu věnuje většina tamních obyvatel. Mezi významné památky obce patří sousoší Anděla Strážného z roku 1750 a zvonice z 19. století. Například v roce 1910, kdy byl v Příložanech evidován dosud největší počet obyvatel, zde žilo tři sta osmdesát devět osob⁴², naproti tomu v roce 2011 to bylo pouze dvě stě třicet dva obyvatel, v posledních letech se totiž obec potýká s úbytkem obyvatelstva.⁴³

Dodnes v Příložanech žijí potomci Jana Smětáka (1854–1929).

3.2 Historie rodiny v 19. století

V Příložanech se dne 26. září 1854 Josefu Smětákovi (*1815) a Kateřině rozené Kopřivové (*1832) narodil syn Jan, otec Jana Smětáka (1885–1944). Měl mnoho sourozenců, mezi jinými Marii (*1844), Amálii (*1851), Josefa (1856–1874), Františka (1857–1877), Antonína (1863–1867) a Ignáce (*1864).⁴⁴

Dne 26. srpna 1877 se Jan Směták (1854–1929) oženil s Františkou Tržilovou (*19. listopadu 1854).⁴⁵

³⁹ MOLDANOVÁ, Dobrava. *Naše příjmení*. Vydání páté (čtvrté v Agentuře Pankrác). Praha: Agentura Pankrác, 2019. ISBN 978-80-86781-40-2.

⁴⁰ *Kdejsme.cz* [online]. [cit. 2021-02-08]. Dostupné z: <https://www.kdejsme.cz/prijmeni/Sm%C4%9Bt%C3%A1k/hustota/>

⁴¹ *Jaroměřice nad Rokytnou* [online]. [cit. 2021-02-08]. Dostupné z: <https://www.jaromericenr.cz/prilozany/d-63422>

⁴² *Příložany* [online]. [cit. 2021-02-08]. Dostupné z: <http://www.prilozany.cz/domains/prilozany.cz/>

⁴³ Příložany. *Wikipedie* [online]. [cit. 2021-03-03]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/P%C5%99%C3%ADlo%C5%BEany>

⁴⁴ Rodokmen rodiny Smětákovi v Příložanech, Jaroměřice n. Rokytnou, soukromý archiv Antonína Smětáka

⁴⁵ MZA v Brně, Matrika index oddaných 1830–1910, Jaroměřice nad Rokytnou, č. kn. 10418

První syn Antonín Směták se narodil 27. května 1878 v Příložanech, následujícího roku se narodila dcera Marie provdaná Pisařicová (*16. července 1879), 2. listopadu 1880 se narodil syn František. Dne 14. května 1882 se narodila dcera Antonie, provdaná Pacolová (zemřela roku 1964), Jan Směták se narodil 1. července 1885. O dva roky později, 16. ledna 1887 se narodil Karel, dcera Františka pak 20. října 1888. Následovali Josef Směták (*7. února 1891) Leopold Směták (1892–1905), Augustin Směták (1896–1898) a Růžena Smětáková (1898–1905).⁴⁶

Jan Směták zemřel 12. června 1929 v Příložanech ve věku 76 let.⁴⁷

3.3 Osudy vybraných bratrů Jana Smětáka

3.3.1 Antonín Směták

Antonín Směták setrval v Příložanech, kde mu otec Jan Směták (1854–1929) nechal v roce 1911 vystavět statek v secesním slohu s č. p. 1. Antonín Směták se 18. srpna 1918 oženil s Františkou Dvořákovou (*1889), se kterou měl celkem pět dětí.⁴⁸

Za zmínku také stojí, že Antonín Směták řídil povoz tažený koňmi, na kterém 28. března 1929 vezl v pohřebním průvodu Jaroměřicemi nad Rokytnou ostatky spisovatele Otokara Březiny.⁴⁹

Antonín Směták zemřel 24. října 1938.⁵⁰

Zajímavý je článek, který sepsala praprapravnučka Antonína Smětáka o jeho prvorozeném synovi stejného jména. V článku se zmiňuje o dobrodružném životě svého pradědečka. Antonín Směták mladší se vzdal práva na statek svého otce ve prospěch mladšího bratra Františka a za druhé světové války byl nuceně nasazen v Německu. Na konci války vyslyšel vládu, jež nabádala k dosídlení oblastí obývaných českými Němci, a přestěhoval se na statek po německy mluvících obyvatelích nedaleko Hluboké. Zde hospodařil a převáděl uprchlíky přes hranice do sousedního Rakouska. Když mu začala státní bezpečnost „šlapat na paty” přestěhoval se s rodinou zpět do Příložan, v té době ale bratr František pobýval v dolech, odkud se již nevrátil.⁵¹

Antonín Směták mladší měl dva syny, staršího Jiřího a mladšího Antonína.

⁴⁶ Státní okresní archiv v Třebíči (SOkAT), Sčítací operáty obce Příložany v okrese Moravské Budějovice z roku 1900

⁴⁷ Parte Jana Smětáka (1854–1929), 1929, rodinný archiv

⁴⁸ Vzpomínky Antonína Smětáka z Příložan

⁴⁹ Fotografie z pohřbu Otokara Březiny, Jaroměřice n. Rokytnou, 28. 3. 1929

⁵⁰ MZA v Brně, Matrika zemřelých 1791–1942 obce Příložany, č. kn. 10406, str. 101

⁵¹ Rozhodnutí. *Národní kronika* [online]. [cit. 2021-7-30]. Dostupné z: <https://www.narodnikronika.cz/listovat-kroniku/rozhodnuti/>

Koncem května 2020 autor těchto řádků navštívil Příložany, kde se setkal s rodinou Antonína Smětáka, potomky rodu Smětáků. Smětákově i přes kolektivizaci hospodaří na polnostech svých předků dodnes.

3.3.2 František Směták

Ing. František Směták působil v letech 1903–1906 v miletínské občanské záložně. Před válkou, v roce 1913, se oženil s Marií Kyselovou v Královských Vinohradech v Praze.⁵² S Marií měl dceru Miluši provdanou za majora letectva Jozefa Pristacha.⁵³

Starší bratr Jana Smětáka se později usadil v Dobrušce, kde se stal ředitelem místní městské spořitelny. Za první světové války sloužil u c. k. domobraneckého pochodového praporu č. 22 v hodnosti četaře. V jedné z pohlednic, které zaslal bratru Janovi do Lázní Bělohradu 21. ledna 1916, se zmínil o přituhující zimě a o tom, že je nemocen. Byl tehdy zaměstnán v zásobovacím skladišti.⁵⁴

František Směták byl členem Sokola od 2. června 1906, kdy vstoupil do jednoty v Miletíně. Po svém přemístění do Dobrušky přestoupil do místního Sokola a zde byl poté ve dvacátých letech členem stavebního odboru, který byl zřízen za účelem výstavby nové budovy dobrušské sokolovny.⁵⁵ Později byl dokonce zvolen starostou VI. okrsku Sokola v Ondrákově.⁵⁶

Na začátku druhé světové války přispěl jedním článkem do knihy „Nové Město nad Metují a jeho kraj“. V článku z roku 1940 se věnoval popisu činnosti spořitelny, jejími přínosy ke kulturnímu životu kraje (spořitelna zřídila Osvětový dům s knihovnou, domov pro matky s dětmi, také věnovala různým národním a kulturním účelům částku 785 000 K), článek zakončil slovy: „*Dobře vedená spořitelna je chloubou města, hospodářskou oporou a dobrodíním pro celý kraj.*“⁵⁷

Dodnes se v budově spořitelny nachází pamětní deska z roku 1940, kde je František Směták zmíněn jakožto tehdejší ředitel ústavu.

František Směták zemřel 7. července 1947 v Dobrušce, bylo mu 66 let.⁵⁸

⁵² MZA v Brně, Matrika narozených 1791–1886 obce Příložany, č. knihy 10344, str. 132

⁵³ Parte Františka Smětáka, 1947, rodinný archiv

⁵⁴ Pohlednice adresovaná Janu Smětákově Františkem Smětákem, 21. 1. 1916, rodinný archiv

⁵⁵ Vlastivědné muzeum Dobruška, Sokol – karton č. 84, matrika členů

⁵⁶ Parte Františka Smětáka, 1947, rodinný archiv

⁵⁷ MORAVEC, Jaro. *Nové Město nad Metují a jeho kraj: Samostatná příloha městečka Nového Hrádku, městyse Krčína a 57 obcí politického Okresu Novoměstského: Dobruška*. Praha: Václav Horký, 1940.

⁵⁸ Parte Františka Smětáka, 1947, rodinný archiv

3.3.3 Karel Směták

Ing. Karel Směták se usadil nejprve v Blatné, kde byl zaměstnán jako měřičský komisař.⁵⁹ Oženil se s Alžbětou, se kterou měl děti Přemysla (1923–1934) a Libuši. Později se přestěhoval i s rodinou do Třeboně, kde rodina obývala vilu č. p. 511 v Třeboni II. V Třeboni získal místo ředitele Kartografického měřicího úřadu.⁶⁰

Dochovala se fotografie Karla Smětáka oděného v uniformě rakouskouherského vojáka s bílou páskou s červeným křížem na rukávu, nicméně není známo, kde za první světové války působil. Jeho fotografií se nám ze všech sourozenců Jana Smětáka dochovalo nejvíce. Lze se již jen dohadovat, zda to bylo z důvodů blízkosti bratrů Jana a Karla, kterou k sobě měli, či byl důvod jiného rázu.

Datum jeho úmrtí se mi nepodařilo zjistit.

3.3.4 Josef Směták

Josef Směták zdědil rodinný statek č. p. 26 a zde hospodařil do zestátnění statku v padesátých letech minulého století.⁶¹

Jeho syn Milan Směták se stal úspěšným hudebníkem, zpíval v padesátých a šedesátých letech 20. století, přičemž cestoval po Československu. Určitou dobu také působil v Orchestru Gustava Broma. Proslul zejména písní „Hvězdy jsou jak sedmikrásky nad Brnem“ z roku 1955. Tato píseň, kterou jako první nahrál právě Milan Směták spolu s „Brněnským estrádním rozhlasovým orchestrem“, sloužila jako nádražní znělka v Brně od devadesátých let minulého století. V šedesátých letech navštívil Hradec Králové, kdy na jeho koncertě byla přítomna Jarmila Bukovská (1941–2020, vnučka Jana Smětáka). Vzpomínala, že přemluvila organizátory, aby ji za Milanem Smětákem pustili. Jarmila Bukovská oznámila, že její dědeček Jan Směták byl bratrem Josefa, jeho otce, nicméně Milan Směták nebyl nijak nadšen ani neprojevil ochotu zavzpomínat na minulost či obnovit rodinné vazby.⁶²

Ke kolektivizaci statku Josefa Smětáka se váže krátký, leč poutavý příběh. Pamětník František Kopeček z Příložan vzpomíná, jak mu jednou v noci v půl jedenácté zaklepal na okno Milan Směták, s prosbou, zda by s ním někdo z Kopečků nešel nahrabat hlínu na hrob otce Josefa Smětáka. František se s ním tedy o půlnoci vydal na statek. Josef Směták byl totiž vystěhován z rodných Příložan a byl mu zakázán do konce života vstup do rodné obce. Když umíral, tak byl vyvezen sanitkou k Příložanům, „*podíval se a zemřel*“.⁶³

⁵⁹ Fotografie z rodinného archivu

⁶⁰ Parte Přemysla Smětáka, 1934, rodinný archiv

⁶¹ Kolektivizace českého venkova: Nesmyslná krutost. *BBC* [online]. [cit. 2021-02-08]. Dostupné z: https://www.bbc.co.uk/czech/specials/918_omnibus_farms/page7.shtml

⁶² Vzpomínky Jarmily Bukovské roz. Frýbové

⁶³ Kolektivizace českého venkova: Nesmyslná krutost. *BBC* [online]. [cit. 2021-02-08]. Dostupné z: https://www.bbc.co.uk/czech/specials/918_omnibus_farms/page7.shtml

Milan Směták se po revoluci v roce 1989 vrátil do Příložan, kde nechal zrekonstruovat rodinný statek Smětákových, zemřel nicméně těsně po dokončení rekonstrukce.⁶⁴

⁶⁴ Vzpomínky Antonína Smětáka z Příložan

4 ŽIVOT JANA SMĚTÁKA A OSUDY JEHO RODINY

4.1 Stručný vhled do života Františky Smětákové

Františka Smětáková, rodným jménem Samková, se narodila 24. prosince 1887 do rodiny obchodního zahradníka v Miletíně a místního radního, Josefa Samka (1859–1933) a jeho choti, Josefy Samkové rozené Hlušičkové (1864–1931).⁶⁵ Podle vzpomínek své vnučky vystudovala klášterní školu a od mládí pomáhala na otcově zahradnictví. Práce to byla, jak později vzpomínala, fyzicky náročná, neboť absence zavlažovacího systému přiměla Františku, aby zahradu zalévala vodou ze vzdálené studny.⁶⁶

Kolem roku 1905 se seznámila s Janem Smětákem z moravských Příložan, se kterým si až do svatby, která se uskutečnila 25. února 1910 v Miletíně, dopisovala.⁶⁷ Měli spolu celkem pět dětí, ze kterých se dospělosti dožily tři. Františka byla ženou v domácnosti, jak tehdy bylo běžné, nicméně jí pomáhala služebná a v pozdějších letech posluhovačka.⁶⁸

Františka byla věřící katolička. Co se týče jejích zájmů, celý život se řídila svým úslovím: „*Nejprotivnější lidi jsou čtenáři,*” tedy téměř veškerý svůj čas šila a háčkovala. Na mnoha rodinných fotografiích jsou děti manželů Smětákových oděni do oblečení ušitého jejich matkou Františkou. Když navštěvovala rodinu své dcery Jarmily, často s sebou přivezla vlnu a látky, ze kterých sama pletla a šila dárky pro své příbuzné. Své dovednosti naučila vnučku Jarmilu (1941–2020), která u ní se sestrou Drahomírou (*1945) a dalšími čtyřmi dětmi často trávila prázdniny.⁶⁹

Pozdější život Františky Smětákové je více rozveden v kapitole 4.9

4.2 Jan Směták: Narození, studia a první působišťe, léta 1885–1909

Jan Směták se narodil 1. července 1885 v Příložanech na jihu Moravy, v tehdejší Moravskobudějovickém okrese.⁷⁰ Ke dni 1. září 1891 nastoupil Jan Směták do obecné školy (zřejmě v místě bydliště, tedy v Příložanech). O šest let později, 1. září 1897, pokračoval ve studiích na Chlapecké měšťanské škole v Moravských Budějovicích.⁷¹ Za svého pobytu zde se stravoval u pekaře, pana Leopolda Komorníka, který žil v Podolí č. 55. Na škole studoval další tři roky. Ve druhém pololetí školního roku 1899/1900 mu byla udělena poznámka za kouření.⁷² 14. července 1900 pak ukončil studium. Z většiny předmětů byl ohodnocen

⁶⁵ Křestní list Františky Smětákové roz. Samkové, 1885, rodinný archiv

⁶⁶ Vzpomínky Drahomíry Kudrnové roz. Frýbové

⁶⁷ Korespondence mezi Janem Smětákem a Františkou Smětákovou roz. Samkovou, rodinný archiv

⁶⁸ Státní okresní archiv v Jičíně (SOkAJ), Sčítací operáty obce Lázně Bělhrad v Novopackém okrese z roku 1921

⁶⁹ Vzpomínky Drahomíry Kudrnové roz. Frýbové

⁷⁰ Domovský list Jana Smětáka, 1939, rodinný archiv

⁷¹ Propouštěcí vysvědčení chlapecké měšťanské školy v Moravských Budějovicích z roku 1900, rodinný archiv

⁷² Státní okresní archiv v Třebíči, pracoviště Moravské Budějovice (SOkAT), fond Národní škola chlapecká Moravské Budějovice, inv. č. 33, školní rok 1899/1900

slovním hodnocením „velmi dobře“ (odpovídá dnešnímu hodnocení „výborně“), vyjma německého jazyka – „dobře“ (odpovídá dnešnímu „chvalitebně“) a „počtů a jednoduchého vedení knih“ (dobře).⁷³ Na měšťanské škole se také věnoval hře na housle.

Jan Směták poté pokračoval ve studiích na chrudimské Obchodní akademii. Zde studoval v letech 1900–1903. Jan Směták byl kromě klasických předmětů (matematiky, českého jazyka či francouzského jazyka) vyučován také „nauce o obchodu“, „korespondenci české“, aritmetice, „nauce o zboží“ či krasopisu a nepovinnému předmětu – českému těsnopisu. V druhém ročníku mu ke stávajícím předmětům přibýlo jednoduché účetnictví a úprava písemností. Ve třetím, závěrečném ročníku obchodní akademie, mu k předmětům z předchozích dvou ročníků přibýly ještě předměty „účetnictví složitě“, „praktické cvičení v laboratoři pro zkoumání zboží“ nebo národní hospodářství. Obchodní akademii absolvoval 17. září 1903 s prospěchem: jazyk český – „dobře“, německý a francouzský – „dostatečně“, matematika a aritmetika – „dostatečně“, nauka o zboží – „dobře“ a národní hospodářství – „chvalitebně“. Získal tak hodnocení „třídy první“.⁷⁴

Jan Směták se 1. října 1903, když mu bylo osmnáct let, přihlásil jako „jednorozční dobrovolník“ k odvodu do rakousko – uherské armády a výcvik prodělal u pěšího pluku č. 7 ve Štýrském Hradci (rakouském Grazu). Podmínkou pro vstup do kurzu jednorozčních dobrovolníků bylo absolvování střední školy s maturitou (u Jana Smětáka obchodní akademie) nebo splnění přijímací zkoušky. Služba „jednorozčáků“ nebo také „ajnjerigrů“ měla mnoho výhod, mezi jinými (jak již napovídá název) služba trvala pouze jeden rok a bylo možné, aby si dotyčný vybral i druh vojska, u kterého bude sloužit. Nejprve tito branci vykonali dvouměsíční základní výcvik, následně byli jmenováni svobodníky a putovali do poddůstojnické školy, kde absolvovali například i nácvik techniky povelů. Učili se také konverzovat o politice, literatuře či divadlu.⁷⁵ Jan Směták na konci kurzu získal hodnost domobraneckého desátníka. Službu ukončil 1. října 1904.⁷⁶ Nicméně zajímavé je, že ve vojenské kartě Jana Smětáka je psáno, že dosáhl hodnosti desátníka domobrany, ač na jedné z dochovaných fotografií má Jan Směták výložky určené pro četaře. To mohlo být zapříčiněno nešvarem v c. a k. armádě – vojáci si půjčovali uniformy při fotografování, aby se tak mohli pochlubit, že dosáhli vyšší hodnosti, než je psáno ve spisech.

Další vojenská cvičení prodělal v roce 1908 již v Liberci a v roce 1910 v Celovci, Klagenfurtu, v dnešním Rakousku. V roce 1912 byl ale v Josefově superarbitrován (tedy uznán neschopným vykonávat vojenskou službu).⁷⁷

⁷³ Propouštěcí vysvědčení chlapecké měšťanské školy v Moravských Budějovicích z roku 1900, rodinný archiv

⁷⁴ Státní okresní archiv v Chrudimi (SOkACh), fond Obchodní akademie 1895–1904, inv. č. 1040, č. kn. 132, Katalog třídy I. B, II. B, III. B z let 1900/1901, 1901/1902, 1902/1903, List absolventů v roce 1902/1903.

⁷⁵ OKTÁBEC, Karel. Jednorozční dobrovolníci rakousko-uherské armády. *Válka.cz* [online]. [cit. 2021-9-10]. Dostupné z: <https://www.valka.cz/15439-Jednorocni-dobrovolnici-rakousko-uherske-armady>

⁷⁶ Vojenský ústřední archiv (VUA), pobočka v Praze, vojenský kmenový list Jana Smětáka

⁷⁷ Vojenský ústřední archiv (VUA), pobočka v Praze, vojenský kmenový list Jana Smětáka

Prvním dohledaným působištěm Jana Směťáka byla Občanská záložna v Jaroměřicích.⁷⁸ Kvůli absenci historických záznamů se mi nepodařilo dohledat, zda působil v jihomoravských Jaroměřicích nad Rokytnou, odkud také pocházel, či zda působil v záložně v severomoravských Jaroměřicích u Jevíčka. Jisté je, že v občanské záložně pracoval na pozici asistenta a pracovní poměr ukončil v roce 1906.⁷⁹

Následujícím působištěm Jana Směťáka byl podkrkonošský Miletín, rodiště Karla Jaromíra Erbena, spisovatele a sběratele ústní lidové slovesnosti. Od počátku roku 1903 až do února 1906 zastával místo účetního v Občanské záložně v Miletíně starší bratr Jana Směťáka, Ing. František Směťák. Po třech letech působení v Miletíně se ale František místa vzdal a nastoupil na místo účetního v Městské spořitelně v Dobrušce, kde setrval až do svého penzionování. Na místo účetního tedy po bratrově odchodu počátkem roku 1906 nastoupil Jan Směťák, Odměna účetnímu uvedená v protokolu valné hromady ze dne 25. března 1906 činila 120 K a o rok později pak 150 K. Za svého působení podal Jan Směťák návrh „*by po příkladě jiných ústavů peněžních, zavedeno bylo [...] oddělení střádankové*“, k jeho návrhu bylo připsáno, že „[Jan Směťák] přinesl pokladničku na ukázkou, načež další se zařídí“. Jeho krátké působení v záložně bylo zakončeno 7. září 1907 oznámením předsedovi představenstva Františku Rachotovi, že 1. října toho roku nastupuje Jan Směťák místo účetního v Občanské záložně v Bystřici pod Hostýnem.⁸⁰ Nicméně, tato krátká kapitola v životě Jana Směťáka ho měla velmi ovlivnit, protože se pravděpodobně v době svého působení v miletínské záložně seznámil s dcerou obchodního zahradníka a budoucího radního Josefa Samka, Františkou. Z doby působení v miletínské záložně pochází i nejstarší dochovaný vzkaz zasláný budoucí choti, který se váže k datu 3. září 1907 a je napsán na zadní straně navštívky nesoucí název „*Jan Směťák, účetní občanské záložny [v Miletíně]*“.⁸¹ Z tohoto roku pochází i momentka ze života bratra Karla Směťáka, která je datována 4. červnem 1907. V dopise Karel, který tehdy plánoval výlet do okolí Znojma, bratrovi oznamoval, že ho čeká maturitní zkouška. Nezapomíná se také Jana Směťáka zeptat, zda je „*ještě amoureux do And.[ulky] - zřejmě přítelkyně Jana Směťáka] nebo Fan.[dy]*“.⁸² V těchto letech se mladá dvojice setkávala u jednoho z křížků na křížovatce cest vedoucích od Hořic k Miletínu, který na místě stojí dodnes.

Další krátkou životní kapitolou byl pobyt v Bystřici pod Hostýnem, v jejíž občanské záložně v letech 1907–1908/1909 Jan Směťák na pozici účetního působil.⁸³ Z té doby také zřejmě

⁷⁸ Státní okresní archiv v Jičíně (SOkAJ), fond Občanská záložna v Miletíně, Protokoly výborových schůzí 1896–1903, 1904–1910, nezpracováno

⁷⁹ Státní okresní archiv v Jičíně (SOkAJ), fond Občanská záložna v Miletíně, Protokoly výborových schůzí 1896–1903, 1904–1910, nezpracováno

⁸⁰ Státní okresní archiv v Jičíně (SOkAJ), fond Občanská záložna v Miletíně, Protokoly výborových schůzí 1896–1903, 1904–1910, nezpracováno

⁸¹ Navštívka Jana Směťáka, 1907, rodinný archiv

⁸² Dopisnice adresovaná Janu Směťákovi bratrem Karlem z okolí Znojma, 4. 6. 1907, rodinný archiv

⁸³ Státní okresní archiv v Jičíně (SOkAJ), fond Občanská záložna v Miletíně, Protokoly výborových schůzí 1904–1910, nezpracováno

pocházejí dvě pohlednice zaslané Františce Samkové do Miletína, na kterých je zvěčněno proslulé mariánské poutní místo, kopec Svatý Hostýn.⁸⁴

Následujícím a asi také posledním působištěm Jana Smětáka před jeho odchodem do Lázní Bělohradu je Heřmanův Městec. V místní občanské záložně byl Jan Směták zaměstnán od 17. května 1908 se služným 1800 K. Nastoupil na místo po účetním, kterému byla pro „nepořádek v knihách“ podána výpověď.⁸⁵ Svůj přechod do Heřmanova Městce oznámil své budoucí paní v pohlednici zaslané „z nového působiště“, kde se podepsal jako „Jenda, účetní“.⁸⁶ Z Heřmanova Městce 11. září 1908 poslal Františce Samkové také dopis. V něm Jan Směták poděkoval „srdečně za námahu při kupování mých šatů, o kterých nikterak nepochybuji, že se mě budou líbit“. Dotazoval se své přítelkyně, zda byla na výletě do Třebihošťských Lázní a na Zvičinu. V dopise Jan Směták vzpomněl na tři uplynulé roky, které strávil s Františkou Samkovou a zmiňoval se o bližší nespecifikované smutné události v rodině. Na závěr dopisu si Jan Směták stěžoval na „velké píchání u srdce“ v noci a divoké a nepřirozené sny, které připisuje „rozčilení a velkému myšlení z večera než – li usnu“.⁸⁷

Na schůzi správního výboru 20. prosince 1908 Jan Směták požádal o pojištění záložních úředníků, které mu bylo povoleno.⁸⁸ Následujícího roku nový účetní požádal o udělení remunerace za rok 1908, která mu byla přiznána ve výši 100 K. Dne 30. března 1909 Jan Směták požádal o udělení definitivy, která mu byla udělena, a byl mu přiznán roční plat 2000 K. Nicméně svého „definitivně“ nabytého místa se účetní Jan Směták vzdal s platností od 1. července 1909.⁸⁹

Dne 10. listopadu 1909, tedy přibližně tři měsíce před uzavřením sňatku mezi Janem Smětákem a Františkou Samkovou vznikl dopis adresovaný manželům Samkovým, rodičům Františky Samkové. Pod dopis se podepsal Jan Směták (1854–1929), otec Jana Smětáka. V dopise se omlouvá za nemožnost účastnit se „slavného Posvícení“, na které byl s rodinou pozván do Miletína. Kromě obvyklých zdvořilostních frází, do kterých Jan Směták nejstarší „zabalil“ důvody své nepřítomnosti (mnoho práce na statku), mne upoutala pasáž, kterou ocituji celou: „Co se týče mého syna [Jana Smětáka] nebráním mu v ničem [ve sňatku], poněvadž jsem mu již dříve říkal, že jak se jednou ožení, přibude mu více starostí.“⁹⁰

Nová kapitola života Jana Smětáka se začala psát po jeho zaměstnání v Občanské záložně v lázeňské obci Lázních Bělohradu, kam byl přijat na místo účetního.

⁸⁴ 2 pohlednice adresované Františce Samkové Janem Smětákem z poutního místa sv. Hostýn, nedatováno, rodinný archiv

⁸⁵ Státní okresní archiv v Chrudimi (SOkACh), fond Občanská záložna v Heřmanově Městci, inv. č. 46, č. kn. 39, Protokolární kniha z roku 1908.

⁸⁶ Pohlednice adresovaná Františce Samkové Janem Smětákem z Heřmanova Městce, 1908, rodinný archiv

⁸⁷ Dopis adresovaný Františce Samkové Janem Smětákem z Heřmanova Městce, 11. 9. 1908, rodinný archiv

⁸⁸ Státní okresní archiv v Chrudimi (SOkACh), fond Občanská záložna v Heřmanově Městci, inv. č. 46, č. kn. 39, Protokolární kniha z roku 1908.

⁸⁹ Státní okresní archiv v Chrudimi (SOkACh), fond Občanská záložna v Heřmanově Městci, inv. č. 47, č. kn. 40, Protokolární kniha z roku 1909.

⁹⁰ Dopis adresovaný manželům Samkovým Janem Smětákem (1854–1929), Příložany, 10. 11. 1909, rodinný archiv

4.3 Nový začátek v Podkrkonoší, léta 1909–1918

Jan Směták se 10. července 1909 v Lázních Bělohradě vykázal svým domovským listem z obce Příložany a toho dne se v Bělohradě usadil.⁹¹ Od roku 1909 je také Jan Směták zaměstnán v občanské záložně, kde získává definitivní pracovní místo účetního záložny dne 26. srpna 1910.⁹² Podle matriky členů Občanské záložny v Lázních Bělohradě k 27. června 1910 byl Jan Směták držitelem jedenácti podílů v záložně.⁹³ Téhož roku, 6. března 1910, je Jan Směták poprvé pověřen funkcí zapisovatele schůzí valné hromady záložny, kterým zůstává (s přestávkami z let 1915 – 1917, kdy ho zastoupil úředník záložny Václav Vykoukal) až do roku 1925.⁹⁴ Téhož roku, co získal definitivní místo v občanské záložně, uzavřel Jan Směták 25. února v Miletíně sňatek s Františkou Samkovou. Dne 18. října 1910 se manželům, po dvou dcerách, které ale zemřely po porodu a zřejmě se jednalo o „nekrtěňátka“, neboť tyto děti jsou pohřbeny v neoznačených hrobech a nejsou ani zapsány v matrikách narozených, narodil syn Jan.

Dne 20. března 1912 sepsal účetní Jan Směták dopis adresovaný „*slavnému obecnímu úřadu*“ v Lázních Bělohradě, ve kterém žádal o povolení k výstavbě vilky na parcele 216/1 v Lázeňské ulici. Jeho žádost byla kladně vyřízena 2. dubna téhož roku. Protokol o povolení novostavby vily Jana Smětáka k obývání z 14. října 1912 se zmiňuje o tom, že „*stav.[ební] komise [...] přesvědčila se především o tom, že stavebník o povolení ku stavbě [...] řádně požádal, načež mu na základě šetření na místě uděleno bylo povolení. [...] Odebravši se na místo stavby, prozkoumala komise každou část nové stavby a porovnavši ji se schváleným nástinem, shledala, že stavba řádně a dle plánu provedena.*“ Se stavbou vily se započalo 3. dubna 1912 a byla dokončena 12. října 1912. V podzemí se nacházel sklep, prádelna a úhelník, v přízemí dva pokoje, ložnice, kuchyň a spíž, pod střechou pak jedna komora. Projekt vypracoval místní stavitel Josef Janeček, se kterým se Jan Směták poté setkával i v záložně.⁹⁵ Kámen, který byl užit při stavbě vily, pochází z dosud fungujícího bělohradského kamenolomu v Horní Nové Vsi. Jak plyne z „Deníku prodaného kamene“, na stavbu vily bylo mimo jiné dodáno devět sklepních schodů, devět samonosných hladkých schodů, osm okenních parapetů o délce 134 cm a 82, 11 m kvádrů.⁹⁶

Na valné hromadě, která se konala již tradičně v besední místnosti Lázeňského hotelu – sídle občanské záložny – 23. února 1913, byl již Jan Směták uveden jako pokladník a jednomyslně schválen na post ředitele záložny s platností od téhož dne a zároveň s tímto krokem vzniklo

⁹¹ Státní okresní archiv v Jičíně (SOkAJ), fond Archiv města Lázně Bělohrad 1710–1945 (1955), Kniha cizích osob, průkazy se vykázaších, inv. č. 30, č. kn. 30

⁹² Smlouva služební mezi Janem Smětákem a O. z. v Lázních Bělohradě o jmenování ředitelem ze dne 27. června 1914, rodinný archiv

⁹³ Státní okresní archiv v Jičíně (SOkAJ), fond Všeobecná záložna Lázně Bělohrad 1873-1953, Matrika členů 1908–1952, nezpracováno

⁹⁴ Státní okresní archiv v Jičíně (SOkAJ), fond Všeobecná záložna Lázně Bělohrad 1873-1953, Protokol valné hromady, 1905-1930, nezpracováno

⁹⁵ Městský úřad v Lázních Bělohradě (MěÚ Lázně Bělohrad), odbor stavební, dokumentace k domu č. p. 150

⁹⁶ Soukromý archiv Ing. Františka Žočka, Deník prodaný kámen v jedné knize od r. 1901 až 1920

nové místo kontrolora, protože místo pokladníka splynulo s místem ředitele.⁹⁷ Podle „smlouvy služební“ z 27. června 1914, která se opírá o schůzi valné hromady ze dne 1. března téhož roku, k jeho povinnostem coby ředitele peněžního ústavu patřilo „řízení a opatřování veškerých záležitostí obchodních a administrativních“, rovněž se od něho také očekávalo, že „svou snahu a své síly věnovat výlučně prospěchu záložny“. Janu Smětákovi byl vyměřen roční plat 2600 K s přiznáním na pět pětiletých „kvinkvenálek“, tedy platových postupů zaměstnance, které se uskutečňují vždy po pěti letech⁹⁸, v hodnotě 400 K, které mu měli být vyplaceny v letech 1914, 1919, 1924, 1929 a 1934. Ve smlouvě se také nachází pasáž o nároku na penzi, která však byla podmíněna třiceti pěti letou službou záložně.⁹⁹ Na schůzi valné hromady konané v roce 1914 byl nově jmenovaný ředitel peněžních ústavů držitelem tří voličských hlasů.¹⁰⁰ Již při sčítání obyvatel 16. července 1914 je v rodině uvedena jako služka Anna Šturmová z Tetína (*1894), původním povoláním tkalcovka.¹⁰¹ Jakkoli se dnes představa služby či pomocnice v domácnosti může zdát extravagantní, počátkem 20. století bylo vydržování služby u středních a vyšších tříd nutností. Tato pomocnice totiž vykonávala těžší a hrubší práce, které se nehodily pro paní domu – nošení vody ze studny, nošení dřeva či stírání podlahy.¹⁰² Ke dni 30. března 1914 bylo Janu Smětákovi vyplaceno deset podílů na záložně, 31. prosince téhož roku je Janu Smětákovi připsáno vlastnictví pěti podílů v záložně.¹⁰³ Dne 25. října 1914 se do rodiny narodila dcera Věra.¹⁰⁴

Rok 1914 přinesl první skutečně světovou válku, které se v poli účastnilo devět milionů rakouskouherských občanů, z nichž asi jeden milion čtyři sta tisíc bylo české národnosti.¹⁰⁵

Dne 17. července roku 1915 stihl ještě ředitel záložny zakoupit čtyři podíly v záložně¹⁰⁶ před tím, než byl 15. listopadu povolán k domobraneckému pluku č. 24 se sídlem ve Znojmě.¹⁰⁷ Tomuto kroku předcházela neochota vedení občanské záložny vydat svého ředitele armádě. Záložně se podařilo pouze vymoci na armádě jednoměsíční dovolenou, takže „od 1. února 1916 mešká již opět za svou povinností a nezbývá, než aby jeho nucená nepřítomnost byla

⁹⁷ Státní okresní archiv v Jičíně (SOkAJ), fond Všeobecná záložna Lázně Bělohrad 1873-1953, Protokol valné hromady, 1905-1930, Spisy valných hromad 1901–1948, nezpracováno

⁹⁸ *Internetová jazyková příručka* [online] (2008–2021). Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR, v. v. i. Cit. 20. 7. 2021. <<https://prirucka.ujc.cas.cz/>>.

⁹⁹ Smlouva služební mezi Janem Smětákem a O. z. v Lázních Bělohradě o jmenování ředitelem ze dne 27. června 1914, rodinný archiv

¹⁰⁰ Státní okresní archiv v Jičíně (SOkAJ), fond Všeobecná záložna Lázně Bělohrad 1873-1953, Protokol valné hromady, 1905-1930, Spisy valných hromad 1901–1948, neuspořádané

¹⁰¹ Státní okresní archiv v Jičíně (SOkAJ), Sčítací operáty obce Lázně Bělohrad v Novopackém okrese z roku 1921

¹⁰² VOŠAHLÍKOVÁ, Pavla. *Jak se žilo za časů Františka Josefa I.* Praha: Svoboda, 1996. Členská knihnice (Svoboda). ISBN 80-205-0088-x.

¹⁰³ Státní okresní archiv v Jičíně (SOkAJ), fond Všeobecná záložna Lázně Bělohrad 1873-1953, Matrika členů 1908–1952, nezpracováno

¹⁰⁴ *Vzpomínky* Drahomíry Kudrnové roz. Frýbové

¹⁰⁵ *Česká televize* [online]. [cit. 2021-8-3]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/12171880957-dnes-pred-100-lety/0/61330-rakousko-uherska-armada/>

¹⁰⁶ Státní okresní archiv v Jičíně (SOkAJ), fond Všeobecná záložna Lázně Bělohrad 1873-1953, Matrika členů 1908–1952, nezpracováno

¹⁰⁷ Vojenský ústřední archiv (VUA), pobočka v Praze, vojenský kmenový list Jana Smětáka

vzata na vědomí“. Ředitele tehdy zastoupil účetní Václav Vykoukal, o kterém již byla zmínka výše.¹⁰⁸

Domobranecké pluky sdružovaly všechny bojeschopné muže, kterým bylo mezi devatenácti a čtyřiceti dvěma lety. Zároveň byly v domobraně sdružení i vysloužilci a důstojníci postavení mimo službu. Příslušníci domobrany se dělili na dvě skupiny – ti, kteří prodělali výcvik a byli schopni boje, byli zařazeni do skupiny bojujících. Tito muži měli za úkol bránit vnitrozemí či doplňovat vojenské ztráty. Ti, kteří byli neschopni vojenské služby či neprodělali vojenský výcvik, byli zařazeni do skupiny nebojujících, kdy měli na starosti věci administrativního, zdravotního či dopravního charakteru.¹⁰⁹

Koncem roku 1915 tedy Jan Směťák nastoupil vojenskou službu u domobraneckého pěšího pluku č. 24 ve Znojmě, kde se přihlásil na velitelství k domácím válečným úkonům.¹¹⁰ V průběhu války působil v Doboji na území dnešní Bosny a Hercegoviny. Odtud poslal rodině pohlednici datovanou 29. listopadem 1915, kde se zmiňoval o tom, že toho dne odjíždí přes Sarajevo do Mostaru, kam dorazí asi za dva dny. V dopise se vyskytuje i stížnost na to, že zde má „*strašně dlouhou chvíli*“. Popisoval, že v Doboji je zima, mráz a sníh, a kdyby jeho choť potřebovala peníze, doporučil jí, aby si zašla do záložny, kde jí je vydají z jeho služného.¹¹¹ Následuje pohlednice z rakouského Oberhollabrunnu datovaná 19. červnem 1916, ve které si Jan Směťák postěžoval na to, že si „*všechno musíme platit ze svého – na Moravě bylo nám jak o posvícení*“, čímž pravděpodobně narážel na svou službu ve Znojmě v roce 1915. Náplní jeho práce bylo odvádění uprchlíků do oblastí, kde neprobíhaly boje. Dne 12. března 1917 se Jan Směťák ozval z rakouského Vídeňského Nového Města, tentokrát ale rodičům své ženy, Josefovi a Josefíně Samkovým. Informoval je, že se v Šoproni setkal se svým švagrem Josefem Samkem mladším (1892–1965), jenž „*chodí stále s hůlkou*“ a predikoval, že se takto „*bude belhat až do konce války*“ a že ho zřejmě ho pošlou na zotavení do lázní.¹¹² Téhož roku, 20. května 1917, rodině psal pohlednici z Mikulova, odkud dále zřejmě míří do Hustopečí, v dopise je také zmínka o počasí, které bylo příznivé.¹¹³ Poslední dochovaný pohled z války, datovaný 4. září 1917, sestává z fotografie kasáren v Pohořelicích. V tomto psaní svou manželku Františku požádal, aby „*všechno to pěkně připravila*“ na jeho příjezd, který se podle jeho slov blížil.¹¹⁴ Jan Směťák byl demobilizován 27. září 1917.¹¹⁵ Právě návrat ředitele Směťáka k povinnostem v občanské záložně byl předsedou ústavu komentován ve výroční zprávě z roku 1918: „*Dne*

¹⁰⁸ Státní okresní archiv v Jičíně (SOkAJ), fond Všeobecná záložna Lázně Běláhrad 1873-1953, Protokol valné hromady, 1905-1930, Spisy valných hromad 1901–1948, nezpracováno

¹⁰⁹ NEDOROST, Libor. Češi v 1. světové válce. Praha: Libri, 2006. ISBN 80-7277-321-6.

¹¹⁰ Vojenský ústřední archiv (VUA), pobočka v Praze, vojenský kmenový list Jana Směťáka

¹¹¹ Pohlednice adresovaná Františce Samkové Janem Směťákem z Doboje, 29. 11. 1915, rodinný archiv

¹¹² Pohlednice adresovaná Josefu Samkovi Janem Směťákem z Vídeňského N. Města, 12. 3. 1917, rodinný archiv

¹¹³ Pohlednice adresovaná Františce Samkové Janem Směťákem z Mikulova, 20. 5. 1917, rodinný archiv

¹¹⁴ Pohlednice adresovaná Františce Samkové Janem Směťákem z Pohořelic, 4. 9. 1917, rodinný archiv

¹¹⁵ Vojenský ústřední archiv (VUA), pobočka v Praze, vojenský kmenový list Jana Směťáka

26. září 1917 byl propuštěn z domobranecké služby ředitel kanceláře a pokladník Jan Směták a práce v záložně plyne dále opět svým chodem.¹¹⁶

V roce 1918 je již Jan Směták opět přítomen valné hromadě v domovské záložně, kde zastal místo zapisovatele. Dne 30. března toho roku Jan Směták vybral šest podílů jemu upsaných ze záložny. V dubnu 1918 se manželům Smětákovým narodila nejmladší dcera Jarmila.¹¹⁷ Před vznikem první Československé republiky Jan Směták vybral dalších šest podílů v záložně.¹¹⁸

4.4 V letech Republiky československé, léta 1918–1928

Dne 28. října 1918 byl v reakci na Andrásyho nótu, která fakticky znamenala zánik Rakousko – Uherska, vyhlášen samostatný československý stát představiteli Národního výboru v Praze, mezi nimiž byli Alois Rašín, František Soukup, Jiří Stříbrný a Antonín Švehla.¹¹⁹ Následujícího dne, tedy 29. října 1918, se konala schůze bělohradského obecního zastupitelstva, které bylo zahájeno proslovem starosty, MUDr. Aloise Mindla. Ještě téhož roku bylo odsouhlaseno udělení čestného občanství Lázní Běláhrad prvnímu prezidentovi Tomáši Garrigue Masarykovi, Karlu Kramářovi, Gustavu Habrmanovi, Václavu Klofáčovi a Františku Staňkovi.¹²⁰

V této době se konala první „republiková“ valná hromada občanské záložny, která byla svolána na 16. března 1919. Na zasedání této valné hromady ředitel Jan Směták disponoval jedním voličským hlasem.¹²¹ Lékárník Černochoch tam vznesl návrh na zvýšení platu vedoucím úředníkům záložny, který podpořil i předseda Občanské záložny v Lázních Běláhradě, obvodní a lázeňský lékař a bývalý starosta Lázní Běláhradu, MUDr. Alois Mindl. Dle jeho slov byly „*platy našich úředníků skutečně malé, [...] v okolních peněžních ústavech vedoucí úředníci jsou lépe placeni [...]*“, upravení platů tedy bylo stanoveno na příští schůzi valné hromady.¹²² A skutečně, na schůzi 28. března následujícího roku bylo rozhodnuto, že služné Janu Smětákovi bude zvýšeno na 800 K měsíčně, spolu s drahotným přídatkem 400 K, v renumeraci 600 K ročně.¹²³

¹¹⁶ Státní okresní archiv v Jičíně (SOKAJ), fond Všeobecná záložna Lázně Běláhrad 1873-1953, Protokol valné hromady, 1905-1930, Spisy valných hromad 1901–1948, nezpracováno

¹¹⁷ Státní okresní archiv v Jičíně (SOKAJ), fond Všeobecná záložna Lázně Běláhrad 1873-1953, Matrika členů 1908–1952, nezpracováno

¹¹⁸ Státní okresní archiv v Jičíně (SOKAJ), fond Všeobecná záložna Lázně Běláhrad 1873-1953, Matrika členů 1908–1952, nezpracováno

¹¹⁹ DEJMEK, Jindřich. *Československo: dějiny státu*. Praha: Libri, 2018. ISBN 978-80-7277-572-9.

¹²⁰ Státní okresní archiv v Jičíně (SOKAJ), fond Archiv města Lázně Běláhrad 1710–1945 (1955), Pamětní kniha 1914–1926, inv. č. 19, č. kn. 19

¹²¹ Státní okresní archiv v Jičíně (SOKAJ), fond Všeobecná záložna Lázně Běláhrad 1873-1953, Protokol valné hromady, 1905-1930, Spisy valných hromad 1901–1948, neuspořádané

¹²² Státní okresní archiv v Jičíně (SOKAJ), fond Všeobecná záložna Lázně Běláhrad 1873-1953, Protokol valné hromady, 1905-1930, nezpracováno

¹²³ Státní okresní archiv v Jičíně (SOKAJ), fond Všeobecná záložna Lázně Běláhrad 1873-1953, Protokol valné hromady, 1905-1930, neuspořádané

V roce 1919 se Janu Smětákovi naskytla příležitost k započetí politické kariéry, neboť byl na schůzi obecního zastupitelstva Lázní Bělohradu, která se konala 30. srpna 1919 zvolen členem aprovidační komise, volbu však odmítl.¹²⁴

V roce 1920 ředitel ústavu Jan Směták zakoupil zatím dosud nejvyšší počet podílů, osmnáct.¹²⁵

Dne 10. května 1921 byl Jan Směták po panu Vlachovi, který rezignoval, zvolen předsedou obecní finanční komise. Tehdy se nicméně jednalo o doplňovací volbu, v regulérních volbách konaných na schůzi obecního zastupitelstva 27. října 1923 byl můj předek opět zvolen předsedou finanční komise za stranu národně demokratickou.¹²⁶ Nicméně již 18. prosince 1923 byl místo Jana Smětáka, který patrně rezignoval, zvolen předsedou finanční komise obce pan Šimon Schütz.¹²⁷

Finanční komise obcí byla jednou ze dvou komisí, jejichž zřízení bylo pro obce povinné. Komise fungovaly jako poradní orgány bez rozhodovacích pravomocí. Finanční komise měla za úkol dohlížet rovněž na finanční hospodaření obce. Polovina komise byla volena zastupitelstvem obce a polovina byla ustanovována okresním úřadem. Tato komise se měla také ideálně skládat z odborníků a nečlenů zastupitelstva.¹²⁸

Později při třetích volbách v mladé Republice československé konaných dne 16. října 1927 Jan Směták kandidoval do obecního zastupitelstva v Lázních Bělhradě ze třetího místa kandidátky sdružených politických stran Národní demokracie a Republikánské strany za stranu národně demokratickou. Byl zvolen a stal se prvním náměstkem starosty a členem obecního trestního senátu. Zároveň byl předsedou komunikační komise.¹²⁹ Pro zdravotní problémy byl ale donucen předčasně ukončit svou politickou kariéru, a to již v dubnu roku 1929.¹³⁰

Obecní trestní senát, kam byl v roce 1927 ředitel záložny zvolen, se skládal ze starosty obce a dvou dalších členů obecní rady. Tento trestní senát vykonával trestní právo v případech přestupků.¹³¹

¹²⁴ Státní okresní archiv v Jičíně (SOkAJ), fond Archiv města Lázně Bělhrad 1710–1945 (1955), Pamětní kniha 1914–1926, inv. č. 19, č. kn. 19

¹²⁵ Státní okresní archiv v Jičíně (SOkAJ), fond Všeobecná záložna Lázně Bělhrad 1873–1953, Matrika členů 1908–1952, neuspořádané

¹²⁶ Státní okresní archiv v Jičíně (SOkAJ), fond Archiv města Lázně Bělhrad 1710–1945 (1955), Kniha protokolů obecního zastupitelstva 1910–1927, inv. č. 9, č. kn. 9

¹²⁷ Státní okresní archiv v Jičíně (SOkAJ), fond Archiv města Lázně Bělhrad 1710–1945 (1955), Kniha protokolů o schůzích městské rady 1916–1927, inv. č. 12, č. kn. 12

¹²⁸ FOJTÍK, Petr. Samospráva obce Jestřabí v období první Československé republiky (1918–1938). Vlastivědné kapitoly z Valašskokloboucka. Valašské Klobouky, 2010, X (1), 51.

¹²⁹ Státní okresní archiv v Jičíně (SOkAJ), fond Archiv města Lázně Bělhrad 1710–1945 (1955), Kniha protokolů o schůzích městské rady 1891–1946, inv. č. 13, č. kn. 13

¹³⁰ Státní okresní archiv v Jičíně (SOkAJ), fond Archiv města Lázně Bělhrad 1710–1945 (1955), Pamětní kniha 1914–1926, inv. č. 19, č. kn. 19

¹³¹ FOJTÍK, Petr. Samospráva obce Jestřabí v období první Československé republiky (1918–1938). Vlastivědné kapitoly z Valašskokloboucka. Valašské Klobouky, 2010, X (1), 51.

Komunikační komise obce se zabývala záležitostmi úpravy silnic, chodníků či kanalizace.

Jan Směták se podílel nejen na politickém životě obce, ale i na životě kulturním, neboť byl v roce 1921 zvolen za náhradníka do výboru spolku Občanské besedy. Později v roce 1923 byl Jan Směták zvolen do výboru Občanské besedy a zároveň jejím jednatelem.¹³²

Občanská či Měšťanská beseda byla střediskem českého kulturního života, místem debat a polemik¹³³, zároveň tyto instituce organizovaly akce pro veřejnost, například masopustní veselice.¹³⁴

Na schůzi valné hromady záložny v roce 1922 byl podán návrh na prodej starého Lázeňského hotelu, který si nechal koncem 19. století vystavět záložna a ve kterém měla také kanceláře. Spolu s tímto návrhem bylo také navrženo zakoupit sousední volnou parcelu a vystavět nové sídlo záložny, jejíž finální návrh vypracoval známý královéhradecký architekt Oldřich Liska. Pan Jan Straser, který tento návrh podal, argumentoval následovně: „[...] *Dosavadní prostor [záložny] naprosto nevyhovuje pro úřadovnu ani pro schůze vůbec, [...] nynější kancelář nečiní zvlášť příznivého dojmu na strany, které své peněžní záležitosti mají zde vyříditi. [...]*”¹³⁵ Dále Straser také zmiňoval, že záložna má finanční potíže a prodej Lázeňského hotelu by ztráty vynahradil. Diskuse dále pokračovala, František Hrnčír vyjádřil souhlas s panem Straserem. Tvrdil, že již podal návrh na rozšíření kanceláří, nicméně pro vysoké náklady se tato úprava nekonala. Další dva pánové, člen výboru Jaroslav Macnar a krejčí Josef Pech se přimlouvali spíše za zvýšení nájemného pro nájemníky hotelu. Do diskuse se zapojil i ředitel Jan Směták, který také přispěl svým názorem do diskuze. Potvrdil, že záložna z hotelu velkého užítku zatím neměla, nicméně postavil se proti prodeji hotelu a vyslovil se spíše pro zvýšení nájemného. Nakonec byla valnou hromadou schválena výstavba nové budovy a rozhodnutí o prodeji starého hotelu bylo ponecháno správnímu výboru.¹³⁶ Správní výbor nakonec rozhodl pro zachování hotelu v majetku Občanské záložny.

V roce 1924 byla řediteli Smětákovi přiznána remunerace (peněžitá odměna mimo stálý příjem) ve výši 800 Kč, následujícího roku pak byla zvýšena na hodnotu 2500 Kč.

Dne 10. června 1925 se konala schůze městské rady, na které se projednávaly přípravy na návštěvu prezidenta Tomáše Garrigue Masaryka, který měl cestou automobilem do Nové Paky navštívit i Lázně Běláhrad. Bylo konstatováno, že se „*učiní pochůzka po některých ulicích, kudy se bude projížděti, aby dbáno bylo úpravy domů a vyvěšeny prapory. Domek Cermanův nechá obilíti přísluš.[ná] obec*“. Dále se z protokolu dozvídáme, jak pan starosta naplánoval přivítání prezidenta Masaryka: „*Před radnicí [...] zahrají se hymny, načež uvítá*

¹³² Státní okresní archiv v Jičíně (SOKAJ), fond Archiv města Lázně Běláhrad 1710–1945 (1955), Pamětní kniha 1914–1926, inv. č. 19, č. kn. 19

¹³³ *Cevroinstitut.cz* [online]. [cit. 2021-02-08]. Dostupné z: <https://www.cevroinstitut.cz/cs/elanek/mestanska-beseda-vcera-a-dnes/>

¹³⁴ Státní okresní archiv v Jičíně (SOKAJ), fond Archiv města Lázně Běláhrad 1710–1945 (1955), Plakáty a vyhlášky 1909–1945, inv. č. 243, č. kn. 12

¹³⁵ Státní okresní archiv v Jičíně (SOKAJ), fond Všeobecná záložna Lázně Běláhrad 1873-1953, Protokol valné hromady, 1905-1930, neuspořádané

¹³⁶ Státní okresní archiv v Jičíně (SOKAJ), fond Všeobecná záložna Lázně Běláhrad 1873-1953, Protokol valné hromady, 1905-1930, neuspořádané

jej p.[an] star.[osta] a družička podá mu kytici, načez budou představeny čelné osoby města [...]. “ Také byl sestaven seznam osob, které se měly účastnit plánované slavnostní večeře. Mezi pozvanými figurovaly osobnosti jako Karel Václav Rais, významný bělohradský rodák, děkan František Nosek, předseda představenstva občanské záložny MUDr. Alois Mindl či ředitel občanské záložny Jan Směták (v pořadí osmý).¹³⁷ Ač byly činěny velkolepé přípravy na setkání s prezidentem, nakonec se Masaryk rozhodl cestovat do Nové Paky vlakem a v Bělohradě se nezastavil, jeho vlak pouze projel bělohradským nádražím a prezident ze svého soukromého vagónu zamával skupině mužů v sokolských krojích a družičkám, které ho na něho na nádraží čekaly.¹³⁸ Bohužel, „ponížení“ Lázní Bělohradu bylo dokonáno v červenci 1926, kdy se Masaryk cestou na návštěvu Hořic zastavil v nedalekém Miletíně, kde dokonce i přes nepřízeň počasí pronesl krátký projev.¹³⁹

V lednu 1926 se Jan Směták, jakožto zástupce Občanské záložny v Lázních Bělohradě, zúčastnil ustavující valné hromady Národní banky Československé, jejichž deset akcií záložna držela.¹⁴⁰

Na schůzi valné hromady konané 21. března 1926 v besední místnosti Lázeňského hotelu byl schválen návrh na stanovení renumerací ve výši 3000 Kč ke stálému platu a udílení definitivy (trvalé ustanovení pracovního poměru)¹⁴¹ řediteli ústavu Janu Smětákovi, který měl v té době plat 3400 Kč měsíčně (odpovídá zhruba dnešním 102 000 Kč)¹⁴². Valná hromada roku 1926 byla již také setkáním, jehož zápis nepoživoval Jan Směták, ale účetní Josef Fejfar.¹⁴³ Následně ještě téhož roku, 22. září, Jan Směták zakoupil v záložně 15 jejích podílů.¹⁴⁴ V roce 1928 mu byla přiznána remuneration ve výši 3000 Kč za rok 1927 a pravidelný měsíční plat zvýšen z 3400 Kč v roce 1926 na rovné 4000 Kč v roce 1927¹⁴⁵ (odpovídá zhruba dnešním 120 000 Kč)¹⁴⁶.

V roce 1928 se odchodem praktikanta Josefa Maliny uvolnilo místo pro Jana Smětáka mladšího, který byl v občanské záložně na místě úředníka zaměstnán od 1. října 1928 s měsíčním platem 400 Kč a renumerací 500 Kč. Nicméně působil zde pouze po tento rok.¹⁴⁷

¹³⁷ Státní okresní archiv v Jičíně (SOKAJ), fond Archiv města Lázně Bělohrad 1710–1945 (1955), Kniha protokolů o schůzích městské rady 1916–1927, inv. č. 12, č. kn. 12

¹³⁸ Výpověď bývalého vedoucího Městského kulturního střediska v Lázních Bělohradě Ladislava Stuchlíka.

¹³⁹ Výpověď pana Janka Hlavatého z Miletína

¹⁴⁰ Státní okresní archiv v Jičíně (SOKAJ), fond Všeobecná záložna Lázně Bělohrad 1873-1953, Legitimace účastníka ustavující valné hromady Národní banky Československé, neuspořádané

¹⁴¹ *Internetová jazyková příručka* [online] (2008–2021). Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR, v. v. i. Cit. 20. 7. 2021. <<https://prirucka.ujc.cas.cz/>>.

¹⁴² První republika 1918-1938: dějiny, osobnosti, denní život. Brno: Extra Publishing, 2015. Živá historie (Extra Publishing). ISBN 978-80-7525-014-8

¹⁴³ Státní okresní archiv v Jičíně (SOKAJ), fond Všeobecná záložna Lázně Bělohrad 1873-1953, Protokol valné hromady, 1905-1930, neuspořádané

¹⁴⁴ Státní okresní archiv v Jičíně (SOKAJ), fond Všeobecná záložna Lázně Bělohrad 1873-1953, Matrika členů 1908–1952, neuspořádané

¹⁴⁵ Státní okresní archiv v Jičíně (SOKAJ), fond Všeobecná záložna Lázně Bělohrad 1873-1953, Spisy valných hromad 1901–1948, neuspořádané

¹⁴⁶ První republika 1918-1938: dějiny, osobnosti, denní život. Brno: Extra Publishing, 2015. Živá historie (Extra Publishing). ISBN 978-80-7525-014-8

¹⁴⁷ Státní okresní archiv v Jičíně (SOKAJ), fond Všeobecná záložna Lázně Bělohrad 1873-1953, Jubilejní kniha 1948, Spisy valných hromad 1901–1948, neuspořádané

Jana Směták mladší byl později v roce 1934 zaměstnán na místě úředníka ve Svazu založen v Praze a pobýval v budově YMCA v Praze na Poříčí a nakonec, až do padesátých let, působil v Živnobance v Praze.¹⁴⁸

Valná hromada, která se konala 18. března 1928, se nesla v děkovném duchu. Starosta Lázní Bělohrad a člen dobročinných organizací, Josef Pech, poděkoval za pomoc, kterou záložna těmto organizacím poskytuje a dále pravil, že „*Každý občan, který má zájem na Bělohradě, musí mít radost, že vyrostl zde ústav na naše poměry tak veliký, [...] v němž zasedají mužové zkušené, prozíravé a poctivé, kteří již celou řadu let vedou zdárně ústav k vytčeným cílům*“. Předseda MUDr. Alois Mindl se zmínil pochvalně o úřednictvu záložny. Chválil úřednictvo za jeho spolupráci a poctivost a na jeho návrh byl úřednictvu vyjádřen dík potleskem. Nejvyšší představitel úřednictva, Jan Směták, „*děkuje za tento upřímný projev uznání*“.¹⁴⁹

Na valné hromadě následujícího roku 1929 bylo Janu Smětákovi upraveno služné na 4000 Kč měsíčně spolu se stanovením remuneratione ve výši 3000 Kč za rok 1928 (odpovídá zhruba dnešním 90 000 Kč)¹⁵⁰ a 2000 Kč mu záložna přiznala, jako „*příspěvek na vydání spojené s léčením jeho nemoci*“¹⁵¹ (Jan Směták trpěl onemocněním štítné žlázy). Před začátkem hospodářské krize v roce 1929 si na sebe Jan Směták nechal upsat nejvyšší počet podílů, rovných 50.¹⁵²

4.5 Hospodářská krize a poslední léta v záložně, léta 1929–1940

Velká hospodářská krize započala 25. října 1929 krachem na Newyorské burze. V Česlovensku, které do té doby zažívalo léta hospodářské konjunktury a rozvoje, se krize projevila zejména snižováním cen hospodářských plodin, jako byly cukr, chmel, slad a dřevo. Byly přijaty cla na dovoz hospodářských plodin a masa. Druhá vlna hospodářské krize v Československu se nesla ve znamení propadu. V roce 1931 se zhroutil československý vývoz a vysoký kurz koruny způsobil, že tuzemské zboží bylo na zahraničních trzích méně konkurenceschopné.¹⁵³ Valná hromada konaná 20. března 1930, na které Janu Smětákovi příslušelo pět voličských hlasů¹⁵⁴, se již zabývala Velkou hospodářskou krizí a jejími dopady na peněžní ústav.

Předseda MUDr. Alois Mindl si vzal slovo a v rekapitulaci uplynulého roku 1929 se již plně zrcadlí hospodářská krize té doby, která záložnu zasáhla stejně jako celý vyspělý svět. Předseda konstatoval následující: „*Po předchozí vzestupné konjunkturu dostavil se v jarních*

¹⁴⁸ Pohlednice adresovaná Janu Smětákovi ml. Janem Smětákem z Tatranské Polianky, rodinný archiv

¹⁴⁹ Státní okresní archiv v Jičíně (SOkAJ), fond Všeobecná záložna Lázně Bělohrad 1873-1953, Protokol valné hromady, 1905-1930, Spisy valných hromad 1901-1948, neuspořádané

¹⁵⁰ První republika 1918-1938: dějiny, osobnosti, denní život. Brno: Extra Publishing, 2015. Živá historie (Extra Publishing). ISBN 978-80-7525-014-8

¹⁵¹ Státní okresní archiv v Jičíně (SOkAJ), fond Všeobecná záložna Lázně Bělohrad 1873-1953, Protokol valné hromady, 1905-1930, Spisy valných hromad 1901-1948, neuspořádané

¹⁵² Státní okresní archiv v Jičíně (SOkAJ), fond Všeobecná záložna Lázně Bělohrad 1873-1953, Matrika členů 1908-1952, neuspořádané

¹⁵³ DEJMEK, Jindřich. *Československo: dějiny státu*. Praha: Libri, 2018. ISBN 978-80-7277-572-9.

¹⁵⁴ Státní okresní archiv v Jičíně (SOkAJ), fond Všeobecná záložna Lázně Bělohrad 1873-1953, Protokol valné hromady, 1905-1930, Spisy valných hromad 1901-1948, neuspořádané

měsících obrat, který [...] projevil se poklesem cen hospodářských plodin, tím pak nastala skleslost kupní síly konsumentů. [...] Tato krise přelila se do celého našeho hospodářského ústrojí vůbec [...].“ Předseda pokračoval konstatováním, že dosud není patrný obrat k lepšímu.¹⁵⁵

Téhož roku byla řediteli záložny remuneration za rok 1929 stanovena na 5500 Kč (odpovídá zhruba dnešním 165 000 Kč)¹⁵⁶ a na této hodnotě se udržela do odchodu Jana Smětáka ze záložny, tedy po následujících devět let.¹⁵⁷

Dne 30. dubna 1930 byla městskou radou schválena přístavba zděné koupelny, která *„přistavěna bude při západní straně domu těsně za záchodem, jímž bude kryta. Vyzděna bude na sloupku do výše podlah přízemních [...].“* Plány zhotovil opět Josef Janeček z Lázní Bělohradu.¹⁵⁸

V roce 1930 také Jan Směták získal domovské právo Lázní Bělohradu, a to rozhodnutím obecního zastupitelstva ze dne 3. července 1930.¹⁵⁹

Jak vyplývá z historických rodinných fotografií, v této atmosféře nejistoty ze dnů budoucích se rodina Jana Smětáka účastnila výletů do Vysokých Tater, jednou v roce 1932, podruhé pak v roce 1934. Rodina také několikrát v průběhu první republiky navštívila své příbuzné na Moravě v rodné vesnici, Příložanech. Zde se konala setkání širší rodiny, kterých se účastnili sourozenci Smětákoví s rodinami. Rodina tedy byla v úzkém kontaktu i po více než dvaceti letech od odchodu Jana Smětáka z rodných Příložan.

V roce 1933 také Jan Směták požádal o povolení k výstavbě oplocení u parcely, kterou zakoupil a která se nacházela v sousedství jeho vily. Mělo se jednat o *„železný plot v prodloužení dosavadního, také toho vzoru i výšky na podezdívce, kterou postaví p.[an] stavitel Janeček [...], takže provedení bude odborné i vkusné [...].“* Jeho žádosti bylo vyhověno o čtyři dny později, 29. září toho roku.¹⁶⁰

Na mimořádné valné hromadě, která se konala 27. listopadu 1934 vzpomněl místopředseda záložny pan Josef Pech na *„nemocného a nepřítomného ředitele naší záložny pana Jana Smětáka, jeho svědomité a obezřetné práce ve prospěch záložny [...].“* Starosta Josef Pech přišel s návrhem, aby byl Janu Smětákovi zaslán pozdrav s přáním brzkého a úplného uzdravení, *„aby mohl dále působiti k dobru a rozkvětu našeho ústavu“.*¹⁶¹ V roce 1935 si nechal Jan Směták vyplatit část svých podílů v záložně, třicet pět, a v lednu následujícího

¹⁵⁵ Státní okresní archiv v Jičíně (SOkAJ), fond Všeobecná záložna Lázně Bělohrad 1873–1953, Protokol valné hromady, 1905–1930, neuspořádané

¹⁵⁶ První republika 1918-1938: dějiny, osobnosti, denní život. Brno: Extra Publishing, 2015. Živá historie (Extra Publishing). ISBN 978-80-7525-014-8

¹⁵⁷ Státní okresní archiv v Jičíně (SOkAJ), fond Všeobecná záložna Lázně Bělohrad 1873–1953, Spisy valných hromad 1901–1948, neuspořádané

¹⁵⁸ Městský úřad v Lázních Bělohradu (MěÚ Lázně Bělohrad), odbor stavební, dokumentace k domu č. p. 150

¹⁵⁹ Domovský list Jana Smětáka, 1939, rodinný archiv

¹⁶⁰ Městský úřad v Lázních Bělohradu (MěÚ Lázně Bělohrad), odbor stavební, dokumentace k domu č. p. 150

¹⁶¹ Státní okresní archiv v Jičíně (SOkAJ), fond Všeobecná záložna Lázně Bělohrad 1873–1953, Protokol valné hromady, 1931–1948, neuspořádané

roku si Jan Směťák nechal vyplatit třicet svých podílů v záložně.¹⁶² Na valné hromadě konané 15. března 1936 se Jan Směťák rozhodl pro snížení svého platu z důvodů „*trvajících hospodářské tísně*“¹⁶³ (více o snížení platu v článku 4.6). V srpnu 1937 si ředitel záložny nechal vyplatit dvacet podílů.¹⁶⁴

O vlivu a společenské pozici Jana Směťáka v Lázních Bělohradě svědčí i dvě události, na kterých byl přítomen a ze kterých se dochovaly dva snímky. První událostí, které se Jan Směťák účastnil, byla oslava padesátého výročí lázní, která se konala v sále Lázeňského hotelu v roce 1935, druhou událostí bylo slavnostní otevření funkcionalistického Grandhotelu Urban 31. května 1936.

V létě 1937 Františka Směťáková pobývala v Lázních Luhačovice, v téže době byl Jan Směťák s Janem ml., Věrou a Jarmilou na výletě na jižní Moravě, ve Znojmě a na Vranovské přehradě, odkud 1. června Františka Směťákové zaslali pohlednice.¹⁶⁵

Dne 20. března 1938 se konala další valná hromada v besedním sále Lázeňského hotelu, kde předseda záložny vzpomněl na nedávno zemřelého prezidenta republiky, Tomáše Garrigue Masaryka a valná hromada uctila jeho památku povstáním. Na této valné hromadě Jan Směťák vlastnil pouze jeden hlas, stejně jako v roce 1919.¹⁶⁶

Nad Československem se začala stahovat mračna již od počátku roku 1938, kdy Adolf Hitler deklaroval svůj cíl, tedy ochránit zájmy deset milionů německy hovořících občanů, kteří byli rozmístěni v několika okolních státech. Obavy československé politické reprezentace se významně prohloubily s anšlusem Rakouska v březnu 1938. Z vlády „Široké koalice“, ve které byly kromě československých stran přítomny i aktivistické strany německé, začal německý prvek odcházet k Henleinově Sudetoněmecké straně. Hodžova vláda začala připravovat plán větší jazykové i jiné autonomie pro české Němce a Slováky. Na vzrůstající požadavky Sudetoněmecké strany vláda Milana Hodži reagovala vcelku příznivě, neboť byla ke kompromisu tlačena Británií a Francií, které prosazovaly politiku tzv. appeasementu. Z důvodu pohybů německých vojsk na hranicích s Československem byly do pohraničí v květnu přivolány záložní ročníky branců i z Lázní Bělohrad, které se ale již v červnu vrátily zpět.¹⁶⁷ Smysl těchto manévru byl ale ve výsledku pokroucen německou diplomacií a byl západním spojencům představen jako zjevný militarismus Prahy. Prezident Edvard Beneš po vyjednávání se „sudetskými Němci“ přišel s několika návrhy na řešení sudetoněmecké krize, z něhož poslední (dokonce podle tvrzení samotných sudetoněmeckých

¹⁶² Státní okresní archiv v Jičíně (SOkAJ), fond Všeobecná záložna Lázně Bělohrad 1873–1953, Matrika členů 1908–1952, neuspořádané

¹⁶³ Státní okresní archiv v Jičíně (SOkAJ), fond Všeobecná záložna Lázně Bělohrad 1873–1953, Protokol valné hromady, 1931–1948, neuspořádané

¹⁶⁴ Státní okresní archiv v Jičíně (SOkAJ), fond Všeobecná záložna Lázně Bělohrad 1873–1953, Protokol valné hromady, 1931–1948, neuspořádané

¹⁶⁵ Dvě pohlednice adresované Františce Samkové Janem Směťákem ze Znojma a Vranovské přehrady, léto 1937, rodinný archiv

¹⁶⁶ Státní okresní archiv v Jičíně (SOkAJ), fond Všeobecná záložna Lázně Bělohrad 1873–1953, Protokol valné hromady, 1905–1930, Spisy valných hromad 1901–1948, neuspořádané

¹⁶⁷ Státní okresní archiv v Jičíně (SOkAJ), fond Archiv města Lázně Bělohrad 1710–1945 (1955), kronika 1928–1953, neuspořádané

politiků), čtvrtý, splňoval z devadesáti procent původní požadavky SdP. I tak ale byly Benešovy kompromisní návrhy odmítnuty. Na Mnichovské konferenci ve dnech 29. – 30. září 1938 pak již bylo stvrzeno to, co bylo již dříve dojednáno s Německem – odstoupení československého pohraničí pod pohrůzkou izolované války s Německou říší. Mnichovská dohoda vyústila ve vznik nepřírozeného státního útvaru, Česko – Slovenské republiky, jež byla odsouzena k brzkému zániku.¹⁶⁸ Abdikací prezidenta dr. Edvarda Beneše byla prolomena poslední „hráz“ bránící úplné radikalizaci a totalizaci české společnosti.

Poslední valná hromada v samostatné, leč okleštěné Česko – Slovenské republice se konala tři dny před obsazení zbytku Československa vojsky wehrmachtu, 12. března 1939. Jan Směták již nebyl na protokolu valné hromady zmíněn. Na valné hromadě, v duchu hesla „Mladí vpřed“, které, podle odstupujícího člena výboru, pana Jaroslava Macnara „*bude používáno častěji a více*“, odstoupili z výboru záložny již zmíněný Jaroslav Macnar a Josef Janeček.¹⁶⁹ Problémy Jana Smětáka v záložně, o kterých se zmiňují v kapitole 4.6, vyvrcholily právě koncem roku 1939, kdy ředitel občanské záložny, Jan Směták na vlastní žádost odešel do penze a nedodržel tak smluvně stanovenou dobu třiceti pěti let v záložně, odešel totiž po třiceti jedna letech. V záloženském protokolu se o plánovaném odchodu Jana Smětáka zmínili následovně: „[...] *Koncem roku odešel do výslužby dosavadní ředitel našeho ústavu, pan Jan Směták, který byl naším úředníkem po 31 let, zprvu jako účetní a později od roku 1913 stal se ředitelem a pokladníkem. Vzdáváme mu touto cestou náš povinný (vepsáno do protokolu rukou) dík za všechnu práci, kterou k rozkvětu naší záložny věnoval, a přejeme mu ještě dlouhá léta spokojeného odpočinku. [...]*“¹⁷⁰ V návaznosti na toto opatření byl účetní Josef Fejfar jmenován vedoucím kanceláře záložny a bylo mu zvýšeno služné na 17 800 K, rovněž mu byl mimo jiné přiznán příplatek na dvě děti v hodnotě 4000 K, dohromady tedy bylo jeho služné stanoveno na 30 700 K ročně. Polepšil si i Bohumil Jebavý, kterému bylo stanoveno roční služné v hodnotě 18 640 K. V neposlední řadě bylo zvýšeno služné Jindřichu Hrnčířovi na 700 K, záložna za něho platila daně a byl mu přiznán „vánoční přídavek“ ve výši 300 K.¹⁷¹

Na následující valné hromadě, která se konala 10. března 1940, bylo schváleno jmenování dosavadního účetního Josefa Fejfara ředitelem Občanské záložny v Lázních Běláhradě. Spolu s tím bylo stanoveno odstupné ve výši 100 000 K, které, ač to není v zápisu schůze přímo uvedeno, bylo podle mne určeno Janu Smětákovi.¹⁷²

¹⁶⁸ Státní okresní archiv v Jičíně (SOkAJ), fond Archiv města Lázně Běláhrad 1710–1945 (1955), kronika 1928–1953, neuspořádané

¹⁶⁹ Státní okresní archiv v Jičíně (SOkAJ), fond Všeobecná záložna Lázně Běláhrad 1873–1953, Protokol valné hromady, 1931–1948, neuspořádané

¹⁷⁰ Státní okresní archiv v Jičíně (SOkAJ), fond Všeobecná záložna Lázně Běláhrad 1873–1953, Spisy valných hromad 1901–1948, neuspořádané

¹⁷¹ Státní okresní archiv v Jičíně (SOkAJ), fond Všeobecná záložna Lázně Běláhrad 1873–1953, Spisy valných hromad 1901–1948, neuspořádané

¹⁷² Státní okresní archiv v Jičíně (SOkAJ), fond Všeobecná záložna Lázně Běláhrad 1873–1953, Protokol valné hromady, 1931–1948, neuspořádané

4.6 Neetické chování Jana Smětáka v občanské záložně

Na stopu podezřelých peněžních transakcí v Občanské záložně v Lázních Bělhradě, které se děly za působení mého předka, ředitele záložny Jana Smětáka jsem přišel na jaře roku 2021, kdy se mi do rukou dostaly dva dopisy psané rukou Jana Smětáka, ve kterých se neurčitě zmiňuje o obviněních vznesených proti němu. V dopisech je naznačena obhajoba Jana Smětáka, v níž se Jan Směták snažil proti němu vznesená obvinění zmírnit, nicméně je přímo nepopírá. Oba dopisy ve mně tedy vzbudily vlnu zájmu, chtěl jsem se dozvědět, co se v záložně tehdy událo.

4.6.1 Protokol ze dne 12. června 1935

Vše se událo zřejmě takto: 12. června 1935 jednali na uzavřeném jednání pánové: předseda dozorčí rady ústavu Josef Novotný, ředitel Jan Směták, kontrolor Antonín Fink a účetní záložny Josef Fejfar. Předmětem jednání, o kterém „*bude zachována úplná tichost všech podepsaných pánů, nesmí nastati žádná represálie ze žádné strany vůči nikomu*“ byla provedená revize „*nejasných položek*“ v obnose 3600 Kč (odpovídá zhruba dnešním 108 000 Kč)¹⁷³, které byly vyzvednuty ve prospěch ředitele Jana Smětáka a účetního Josefa Fejfara 28. prosince 1934. Ti později obnos uhradili. V protokole byl dále zmíněn vybraný vklad 10 000 Kč ze dne 29. března 1927 (odpovídá zhruba dnešním 300 000 Kč)¹⁷⁴, který „*byl zaslán poštovní spořitelně a poukazem [tehdejšího předsedy záložny] dr. Mindla architektu Liskovi Hradec Králové*“, následně v protokolu figuruje obnos 10 000 Kč, který byl vložen dne 12. října 1927 „*a to tím způsobem, že náklad na sdělení plánů byl zanesen na účet stavby zvláštní účet*“.¹⁷⁵ V protokolu je poté konstatováno, že „*jsme prohlédli ještě účty jiné manipulace a shledány průběžnými [položkami]*“. Průběžné položky slouží k převodu peněžních prostředků z pokladny na běžný účet a naopak a jsou užívány z důvodu časového nesouladu mezi záznamem o pohybu peněz v hotovosti a pohybem peněz na bankovním účtu.¹⁷⁶ Dále se vyšetřovací protokol zmiňuje o obnosu 1250 Kč (odpovídá zhruba dnešním 37 500 Kč)¹⁷⁷, který byl vybrán 29. dubna 1933 a „*poukázán k výplatě panem dr. Mindlem ve prospěch ředitele a účetního*“. Protokol se také v neposlední řadě věnuje „*čítání menších úroků*“ u účtů pánů Webera, Linkeho a Pastvinářského družstva.¹⁷⁸

¹⁷³ První republika 1918-1938: dějiny, osobnosti, denní život. Brno: Extra Publishing, 2015. Živá historie (Extra Publishing). ISBN 978-80-7525-014-8

¹⁷⁴ První republika 1918-1938: dějiny, osobnosti, denní život. Brno: Extra Publishing, 2015. Živá historie (Extra Publishing). ISBN 978-80-7525-014-8

¹⁷⁵ Státní okresní archiv v Jičíně (SOKAJ), fond Všeobecná záložna Lázně Bělhrad 1873–1953, Revizní zprávy 1903–1944, neuspořádané

¹⁷⁶ *iÚčto.cz* [online]. [cit. 2021-07-22]. Dostupné z: <https://www.iucto.cz/ucetni-tipy/ucetnictvi/co-je-to-denik-prijmu-a-vydaju-v-danove-evidenci/>

¹⁷⁷ První republika 1918-1938: dějiny, osobnosti, denní život. Brno: Extra Publishing, 2015. Živá historie (Extra Publishing). ISBN 978-80-7525-014-8

¹⁷⁸ Státní okresní archiv v Jičíně (SOKAJ), fond Všeobecná záložna Lázně Bělhrad 1873-1953, Revizní zprávy 1903–1944, neuspořádané

4.6.2 Protokol ze schůze dozorčí rady ze dne 12. února 1937

Dne 12. února 1937 byl sepsán protokol o schůzi dozorčí rady, který byl pojat jako „*dodatek revise z měsíce ledna*“. Na nesrovnalosti, které schůzi vynutily, upozornil úředník Bohumil Jebavý. Byli tedy vyslechnuti tři úředníci (ředitel Jan Směták, účetní Josef Fejfar, úředník Bohumil Jebavý). Některé z nesrovnalostí v účtech záložny se doplňují s položkami zmíněnými ve vyšetřovacím protokolu z roku 1935, o kterém jsem se rozepsal v 4.6.1. Jedná se o zmínky týkající se konta pana Webera, kde „*odpis za rok 1929*“ činil 3860 Kč (odpovídá zhruba dnešním 115 800 Kč)¹⁷⁹, jenž nebyl správním výborem záložny schválen. Nová informace se týká účtu člena výboru Jaroslava Macnara, kde bylo zjištěno snížení úroků, které opět neschválil výbor. Dokonce byly pánům Macnarovi, Václavu Pechovi (hoteliérovi) a Lacinovi (dopravci) vyplaceny zálohy v hodnotách 2000 Kč, 7000 Kč a 4000 Kč odpovídá zhruba dnešním 60 000 Kč, 210 000 Kč a 120 000 Kč)¹⁸⁰ opět bez souhlasu výboru záložny. Další podezřelá transakce se týká zakoupení Uherské zlaté renty C. C. (jednalo se o druh cenných papírů), které bylo povoleno správním výborem 28. listopadu 1930, nicméně nebylo doporučeno Svazem založen v Praze. Ztráta na úrocích činila 9000 Kč. Protokol se zmiňuje rovněž o „*poukazu podepsaným p.[anem] předsedou dr. Mindlem*“ v hodnotě 3361 Kč 50 h (jak se v dalších materiálech lze dozvědět, byl určen řediteli Janu Smětákovi, uvedená částka odpovídá zhruba dnešním 100 845 Kč)¹⁸¹, který ale nebyl schválen správním výborem. V dokumentu následuje obvinění ředitele Smětáka, že v letech 1932, 1933 a 1934 obdržel vždy po 1 t koksu objednaného pro záložnu, aniž by toto množství vyúčtoval (zaplatil). Jan Směták přiznal, že nevyúčtoval „pouze“ 1 t koksu, které již zřejmě dříve zaplatil. I přes to byl Jan Směták donucen zaplatit záložně zbylé 2 t koksu. Sám Jebavý pak měl zaplatit 700 Kč. Z protokolu dozorčí rady lze také vyčíst, že ředitel záložny vybraných 10 000 Kč z roku 1928 zaplatil o sedm let později, v roce 1935. Touha po „*ututlání*“ možných budoucích skandálů je vyjádřena v doporučení, aby „*p.[an] domovník Hrnčíř nebyl připuštěn k pracím, při kterých by měl možnost nahlédnout do knih*“. Nutno dodat, že právě Hrnčíř upozornil na nesrovnalosti v odběru uhlí. Tento protokol byl přečten předsedovi představenstva záložny dr. Lelkovi, místopředsedovi Pechovi, kontroloru Finkovi a členu výboru děkanu Noskovi a předsedovi dozorčí rady Novotnému. Případy tedy byly uzavřeny s tím, že se „*zařídí kontrola tak, aby se podobné případy nemohly opakovat*“. Záležitost se zdála ukončená následujícími rozhodnutími: „*[...] Výkaz nedopracovaných úroků 3860 Kč [...] ukládá se kanceláři uvést do pořádku vypočítáním správného úroku. [...]*“ a bylo zdůrazněno, že rozhodnutí mají být na správním výboru.¹⁸²

¹⁷⁹ První republika 1918-1938: dějiny, osobnosti, denní život. Brno: Extra Publishing, 2015. Živá historie (Extra Publishing). ISBN 978-80-7525-014-8

¹⁸⁰ První republika 1918-1938: dějiny, osobnosti, denní život. Brno: Extra Publishing, 2015. Živá historie (Extra Publishing). ISBN 978-80-7525-014-8

¹⁸¹ První republika 1918-1938: dějiny, osobnosti, denní život. Brno: Extra Publishing, 2015. Živá historie (Extra Publishing). ISBN 978-80-7525-014-8

¹⁸² Státní okresní archiv v Jičíně (SOkAJ), fond Všeobecná záložna Lázně Bělohrad 1873–1953, Protokoly ze schůzí dozorčí rady, neuspořádané

4.6.3 Prohlášení ze dne 13. února 1937

V reakci na schůzi dozorčí rady sepsal Jan Směták den poté, tedy 13. února 1937 prohlášení, ve kterém se vyjádřil o obviněních vznesených proti němu. Jan Směták se zde nejprve zmínil o výběru vkladu „*pro sebe*“ ve výši 2400 Kč (odpovídá zhruba dnešním 72 000 Kč)¹⁸³, aniž by upřesnil, z jakého účtu byl vybrán a kdy se tak mělo stát. Myslím si, že se jedná o část obnosu 3600 Kč, který byl zmíněn ve vyšetřovacím protokolu z 12. června 1935 a téhož dne také uhrazen. Ředitel záložny se dále vyjadřoval o „*deseti tisících na vkladě vybraných roku 1928*“, přiznal se, že tvrdil, že se jedná o „*průběžnou položku*“ a že „*panu předsedovi Novotnému tímto způsobem [...] věc vysvětloval*“. Pak ale položky sečetl a zjistil, že „*výdej je o deset tisíc větší*“, částku nahradil a věc sdělil předsedovi dozorčí rady, Josefu Novotnému. Z prohlášení Jana Smětáka také dále vyplývá, že poukaz na výběr blíže neurčené částky (pravděpodobně ve výše zmíněném protokolu se jednalo o částku 3361 Kč 50 h) byl podepsán dr. Mindlem. Jan Směták píše o tom, že od roku 1910 do roku 1930 platil zřejmě ze svých prostředků noviny, které byly určeny pro záložnu, přičemž kolem roku 1930 mu Mindl povolil finanční kompenzaci za deset let odběru novin. Dále Jan Směták psal o tom, že z pokladny vyplácel zálohy panu Kuglerovi (300 Kč, zhruba dnešních 9000 Kč¹⁸⁴) a nejmenovanému zahradníkovi (200 Kč, zhruba dnešních 6000 Kč¹⁸⁵). Zálohy také vyplácel hoteliéru Pechovi a autodopravci Lacinovi (jak je zmíněno v 4.6.2). Jan Směták se dále přiznal k tomu, že v mnoha případech půjček nechal počítat dlužníkům nižší úroky, aniž by o tom věděli. Výjimka ale byla u pana Pekárka, kdy snížení úroků nahlásil správnímu výboru. V případě nedoporučeného nákupu Uherské zlaté renty se Jan Směták hájil schválením této transakce správním výborem záložny. Ředitel také poukázal na skutečnost, že nikdy nepřijal žádného úplatku či provize při stavbě nové úřadovny záložny. Jan Směták se rovněž přiznal k odvádění zřejmě nižších daní z příjmů (400 Kč, uvedení částka odpovídá zhruba dnešním 12 000 Kč¹⁸⁶), neboť byla kvůli dětem snížena o jeden až dva stupně, zmiňuje se ale o tom, že věc byla vykompenzovaná. Na závěr výčtu ředitel Směták psal, že 1 t koksů zaplatí (dozorčí rada mu vyměřila 2 t). Prohlášení je ukončeno tvrzením Jana Smětáka o tom, že většina jemu vytčených věcí byla předem schválena výborem či podepsána tehdejší předsedou dr. Mindlem. Dvě věci již „*byly dány do pořádku dříve*“ a koks, jak sliboval, uhradí. Jan Směták si v prohlášení postěžoval, že probíhá již druhé vyšetřování a že se mu „*vytýkají věci již dříve projednané jen proto, abych byl znemožněn*“. Zajímavé je závěrečné obvinění Jana Smětáka vznesené proti blíže neurčenému panu Hrnčířovi, že využívá věci proti němu. Obvinění gradovala až do té míry, že byl Hrnčíř obviněn z vnesení jistého protokolu do soukromého bytu a že byly vyměněny zámky u zasedací místnosti a archivu záložny. „*Jsem hromosvodem v mnohých věcech, [...] vyslechnu mnohé, ale dál nic neroznáším a snažím se [...] zachovat důvěrnost jednání. [...]*

¹⁸³ První republika 1918-1938: dějiny, osobnosti, denní život. Brno: Extra Publishing, 2015. Živá historie (Extra Publishing). ISBN 978-80-7525-014-8

¹⁸⁴ První republika 1918-1938: dějiny, osobnosti, denní život. Brno: Extra Publishing, 2015. Živá historie (Extra Publishing). ISBN 978-80-7525-014-8

¹⁸⁵ První republika 1918-1938: dějiny, osobnosti, denní život. Brno: Extra Publishing, 2015. Živá historie (Extra Publishing). ISBN 978-80-7525-014-8

¹⁸⁶ První republika 1918-1938: dějiny, osobnosti, denní život. Brno: Extra Publishing, 2015. Živá historie (Extra Publishing). ISBN 978-80-7525-014-8

Věřte pánové, že za takových okolností, kdy se vše možné předhazuje jen mně, stává se mi úřadování peklem nesnesitelným. Celou řadu let bylo mi úřadování zábavou, hračkou, poněvadž celou záloženskou agendu ovládám dokonale, ale od toho prvního vyšetřování [...] jde mi na nervy a já budu hledět udělat místo po dvaceti osmi letech v tom vědomí, že po celou tu dobu jsem spolupůsobil na rozkvětu záložny a vedl ji úskalím, jak jsem nejlépe dovedl [...].¹⁸⁷

4.6.4 Dopis děkanu Noskovi, nedatováno

V pozůstalosti po Janu Směťákovi se dochovala část dopisu, který byl adresován „*Velectěnému panu děkanovi*“ (jedná se o člena výboru, bělohradského faráře Františka Noska, který je ve schůzích valné hromady zmíněn poprvé v roce 1931) a byl sepsán někdy před odchodem Jana Směťáka do důchodu v roce 1939. Jan Směťák v něm reaguje na nabídku Františka Noska, aby přijal místo v dozorčí radě či výboru záložny, zamítavě. Rozepisuje se o tom, že se mu dá spravedlivě vytknout, že „*jsem vybral ze vkladu 2400 Kč, pan dr. Mindl zemřel, poukaz na deset tisíc byl jím podepsán, peníze jsem vrátil a nechci a nebudu se ho dovolávat* [...]“. Dále se ředitel zmínil o tom, že výhody, které měl na úrocích svého i tchánova vkladu (úctu Josefa Samka), nahradil podle svých slov v roce 1936, kdy si nechal snížit plat. Tyto dvě události byly, jak psal, vyšetřeny předsedou dozorčí rady, Novotným a „*zdál se klid*“. Nicméně, podle mínění Jana Směťáka, Hrnčíř, který „*aspiroval na praktikantské místo*“ vše znovu udal a „*Jebavý i Fejfar místo pravdy měli v ústech injekční stříkačku naplněnou jedem, kdy usnesením výborových schůzí dávali v mých věcech úplně jiný smysl* [...]“, aby budili nedůvěru, vířili pomluvy [...].“ Zároveň v dopise děkana Noska žádá, aby „*spravedlivě posoudil vytýkané případy, které zrekapituluji* [...]“. V dopise se dále zmiňoval o obviněních proti němu vznesených, které dále vysvětluje. Dopis pravděpodobně není úplný, je ukončen zmínkou o koupi zlaté renty z roku 1930.¹⁸⁸

4.6.5 Dopis předsedovi dr. Lelkovi ze dne 29. prosince 1942

Poslední dochovaný dopis, který se týká působení mého předka v Občanské záložně v Lázních Bělohradě, je datován 29. prosincem 1942 a je adresován tehdejšímu předsedovi představenstva občanské záložny, MUDr. Josefu Lelkovi, jenž byl předsedou v letech 1934–1942. V dopise předsedu Lelka Jan Směťák požádal o vyšetření případu v záložně, rovněž také informoval, že podobný dopis zašle Jednotě založen v Praze. V dopise se vymezoval proti tvrzení, že záložně způsobil škodu – například výhody z úroků nahradil tím, že mu bylo sníženo služné v roce 1936 o částku 5863 Kč, rovněž, jak podotýká, byl připraven o přídavek splatný v roce 1935, který činil 3200 Kč (odpovídá zhruba dnešním 94 000 Kč)¹⁸⁹. Jak se ale dále lze dočíst, „*toto nevhodné a často i poťouchlé povídání bylo živeno přímo lidmi, kteří byli záložně nejbližší a mnozí měli všechnu příčinu, býti pěkně zticha*“. Bývalý ředitel záložny se zmínil o tom, že jeho případ byl „*lapálie, bublina nafukovaná jedem, která se scvrkla na*

¹⁸⁷ Státní okresní archiv v Jičíně (SOkAJ), fond Všeobecná záložna Lázně Bělohrad 1873-1953, Revizní zprávy 1903–1944, neuspořádané

¹⁸⁸ Dopis adresovaný „panu děkanovi“, rodinný archiv

¹⁸⁹ První republika 1918-1938: dějiny, osobnosti, denní život. Brno: Extra Publishing, 2015. Živá historie (Extra Publishing). ISBN 978-80-7525-014-8

nic [...].“ V dopise psal opět o obviněních proti němu vznesených, ale v tomto dopise několikrát obvinil tehdejšího ředitele Josefa Fejfaru a účetního Bohumila Jebavého z intrik a zaujatosti. Dokonce se zmiňoval o Fejfarově podezřelém chování: „*Bonifikace z cen.[ných] papírů [...] měl jsem povoleny ve schůzi výboru před válkou a nově po převratě, jen ať to Fejfar oboje najde v protokole – na jeho udání jsem byl sice vyšetřován, ale tisíce korun, které z tohoto titulu ode mě přijmul, neuznal za slušné mi vrátit.*“ Dále Jan Směťák osočil Josefa Fejfaru z toho, že „*sám v Praze vyjednával s dr. Hnerem [...] a dal si za cestu zaplatit*“. Na závěr dopisu Jan Směťák připomněl své zásluhy vůči záložně, tvrdil, že má zásluhy na tom, že pro novou budovu občanské záložny opatřil místo, na kterém „*záložna vydělala ještě odprodejem slušné peníze a při tom se rozhodl [Lázeňský] hotel rozšířením celého dvora*“. Také byl toho názoru, že „*svým zákrokem*“ ušetřil ústavu 20 000 Kč za vyhotovení plánů na stavbu Liskou projektované záložny. Svému umu také přikládal ušetření opět 20 000 Kč při pohledávce u Pekárka „*dočkav se při tom neporozumění v samotné schůzi výboru*“. Když někdo záložnu žaloval, Jan Směťák, podle svých slov, „*hleděl [...], aby bylo co nejméně výloh a né jako pan Fejfar pro malou pohledávku u Kinčla nadrobil mu útrat půl druhého tisíce Korun.*“¹⁹⁰

„*Ano, pane předsedo, nevymyslíl jsem žádné dohady, jen p.[anu] Fejfarovi jsem řekl, by si pamatoval přísloví: kdo jinému jámu kopá, sám do ní spadne.*“¹⁹¹

4.7 Období protektorátu a úmrtí Jana Směťáka, léta 1939–1944

Po obsazení zbytku Československa 15. března 1939 a příjezdu triumfujícího Adolfa Hitlera do Prahy byl 16. března 1939 zveřejněn výnos o zřízení „Protektorátu Čechy a Morava“.¹⁹² Započala tak šestiletá neomezená německá vláda nad českým územím. Dne 1. května byla v Bělohradě vyvěšena říšská vlajka, byla zakázána protiněmecká propaganda a zatčení funkcionáři Komunistické strany Československa.¹⁹³

Jan Směťák jako mnoho Čechů vyslyšel výzvu dr. Emila Háchy, státního prezidenta Protektorátu Čechy a Morava a přihlásil se za člena Národního souručenství¹⁹⁴, jediné povolené politické strany pro Čechy na území protektorátu, která měla zároveň hrát roli jakéhosi parlamentu. Toto uskupení mělo v Bělohradě mohutnou členskou záložnu, neboť členem této politické formace bylo sto procent místního mužského obyvatelstva (pět set sedmdesát tři).¹⁹⁵ Jednalo se o hnutí, ve kterém se zpočátku spolu objevili členové většiny prvorepublikových stran (včetně stran fašistických, které ale byly zpočátku v menšině)¹⁹⁶ a

¹⁹⁰ Dopis adresovaný předsedovi MUDr. Josefu Lelkovi, Hradec Králové, 29. 12. 1942, rodinný archiv

¹⁹¹ Dopis adresovaný předsedovi MUDr. Josefu Lelkovi, Hradec Králové, 29. 12. 1942, rodinný archiv

¹⁹² DEJMEK, Jindřich. *Československo: dějiny státu*. Praha: Libri, 2018. ISBN 978-80-7277-572-9.

¹⁹³ Státní okresní archiv v Jičíně (SOKAJ), fond Archiv města Lázně Bělohrad 1710–1945 (1955), kronika 1928–1953, neuspořádané

¹⁹⁴ Fotografie ze svatby Věry Kofránkové roz. Směťákové z roku 1940, rodinný archiv

¹⁹⁵ Státní okresní archiv v Jičíně (SOKAJ), fond Archiv města Lázně Bělohrad 1710–1945 (1955), kronika 1928–1953, neuspořádané

¹⁹⁶ GEBRHART, Jan a Jan KUKLÍK. *Dramatické i všední dny protektorátu*. Praha: Themis, 1996. ISBN 80-85821-35-4.

bylo koncipováno jako hnutí všenárodní, které mělo zabezpečit život a kulturu Čechů v Německé říši. Strana se pohybovala mezi otevřenou kolaborací a hájením "svébytnosti" protektorátu.¹⁹⁷ Z hnutí, které mělo na počátku čtyřicátých let několik milionu členů (do NS se přihlásilo více jak devadesát osm procent mužské populace protektorátu),¹⁹⁸ se po atentátu na Heydricha stala poslušná organizace, ze které vystoupilo velké množství jeho členů a stalo se postupně místem otevřené kolaborace s Němci.¹⁹⁹ Samozřejmě ale Národní souručenství mělo prvky antisemitismu – Židům i lidem s některými židovskými předky bylo zakázáno stát se členy Národního souručenství a Židé byli rovněž vyloučeni ze stranických deníků, což byl vynucený ústupek okupační správě.²⁰⁰

4.7.1 Námluvy dcer Jana Smětáka a svatby jeho dětí, léta 1939–1940

Nejmladší dcera manželů Smětákových, Jarmila (1918–1983), se znala se svým budoucím manželem, zvěrolékařem Františkem Frýbou (1907–1969), minimálně od roku 1938. Z této doby pochází nejstarší dochované dopisy vyměňované mezi budoucí manželskou dvojicí. Již v dopise z 3. října 1938 František Frýba poděkoval prostřednictvím Jarmily manželům Smětákovým za jejich „*vzorné pohoštění, kterého se nám dostalo od [...] paní matinky [...]*“ a rovněž také požádal svého budoucího zetě Jana Smětáka, aby „*přijal srdečné díky za jeho milé pozvání a milou pozornost, kterou nám po celičkou neděli věnoval.*“²⁰¹

Následujícího roku se v dopisech již objevují časté narážky, jak ze strany Jarmily Smětákové, tak ze strany Františka Frýby na sňatek, který plánovali. Zároveň František Frýba působil v roli „dohazovače“ nápadníků Věře, sestře Jarmily (1918–1983), která byla původně zamilována do chlapce z nižší třídy, kterého si ale nemohla vzít.²⁰² František Frýba tedy, věren podmínce, že se nebude moci se svou milovanou Jarmilou oženit, dokud nebude provdána starší z obou žen Věra, představoval své budoucí švagrové různé nápadníky z řad svých přátel i příbuzných. Nejprve jí „přivedl“ svého blízkého přítele Ing. Bedřicha Trska (1906–1979), o kterém ještě bude řeč později. Trsek se ale u Věry nesetkal se souhlasem. Podle jedné z rodinných historek spolu měli Věra a Bedřich cestovat automobilem, přičemž konverzace vážla a Věra se jí snažila zachránit slovy „víte, pane inženýre, já si pletu šálu“ a Bedřich Trsek jí měl údajně odpovědět „tak si plette a nikomu o tom nevyprávějte“.²⁰³ Pokus o sblížení se tedy z více důvodů nepovedl a František Frýba přišel s jiným nápadníkem, který již měl být úspěšným – svým bratrancem Františkem Kofránkem (1915–1969), v rodině známým pod přezdívkou „milánek“, nebo „Milan“. František Kofránek tedy asi od roku

¹⁹⁷ Protektorát 1939-1945: okupace, odboj, denní život. Brno: Extra Publishing, 2017. Živá historie (Extra Publishing). ISBN 978-80-7525-113-8

¹⁹⁸ GEBRHART, Jan a Jan KUKLÍK. Dramatické i všední dny protektorátu. Praha: Themis, 1996. ISBN 80-85821-35-4.

¹⁹⁹ Protektorát 1939-1945: okupace, odboj, denní život. Brno: Extra Publishing, 2017. Živá historie (Extra Publishing). ISBN 978-80-7525-113-8

²⁰⁰ GEBRHART, Jan a Jan KUKLÍK. Dramatické i všední dny protektorátu. Praha: Themis, 1996. ISBN 80-85821-35-4.

²⁰¹ Dopis adresovaný Jarmile Frýbové, rozené Smětákové Františkem Frýbou, Hradec Králové, 3. 10. 1938, rodinný archiv

²⁰² Vzpomínky Drahomíry Kudrnové roz. Frýbové

²⁰³ Vzpomínky Jarmily Bukovské roz. Frýbové

1939 doprovázel svého staršího bratrance při víkendových návštěvách u Smětákových.²⁰⁴ Jak může být milostný vztah s dcerou ředitele občanské záložny výhodný, zjistil František Kofránek již v září 1939, kdy mu Jan Směták dopomohl k zisku úřednického místa v královéhradecké městské spořitelně.²⁰⁵

Nicméně vztahy Františka Frýby s rodinou své budoucí manželky nebyly vždy bezproblémové. V lednu 1940 totiž rodiče své nejmladší dceři zakázali cesty za Františkem Frýbou. V dopise z 4. ledna 1940 se František Frýba rozhodl obhájit cesty Jarmily za ním do Dobřenic a Hradce Králové přímo Janu Smětákovi. V úvodu dopisu František Frýba žádal ředitele záložny o to, aby svou dceru pustil o víkendu na návštěvu k Frýbovým, což rozvedl i v dalších částech dopisu. František Frýba zde obvinil Františku Smětákovou z uděleného zákazu vycestování Jarmily a hájil se slovy „*milostivá paní [Františka Smětáková] musí prominout, ale doba je hodně jiná než před skoro třiceti, kdy se milostivá paní vdávala*“, čímž zřejmě narážel na starosvětské chápání života právě Františkou Smětákovou. V jiné části dopisu apeloval mladý zvěrolékař na Jana Smětáka, aby byl „*přímluvcem u milostivé paní*“ a zdůrazňoval, že „*[okolnost, že] nemám doposud byt brání jedině tomu, abych si ji [Jarmilu] nevzal*“. Dopis uzavřel konstatováním, že „*kdyby jezdila [Jarmila] pouze za mnou do Dobřenic, pak by něco na Vašich příkazech bylo spravedlivé aspoň v očích falešné morálky světa.*“²⁰⁶ Jak tato „kauza“ dopadla, jsem nezjistil, nicméně v dopise z února 1940 se František Frýba rozčiloval nad opětovným zákazem cesty Jarmily Smětákové za ním.

I přes výše zmíněný konflikt nakonec ke slíbené svatbě Františka Frýby a Jarmily rozené Smětákové došlo. První ze sourozenců Smětákových byla oddána Věra, a to s Františkem Kofránkem. Svatba se uskutečnila 22. června 1940 v Lázních Bělhradě. Manželům Kofránkovým se narodili dva synové, starší Milan a mladší Pavel. Kofránkovi se později usadili v Hradci Králové.²⁰⁷

Nejmladší dcera Jarmila se vdala 6. července 1940 v Lázních Bělhradě za praktického zvěrolékaře MVDr. Františka Frýbu. Spolu žili nejprve v Dobřenicích u Hradce Králové, později se přestěhovali do nedalekých Kratonoh. Manželé Frýbovi měli dvě dcery, starší Jarmilu (1941–2020) a mladší Drahomíru (*1945).²⁰⁸

Dne 27. července 1940 byl oddán v Hořicích nejstarší syn Jan s dcerou továrníka, Miroslavu Taufmanovou (*1920). S ní měl Jan ml. dvě děti: Miroslava a Janu. V Praze, kde působil jako úředník v Živnobance, nicméně žil jen krátkou dobu, přestěhoval se s rodinou do vily v Hořicích, kde dodnes žije jeho dcera. Jan Směták byl v padesátých letech degradován na dělníka Československých státních drah. Podle vzpomínek své dcery byl silně antikomunisticky zaměřený, což se vzhledem k jeho pozdějšímu životu dá očekávat.²⁰⁹

²⁰⁴ Vzpomínky Drahomíry Kudrnové roz. Frýbové

²⁰⁵ Dopis adresovaný Jarmile Frýbové rozené Smětákové Františkem Frýbou, 13. 9. 1939, rodinný archiv

²⁰⁶ Dopis adresovaný Janu Smětákovi Františkem Frýbou, 4. 1. 1940, Dobřenic, rodinný archiv

²⁰⁷ Vzpomínky Drahomíry Kudrnové roz. Frýbové

²⁰⁸ Vzpomínky Drahomíry Kudrnové roz. Frýbové

²⁰⁹ Vzpomínky Jany Pilařové roz. Smětákové

4.7.2 Život za protektorátu, rok 1943

Zajímavým svědectvím ze života manželů Smětákových jsou dopisy, které byly zasílány nejmladší dceři Jarmile provdané Frýbové z válečných let. Následující informace tedy budou převzaty hlavně z nich. Neméně zajímavé jsou i dopisy bratrů Jana Smětáka z Příložan na Moravě, které rovněž patří mezi mé zdroje.

Dne 28. února 1943 napsal bratrovi dopis z Příložan Josef Směták. V dopise se zmínil o tom, že „*na okresním úřadě máme Němce hejtmana, tak si můžete pomyslit, jak to u nás vypadá.*“, nicméně nejpodstatnější část dopisu se týká dcery Josefa Smětáka, Marie. Josef bratra prosil, aby ji k sobě do Lázní Bělohradu pozval, důvodem byla nespokojenost Josefa s nápadníkem své dcery, kterého měl nahradit rodiči schválený ženich. V dopise Josef informoval, že se jeho žena v psaní bratru Františkovi zmínila o tom, že se jim nezamlouvá nápadník dcery Marie. V odpovědi na onen dopis František Směták napsal „*že by tam pro ni měl partiji*“. Marie ale dopis objevila a odepsala odmítavě, takže „*pak se Fanouš v dopise jí musel omlouvat*“. Josef tedy žádal bratra, aby k sobě pozval neteř, které byl vybrán nápadník, inženýr vodních staveb z Hradce Králové, syn královéhradeckého fotografa, Bedřich Trsek. Nutné je dodat, že plánovaný sňatek s Marií Smětákovou se nevydařil.²¹⁰ Statkář v dopise dále psal, aby dcera Marie „*neměla žádné tušení, že na ní šijeme pytel*“. Onen „nepohodlný“ ženich Marie byl absolventem obchodní akademie v Brně a pracoval jako účetní v Brněnské vodárně. Podle popisu Josefa Smětáka byl „*asi 35 roků [starý] robustní postavy jemného až přepatlaného chování, takže k nám do rodiny za 1 ½ roku nezapadl*“ a jak také dodal, „*nikdy nezapadne*“. Nenávist, jak svůj vztah k němu charakterizoval sám Josef Směták, pramenila z události, která se stala předchozího roku v období žní. Nepohodlný ženich prý Josefovi vytkl, že dceři Marii přiděluje „*hrubé práce, jako cizí služce a neb nádenici*“ a že „*on to s Mařenkou miní vážně a že by si nepřál, aby jí používal na hrubé práce*“. Josef pokračoval v popisu události poznámkou: „*To si můžeš pomyslit, co mě to dalo přemáhání, abych sebe zapřel to Smětákovskou náuru, která mě nutkala abych vstál, odevřel mu dveře a ukázal prstem na ně a řekl tam je díra pro Vás. Vy mě dneska nemáte co rozkazovat, doposavát je má, až bude Vaše tak si můžete dělat, co budete chtít.*“ Nápadník pak přešel ke vzdělání Marie a dotázal se, co bude s hospodářstvím, když „*Pepík [pravděpodobně syn Josefa Smětáka] je učitelem*“. Josef obhajoval výchovu své dcery slovy, že „*jí [mají] pro život vše straně připravenou, jak pro sedláka, tak pro úředníka*“. Dopis zakončil vzpomínkou, že „*u nás v rodině za mého otce to bylo samozřejmostí v čas pilných prací, musel každý, kdo byl zdráv přiložit ruce k dílu, až večer celé tělo bolelo*“. „*[...] Na domě budem hospodařit my, dokut se nám to bude líbit, pak jej dáme do nájmu a snad se stane, že za ten čas se pak někomu bude hodit, ale musí se jmenovat Směták.*“²¹¹

Další dopis je vyplněn obyčejnými válečnými starostmi. V tomto dopise z dubna 1943 se Františka Smětáková zmiňovala o mase, které jim zaslala dcera s rodinou. Pochvalovala si, že „*takové na přiděl nikdy není štávnaté.*“ Lze se již jen domnívat, zda maso pocházelo od otce zete Jana Smětáka, Jana Frýby (1882–1962), jenž byl tehdy čerstvě penzionovaným

²¹⁰ Vzpomínky Drahomíry Kudrnové roz. Frýbové

²¹¹ Dopis adresovaný Janu Smětákovi bratrem Josefem, Příložany, 28. 2. 1943, rodinný archiv

správce královéhradeckých jatek a přístup k masu tedy měl, nebo se jednalo o maso přímo od Františka Frýby, který měl ze své pozice vesnického zvěrolékaře a myslivce rovněž možnost tehdy nedostatkové maso získat.²¹²

Následuje dopis z května 1943, který sepsal rodině Jan Směták. Dopis začíná prosbou, „by Fanda [zeť František Frýba] ihned a přede vším začal a úplně dokončil očkování [vepřů] protože čas je pokročilý a sedláci jsou netrpěliví [...]. Do té doby volám každý den ráno telefonicky jménem všech vepřů: prosíme Vás, očkujte nás dnes, abychom nezahynuli. [...]“ Jan Směták měl na mysli zřejmě sedláky z rodné vsi Příložan, kam jezdil navštěvovat své bratry. Dále se zmínil o neteři Marii, že „se jí u nás líbí“ a dodal, že „já se mám lepší, protože mám na krajíci pomazánku“. Psal, že chtěl, aby se Marie zastavila i u Františka Frýby s rodinou, kam by pozvali i schváleného ženicha Bedřicha Trska. Dále v dopise žádá zeteř o chycení šesti králíků, které by chtěl v Bělohradě vykrmit. Z tohoto důvodu tedy plánuje do Kratonoh poslat svou služku. Na závěr dopisu z 13. května se Jan Směták zmínil o výhrůzce dr. Janečka „abychom vzali lázeňské [hosty], jinak že nám dají na byt Němce“. Bývalý ředitel záložny také vyjádřil spokojenost nad tím, že je brzy navštíví syn Jan ml. s rodinou.²¹³

Dopis z úterý 21. září 1943 je obsáhlý. Františka Smětáková nám více než ostatní dopisy přibližuje tehdejší život v domácnosti Smětákových. Manželka Jana Smětáka psala, že byla na koupelích v lázních a sděluje, že je navštívili Kofránkovi, kteří byli ale v sobotu nuceni odjet, protože „Milán [František Kofránek] musel v pondělí zase nastoupit úřad“. Vnuka Milana Kofránka, kterému byly v té době asi dva roky, zajímali hlavně králíci, které Smětákovi chovali.

Později Milan Kofránek vzpomínal, že když byl malý a byl na návštěvě u prarodičů v Lázních Bělohradě, otravoval králíky klacíkem. Když ho uviděl dědeček Jan Směták, vnukovi nařídil, aby napřáhl ruku, kterou králíky obtěžoval. Milan ale „neukázal“ onu provinilou ruku – Jan Směták na to měl říct: „Žádnou? Tak tedy obě.“ a potrestal Milana ranou přes prsty.

Dále v dopise Františka informovala svou dceru, jak pečuje o mladé králíky, které krmila čtyřikrát za den lžičkou mléka. Stěžovala si na manželovu umíněnost, neboť nechtěl navyšovat počty králíků a Františka konstatovala, že „domovník záložny jich má čtyřicet kusů“. Vyjádřila se o tom, že se těší na konec sezóny, až jim odjedou lázeňští hosté, „jak si vše budu moci dát zase na své místo a že si odpočinu“. Františka Smětáková si postěžovala, že pan Šimon, pravděpodobně prodavač, nemá cukr a že bude až po 1. (nespecifikováno jakého měsíce). Žádala tedy, aby jí František Frýba sehnal „[cukr] za 30 i 40 K“, protože zavařovala marmeládu. Nicméně jelikož je malá úroda jejích vlastních jablek, tak má v plánu nějaké v Brtvi zakoupit, ale „aby otec nevěděl, neboť u všeho hubuje, i když ví, že to je moc potřeba, tak se prostě koupí a až to bude doma, tak to zpátky neponesem, a bude rád, že jsem to sehnala“. Dále oznámila, že Věře Kofránkové dorazila zásilka z Příložan s mýdlem a

²¹² Dopis adresovaný Františku Frýbovi Františkou Smětákovou, Lázně Bělohrad, 5. 4. 1943, rodinný archiv

²¹³ Dopis adresovaný Františku Frýbovi Janem Smětákem, Lázně Bělohrad, 13. 5. 1943, rodinný archiv

bílým mákem. Františka také prosila svou dceru o zaslání cukru, což je prý bezpečné, neboť „balíky neprohlížejí, jsme o tom informovaný [...], z Moravy to Kofránkem také dobře došlo, dejte jiného odesílatele, a jste hned krytí“. Manželka Jana Smětáka svou dceru informovala, že „držím sama kasu příjem i lázeňských již dva měsíce [...] a pensi otci nechávám celou, ať si sní disponuje“. Jak Františka psala dále, s penězi „dovedu lépe hospodařit, a pak, když je něco třeba, tak se to musí koupit a on [Jan Směták] na to mě nechtěl dát, a za takový jeden měsíc to bylo [...] dražší“, dodává, že stravu platí ona a, že Jan Směták všechny peníze pošle do „Hradce a do zál.[ožny] a [na] cigarety“. Františka rovněž sdělila, že „otci dopis trvá celý den, a já musím s ním být hotová za půl hodiny“. Ve volném čase chodila tehdy, jak vyplývá z dopisu, do biografu. Jan Směták naproti tomu poslouchal rádio.²¹⁴

Další dopis ze dne 7. října 1943 je již opět psán Janem Smětákem. Jan Směták v dopise žádal o potravinové lístky na chléb, na 5 až 6 kg, neboť „chodili jsme na houby a [...] toho chlebička jsme hodně snědli“. V dopise si ředitel záložny ve výslužbě stěžoval na to, že v Bělohradě jsou houby a jablka drahé, „protože to lázeňští přeplácejí“. Na závěr dopisu Jan Směták zval zetě s rodinou na posvícení. Námluvy neteře Marie s Ing. Bedřichem Trskem byly pravděpodobně úspěšné, neboť „Mařenka co vím, nemyslí na jiného, má v hlavě jen Trska“, nicméně dodává, že „on [Trsek] je to zvláštní patron asi“ a připojil, že „[Marie] je děvče opravdové a v manželství spolehlivé – on s ní by chybu neudělal a pomoc bude mít také vydatnou“.²¹⁵

Následuje nedatovaný dopis, jehož větší část sepsala Františka Smětáková. V něm zvala rodinu Frýbových opět na nedělní posvícení. Zmínila se o tom, že pokoje jsou prázdné, mají prý využít příležitosti „než nám sem co nevidět dají Němce z říše“. Dceru Jarmilu s rodinou čekali vlakem, Františka konstatuje, že „Fráňa [František Frýba] se to již naučil vlakem jezdit, ono to není tak nesnadné“ (jedná se zřejmě o narážku na to, že František Frýba cestoval zejména vlastním automobilem značky Tatra). V dopisu je i zmínka o „bábě Mesnarce“ (zřejmě služebné), o které Františka psala, že „bába Mes.[narka] moc zlobí, dáme ji pryč“.

Jan Směták poté do dopisu přispěl vlastní pasáží. V ní psal o Bedřichu Trskovi a vyjádřil skepsi nad tím, že Ing. Trsek má opravdu titul. Vysvětloval to tím, že se Bedřich dříve zmínil o tom, že „ještě chce udělat stavitelskou zkoušku, aby se mohl osamostatnit“, a Jan Směták doplnil, že „kdyby byl staveb.[ním] inženýrem, už z toho titulu mohl provozovat by samostatnou praxi stavitelskou“ – naznačoval, že tedy Trsek ještě není se studii u konce, což by tehdy znamenalo, že již studia nedokončí, neboť české vysoké školy již byly v té době zavřené. Ono znepokojení Jana Smětáka tedy pramení z toho, že podle článků v Národní politice „bylo zřejmé, že nedostudovaní Ing kandidáti v nedostatku jiného, aby aspoň nečím byli podrobovali se [...] zkoušce stavitelské“. Jan Směták tedy doufal, že Bedřich Trsek je opravdu dostudovaný inženýrem, neboť „v opačném případě nesměl bych se v Příložanech nikdy ukázat a měl bych výčitky svědomí“. Své obavy uzavřel psáním: „Vžijte se [...] do postavení rodičů a jejich dcery – lituji, že jsem s ním o tom nemluvil sám

²¹⁴ Dopis adresovaný Františku Frýbovi Františkou Smětákovou, Lázně Bělohrad, 21. 9. 1943, rodinný archiv

²¹⁵ Dopis adresovaný Františku Frýbovi Janem Smětákem, Lázně Bělohrad, 7. 10. 1943, rodinný archiv

a přímo – jasné smlouvy, dobří přátelé – mohl jsem se zbavit myšlének a nejistoty. [...]“ uklidňoval se tím, že pochybuje, že „by to ani Fandovi [Františku Frýbovi] neřekl, anebo že by T. [Trsek] byl taková naivka [...] to je mi prozatím záhadou“.²¹⁶

V říjnu 1943 napsala dopis dceři Františka Smětáková. Vyjádřila zklamání nad tím, že nikdo z jejích dětí se nezastavil u nich na posvícení, zároveň také poděkovala za králíka a chléb, který jim rodina zaslala. Píše, že Jan Směták byl uklidněn, že jeho domněnka o Bedřichu Trskovi z předchozího dopisu není pravdivá.²¹⁷

4.7.3 Život za protektorátu, rok 1944

První dochovaný dopis z roku 1944 je datován čtvrtkem 27. lednem toho roku a jeho autorkou je Františka Smětáková. V dopise Františka popsala pobyt svého muže na operaci v nemocnici, kterého tehdy navštěvovala. Dopis začíná slovy, že „vše již víte, jak je [to] s tatínkem [...] špatné“. Pokárala svou dceru Jarmilu za to, že nezůstala po operaci s otcem. Také Františka připomněla, že František Frýba v Lázních Bělohradě nebyl čtyři roky, „chudák táta ho vždy čekal s otevřenou náručí“.²¹⁸

Následuje dopis nadepsaný pouze dnem a měsícem – pondělí, únor 1944. V dopise je popisován zhoršující se zdravotní stav Jana Smětáka – málo jí, mluví potichu a málo.²¹⁹

Jan Směták zemřel 3. dubna 1944 v Lázních Bělohradě na rakovinu hrtanu ve věku pouhých padesáti osmi let.²²⁰

4.8 Pokus o rekonstrukci života v domácnosti Jana Smětáka

V této kapitole uvádím vzpomínky na rodinný život Smětákových, které mé babičce a praradě vyprávěly dcery Jana a Františky Smětákových, Jarmila a její starší sestra Věra. Rovněž jsem se také pokusil načrtnout, jak bylo možné v době života Smětákových trávit volný čas v Lázních Bělohradě.

Jan Směták se podle vzpomínek svých dvou dcer choval k rodině velmi hrubě a přísně. Je možné, že jeho chování do jisté míry ovlivňovala i Basedewova nemoc, což je onemocnění štítné žlázy, mezi jehož projevy patří oslabený hlas, sklon k podrážděnosti či kašel. Tato nemoc, jak je konstatováno v dobovém Ottově slovníku naučném, může být vyvolána „prudkými dojmy duševními“ a jedná se o nemoc, z níž se tehdy nebylo možné plně vyléčit.²²¹ Možná, že jistá prudkost v chování byla pro rodinu typická, jak je naznačeno v dopise bratra Josefa, který se o „Smětákovské nátuře“ zmiňuje (viz kapitola 4.7.2).

²¹⁶ Dopis adresovaný Františku Frýbovi Janem Smětákem, Lázně Bělohrad, nedatováno, rodinný archiv

²¹⁷ Dopis adresovaný Františku Frýbovi Františkou Smětákovou, Lázně Bělohrad, 18. 10. 1943, rodinný archiv

²¹⁸ Dopis adresovaný Františku Frýbovi Františkou Smětákovou, Lázně Bělohrad, 27. 1. 1944, rodinný archiv

²¹⁹ Dopis adresovaný Františku Frýbovi Františkou Smětákovou, Lázně Bělohrad, únor 1944, rodinný archiv

²²⁰ Parte Jana Smětáka, 1944, rodinný archiv

²²¹ Ottův slovník naučný: ilustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí. V Praze: J. Otto, 1890. sv. 3, s. [1a]. Dostupné také z: <http://www.digitalniknihovna.cz/nkp/uuid/uuid:12306070-0a06-11e5-b309-005056825209>

Podle svědectví potomků Jana Smětáka své dvě starší děti bil, nejvíce však svého syna Jana, který byl podle slov své mladší sestry Jarmily „mučedníkem“.²²²

U syna Jana se vyskytovaly podobné vzorce chování, jako u jeho otce. Na syna Mirka byl hrubý a svou dcerou je hodnocen jako konzervativní muž, který se nikdy nezmiňoval o svých rodičích ani dětství prožitém v Lázních Bělohradě.²²³ Myslím si, že toto chování vysledoval u svého otce, který se také rozhodně nezmiňoval před svou manželkou ani potomky o své práci. Podle společenských zvyklostí bylo zapovězeno bavit se o práci s „neznalými“ osobami ze své domácnosti, pro které byla tato témata, v duchu dobového myšlení, příliš složitá.²²⁴

Nicméně zpět k životu Smětákových za první republiky. Jedna z historek praví, že Jan Směták mladší se příliš dobře neučil a jako trest za špatné známky musel při výletu do Miletína, který absolvoval zbytek rodiny v kočáře, za tímto dopravním prostředkem běžet po celou cestu z Bělohradu do Miletína (cesta je dlouhá asi 8 km). Jiná historka se týká hádky mezi Janem Smětákem a Františkou, která měla za následek rozřezání svatebního portrétu Jana a Františky. Jan Směták údajně vyřízl z obrazu svou manželku a její podobiznu v náporu hněvu zničil. Z další ze vzpomínek jsem se dozvěděl, že Františka Smětáková si nechala uložit peníze do jiného peněžního ústavu než toho, kde byl její muž zaměstnán jako ředitel.²²⁵

Jak již bylo zmíněno, Jan Směták trpěl onemocněním štítné žlázy – Basedewovou chorobou a rakovinou, které rozhodně neprospělo jeho kuřáctví – podle vzpomínek své dcery Jarmily Jan Směták vykouřil až padesát „egyptek“ denně, což byly tehdy nejsilnější cigarety na trhu.²²⁶

Zájmy Jana Smětáka lze již jen pouze odvodit od jeho aktivit a ze střípků vzpomínek jeho potomků. Jan Směták četl místní Lázeňský týdeník a věnoval se rovněž četbě proslulého českého časopisu Světozor.²²⁷

Co se týče volného času v Lázních Bělohradě a jeho okolí, možností, jak ho strávit, byla celá řada. Smětákovi se mohli vydat na jeden z mnoha výletů, které byly většinou pod patronací Klubu československých turistů, do okolní přírody. Výlety se pořádaly polodenní, celodenní či několikadenní do blízkého okolí či vzdálenějších končin. Výpravy měly svého vedoucího, který, jako například 23. července 1934 při vycházce na Kulatý vrch, zajišťoval i osvětu turistů – vedl přednášky například o „geologickém obrazu bělohradské kotliny“. Další možností byla prohlídka bělohradského zámku, tehdy ještě ve vlastnictví rodiny

²²² Vzpomínky Drahomíry Kudrnové roz. Frýbové

²²³ Vzpomínky Jany Pilařové roz. Smětákové

²²⁴ VOŠAHLÍKOVÁ, Pavla. *Jak se žilo za časů Františka Josefa I.* Praha: Svoboda, 1996. Členská knižnice (Svoboda). ISBN 80-205-0088-x.

²²⁵ Vzpomínky Jarmily Bukovské roz. Frýbové

²²⁶ Vzpomínky Jarmily Bukovské roz. Frýbové

²²⁷ Vzpomínky Drahomíry Kudrnové roz. Frýbové

Merveldtových.²²⁸ Ale i sportovní vyžití mládeže bylo v Lázních Bělohradě zajištěno. Fungoval zde tenisový klub, jehož členy byly pravděpodobně dvě starší děti manželů Smětákových, nejmladší Jarmila se sportovních utkání neúčastnila, neboť měla astma, které jí praktikování sportu neumožňovalo.²²⁹ Mládeži bylo umožněno navštěvovat kurzy tance.²³⁰ V létě se bylo možné osvěžit na plovárně Grado na rybníku Pardoubek, která byla stejně jako lázně samotné ve vlastnictví Merveldtových. A kulturní život městyse podporoval místní biograf umístěný v budově sokolovny, který například 1. července 1934 lákal na veselohru *Revizor* s oblíbeným Vlastou Burianem v hlavní roli. Divadlo nabízelo rovněž zajímavý repertoár.²³¹ V neposlední řadě se také v bažantnickém pavilonu konaly pravidelně koncerty vojenské hudby, při kterých místní občané i lázeňští hosté trávili čas tancem.

Potomci manželů Smětákových byli vychováváni i po stránce kulturní, Jan mladší, jak již bylo zmíněno v jedné z předchozích kapitol, hrál na housle a účastnil se i jednoho z ochotnických představení v Lázních Bělohradě, a to v roce 1930, který se konal při příležitosti „Večeru chodských písní a tanců“ ve společnosti „Družiny dudákovy“.²³² Sestra Věra zřejmě hrála na klavír, který se ve vile nacházel, a kromě tenisového klubu působila v místním Sokolu.²³³

Nejvyššího vzdělání z potomků manželů Smětákových se dostalo nejstaršímu synu Janovi, který vystudoval obchodní akademii. Jeho sestry byly vzdělány v dívčí Průmyslové škole Vesna v Hořicích.²³⁴ Na založení tohoto ústavu, jednoho z prvních pro vzdělávání dívek na venkově vůbec, se podílel hořický spolek pro vzdělávání dívek Vesna, který byl založen v roce 1870.²³⁵ Věra a Jarmila poté pokračovaly ve svém praktickém vzdělání v ústavu tzv. České domácnosti v Praze. Mladší Jarmila ukončila toto rozšířené vzdělání v kuchařské škole v roce 1935.²³⁶

Zajímavé jsou také vzpomínky paní Marie K., jejíž rodina provozovala v Lázních Bělohradě za první republiky obchod. Paní Marie si vzpomíná, že s dcerou Jana Smětáka Jarmilou byla okolo roku 1932 na bělohradském koupališti Pardoubek. Později chtěla se svou starší kamarádkou výlet zopakovat, a proto zašla osobně do vily Smětákových za otcem Janem, který jí na její požadavek odpověděl tak, že „*Jamila nemůže, musí se učit*“. Na Smětákovy vzpomíná jako na slušnou rodinu. Pamětnice paní Marie si také vybavila, že Jan Směták díky blíže nespecifikované transakci ve prospěch záložny získal osobní plat. Na manželku

²²⁸ Turistika – výlety a vycházky. *Lázně Bělohrad: lázeňský týdeník*. Lázně Bělohrad, 1934, **VI.** (22. 7.), 9.

²²⁹ Vzpomínky Drahomíry Kudrnové roz. Frýbové

²³⁰ Co týden dal – taneční kurs. *Lázně Bělohrad: lázeňský týdeník*. Lázně Bělohrad, 1934, **VI.** (8. 7.), 7.

²³¹ Co týden dal – bio. *Lázně Bělohrad: lázeňský týdeník*. Lázně Bělohrad, 1934, **VI.** (1. 7.), 6.

²³² Fotografie „Družiny dudákovy“ na „Večeru chodských písní a tanců“ ze dne 24. 4. 1930, rodinný archiv

²³³ Vzpomínky Drahomíry Kudrnové roz. Frýbové

²³⁴ Vzpomínky Drahomíry Kudrnové roz. Frýbové

²³⁵ Rehabilitace secesní fasády Dívčí průmyslové školy — Vesna. *Hořice: město kamenné krásy* [online]. [cit. 2022-01-29]. Dostupné z: <https://www.horice.org/rehabilitace-secesni-fasady-divci-prumyslove-skoly-vesna/d-4795>

²³⁶ Vzpomínky Drahomíry Kudrnové roz. Frýbové

Jana Smětáka, Františku, paní pamětnice vzpomíná jako na hovornou paní, která při odchodu z rodinného krámu často zabředávala do hovoru s matkou paní Marie.²³⁷

Za zmínku také stojí, že sousedem Smětákových byl akademický malíř Josef Života, jehož kresby zdobily titulní stránku bělohradského týdeníku, nebo byly vystavovány. O tomto malíři Františka Smětáková prohlásila, že „maluje samé chmury“.²³⁸

Co se týče vybavení vily Jana Smětáka, vnučka Jana Smětáka Drahomíra Kudrnová vzpomíná, že vila byla vybavena v nákladném a luxusním stylu se solidním nábytkem. Vybavení bylo tak jako vila samotná secesní, což potvrzují i některé dochované kusy nábytku či bohatě zdobená osvětlovací tělesa z domácnosti Smětákových.

4.9 Další osudy rodiny po smrti Jana Smětáka, léta 1944–1967

V květnu 1945 bylo postupně osvobozeno celé území bývalé Republiky československé zejména sovětskou Rudou armádou. Kvůli euforii a radosti z nově nabyté svobody a až nekritickému obdivu chovanému k Sovětskému svazu byli lidé zbaveni bdělosti před nastupující totalitou. Košický vládní program z dubna 1945 deklaroval již tehdy těsné spojení se Sovětským svazem, jak v kulturní, tak politické oblasti.²³⁹ Ze státu demokratického se v letech 1945–1948 stal polototalitní stát „lidově demokratické“ orientace. Došlo k odsunu německy mluvícího obyvatelstva z nové Československé republiky a výměně slovenských Maďarů.²⁴⁰ Všechny existující strany se musely sdružit v Národní frontu, která byla tvořena stranami levicovými a středovými, pravicovým stranám jako byly strany Republikánská, Národní sjednocení aj. nebylo povoleno se obnovit. V podstatě se jednalo, stejně jako v období druhé republiky, o demokracii okleštěnou, nikoli parlamentní, neboť neexistovala skutečná (a za třetí republiky ani oficiální) opozice.²⁴¹ Docházelo ke znárodnování určitých velkých podniků a majetků cizojazyčné a místní šlechty. V roce 1947 vzrůstaly konflikty mezi zbytky demokratických stran a KSČ, které vyvrcholily komunistickým vedením Sboru národní bezpečnosti, proti kterému zakročily strany národně sociální, demokratická a lidová demisí ministrů, kterou ale prezident dr. Beneš přijal a vládu doplnil prokomunistickými politiky. Vývoj únorové krize završily průvody ozbrojených milicionářů ulicemi měst²⁴², které odstrašovaly potencionální odpor obyvatelstva. Začalo tak období více jak čtyřicetileté nesvobody a tyranie komunistické strany. V padesátých letech docházelo k systematické likvidaci středních a vyšších středních vrstev a zejména pak sedláků a křesťanů.²⁴³ V této napjaté době v Bělohradě docházelo k likvidaci soukromého podnikání a hospodaření, byly znárodnovány továrny a výrobní provozy.²⁴⁴ V této atmosféře strachu o životy a majetek tedy navazují s popisem života

²³⁷ Vzpomínky paní Marie K. z Lázní Bělohradu

²³⁸ Vzpomínky Drahomíry Kudrnové roz. Frýbové

²³⁹ DEJMEK, Jindřich. *Československo: dějiny státu*. Praha: Libri, 2018. ISBN 978-80-7277-572-9.

²⁴⁰ DEJMEK, Jindřich. *Československo: dějiny státu*. Praha: Libri, 2018. ISBN 978-80-7277-572-9.

²⁴¹ DEJMEK, Jindřich. *Československo: dějiny státu*. Praha: Libri, 2018. ISBN 978-80-7277-572-9.

²⁴² DEJMEK, Jindřich. *Československo: dějiny státu*. Praha: Libri, 2018. ISBN 978-80-7277-572-9.

²⁴³ DEJMEK, Jindřich. *Československo: dějiny státu*. Praha: Libri, 2018. ISBN 978-80-7277-572-9.

²⁴⁴ Státní okresní archiv v Jičíně (SOAJ), fond Archiv města Lázně Bělohrad 1710–1945 (1955), kronika 1928–1953, neuspořádané

potomků a manželky Jana Smětáka, která to jako mnoho příslušníků „buržoazie“ neměla lehké.

Z doby po únorovém puči pochází i dopis, který sepsala vdova po Janu Smětákovi, Františka, své dceři Jarmile. Dopis je datován 13. červnem 1948 a Františka v něm vyjádřila oddych nad odjezdem lázeňských hostů. Františka také doufala, že bude mít smlouvené další lázeňské hosty „*a nepřijde protivný hned nájemník, ze kterého je jen škoda*“. Vdova po řediteli záložny v dopise popisovala, že pan Ježek, lázeňský host, jí platil 30 Kčs denně za jednu postel a psala, že si vydělá za tři týdny 1890 Kčs. Stěžovala si, že dnes vydělává 22. 50 Kčs denně za postel, nicméně uklidnila se příslovím: „*Ale nedělejme nic a nebudeme mít vůbec nic.*“ Františka Smětáková je ráda, že „*nemusí s každým haléřem počítat*“. Sama ale byla skeptická k tomu, že jí přidělí lázeňského hosta, neboť se tehdy měl konat Všesokolský slet, který lázeňský ruch příliš nepodpoří. V další části dopisu pozvala Františka svou vnučku na návštěvu a nezapomněla se zmínit o tom, že k ní chodí posluhovačka, která u ní pracuje dopoledne do jedenácti hodin a večer přináší hostům vodu k hygieně, Františka jí tehdy platila 600 Kčs. Dopis je také dobrým zdrojem zjištění, jak tehdy Františka Smětáková trávila volný čas – v dopise je zmínka o tom, že „*jsou zde Pražáci hosté, a tak dávali v pondělí a v neděli Až lípy rozkvetou, velmi krásně hráli a byl to Pištěk (je to již ale dědula) [...]*“. Na závěr dopisu se zmínila o tom, že zeť, František Frýba, má mnoho práce, ale jak dodala, „*ať má* [toto spojení je v dopisu podtrženo]“.²⁴⁵

Následuje dopis z 14. června 1948, ve kterém Františka své dceři psala, jak je dobře, že si její dcera užila víkend (14. června bylo pondělí). Na to navázala v další části dopisu, kde se pustila do opatrné kritiky tehdejších poměrů politických a společenských: „*Aspoň v té divné pro všechny době, kdy celý svět je rozeštván, se přec někdo veselí, vždyť je to tak vzácné a pěkné – jste mladí, a nevěšte hlavu nad poměry* [toto spojení je v dopise rovněž podtrženo], *které jsou hodně neutěšené [...], ale veselte se, vždyť se to nedá předělat – vždyť jsme úplně bezmocní nad tím co je, a se děje.*“ Františka Smětáková pasáž zakončila slibem, že „*až se sejdeme tak si promluvíme víc, o všem*“. Své dceři oznámila, že jí do vily přijde nájemník, pan Lachman s manželkou, který je „*bývalý účetní někde v továrně*“. Františka se svým vnuceným spolubydlícím rozhodla přidělit prozatím jeden pokoj (ostatní má zadané pro lázeňské hosty) a po skončení lázeňské sezóny jim propůjčí i druhý – bude se jednat o pokoje „*naproti kuchyni a nad ním druhý nahoře v zadu [...]*“. Na konec dopisu Františka Smětáková informovala o tom, že „*mám tu nahoře jednu nóbl babičku s dvouma holčičkami [...]* z Prahy, jsou to dcerušky advokáta“ a rovněž v přízemí měla ubytovaného lázeňského hosta.²⁴⁶

V padesátých letech byla Františka Smětáková přinucena přijmout do své vily jiného nájemníka, učitele Františka Vomáčku, který byl uprchlíkem z německého záboru Sudet

²⁴⁵ Dopis adresovaný Jarmile Frýbové Františkou Smětákovou, Lázně Bělohrad, 13. 6. 1948, rodinný archiv

²⁴⁶ Dopis adresovaný Jarmile Frýbové Františkou Smětákovou, Lázně Bělohrad, 14. 6. 1948, rodinný archiv

v roce 1938.²⁴⁷ Dne 23. dubna 1955 tedy učitel sepsal dopis, ve kterém své budoucí paní domácí dokonce vyhrožoval.

V tomto dopise nájemník navrhoval, aby spolu ústně jednali „o té bytové záležitosti“. Učitel Vomáčka v dopise vysvětloval svou situaci tím, že probíhá jakýsi průzkum Svazu zaměstnanců školství, který si klade za cíl zjistit nedostatky v bydlení učitelského sboru. Jak Vomáčka psal, „v našem případě bylo zjištěno, že máme místnosti nesouvisle odděleny, což bylo shledáno jako hlavní vada“. Vomáčka neváhal, a začal své budoucí paní domácí sepisovat výčet důvodů, proč by měla přijmout nájemníka: „Protože jste sama, a v přízemí jsou čtyři místnosti, bylo poukázáno na to, že by Vám mohla stačit v přízemí jedna místnost a pro případné návštěvy že byste mohla používat místností nahoře. Byl už dán rozkaz, aby předseda závodní rady zjednal v této věci nápravu.“ Učitel Vomáčka ale přes počáteční výhrůžky závodní radou pokračoval v „přátelském tónu“ – prý již požádal onoho předsedu, aby „zatím do věci nezatahoval bytovou komisi, že bych byl rád, kdyby se mi podařilo zjednat s Vámi dohodu, aby se věc nemusela provádět cestou nařizovací“. Neváhal ale Františce Smětákové vyhrožovat, že „nedohodneme – li se my sami, že to bude předmětem veřejného zájmu, a to bych nerad“. Další část dopisu je plná rad nájemníka své domácí: „Řekl jsem si, jak bych postupoval já [...] na Vašem místě. Souhlasil bych s tím, aby mi byla ponechána jedna místnost dole a nechal bych klidně k nynější kuchyni Vaše dvě místnosti a používal bych té, ve které my máme babičku a Lidunku [...].“ V případě souhlasu s jeho nabídkou pan Vomáčka nabídl své domácí, že by jí přenechal místnosti v lepším stavu a že by stěhování nábytku zajistil na vlastní náklady. Vomáčka také nezapomněl na další výhrůžku: „Vzpomeňte, jak bydlí ve vlastním domě paní Stránská.“ František Vomáčka žádal, aby mu Františka Smětáková odepsala, a na poslední stránce dopisu, který se nese v trochu přijatelnějším duchu, se s Františkou „loučí“ slovy: „Také byste nemusela nikomu nic říkat, nějaké nářky, nic by Vám to nepomohlo.“²⁴⁸

Je důležité také dodat, že František Vomáčka byl členem Místního národního výboru v Lázních Bělohradě, což byl jeden z možných faktorů, který vedl k tak troufalému tónu dopisu adresovanému Františce Smětákové.²⁴⁹

Nicméně přes všechny nevýhody, které přinášel statut majetnějšího občana s vlastní nemovitostí v komunistickém režimu, si Františky Smětákové v Lázních Bělohrad někteří lidé pořád vážili – její statut „vdovy po řediteli občanské záložny“ byl v očích mnoha spoluobčanů pořád zvučný.²⁵⁰

Již od čtyřicátých let minulého století trávili prázdniny u babičky v Lázních Bělohradě vnuci a vnučky Františky Smětákové. Františka se zvládala postarat o své vnuky a vnučky, kterých bylo dohromady šest, sama. Někdy, když děti přijely do vily neočekávaně, musely se tísnit v jednom pokoji, neboť vila byla plná letních lázeňských hostů a v pozdějších letech byla

²⁴⁷ Vzpomínky paní Marie K., 22. 10. 2021

²⁴⁸ Dopis adresovaný Františce Smětákové Františkem Vomáčkou, 23. 4. 1955, rodinný archiv

²⁴⁹ fond Archiv města Lázně Bělohrad 1710–1945 (1955), Kniha protokolů obecního zastupitelstva 1928–1955, inv. č. 10, č. kn. 10

²⁵⁰ Vzpomínky Jarmily Bukovské roz. Frýbové

vila rozdělena na dvě poloviny, neboť se do ní nastěhoval učitel, pan Vomáčka (jak již bylo zmíněno výše).²⁵¹

Když v padesátých a šedesátých letech minulého století Františka navštěvovala rodinu své dcery Jarmily (konala tak pravidelně a vždy strávila nějaký čas v Kratonohách), dokonce i tam ji lidé již znali a jedna z místních dam, vdova po řediteli místní školy, paní Čiháková, se dokonce po Františce Smětákové vyptávala, že prý „*potřebuje pomoci se šitím*“.²⁵²

V roce 1960 byla Místním národním výborem Lázně Bělohrad schválena dohoda o prodeji a koupi vily č. p. 150, vila byla prodána i s pozemky manželskému páru z Újezdu Svatojánského za cenu 25 000 Kč. Pro Františku Smětákovou bylo přiznáno doživotní užívací právo na vilu.²⁵³

Když se v šedesátých letech zdravotní stav Františky Smětákové zhoršoval, její dcera Jarmila Frýbová se přestěhovala do rodinné vily do Lázní Bělohradu, aby se o svou matku postarala. Do bytu v Kratonohách se vracela na víkendy. V bytě v Kratonohách zůstala pouze dcera Drahomíra s otcem, ten nicméně většinu času trávil na pochůzkách. František Frýba byl v druhé polovině šedesátých let „převelen“ na místo zvěrolékaře na hořických jatkách, musel tedy přijmout bydlení blíže svému novému působišti. Z těchto důvodů se asi jeden či dva roky před smrtí Františky Smětákové přestěhoval do vily v Lázních Bělohradě a později, po smrti své tchyně, do domu se zahradnictvím v Miletíně, kde dříve hospodařila rodina Josefa Samka.²⁵⁴

V šedesátých letech minulého století již vila ale neodpovídala dobovým standardům – ve vile se nenacházela tekoucí voda ani koupelna (ač sám Jan Směták požádal, jak je zmíněno v kapitole 4.5, o povolení přístavby koupelny v roce 1930, podle vzpomínek vnučky Drahomíry přístavba nebyla realizována). Umyvadla s tekoucí vodou nahrazovaly stojany na nádobu – sama Františka užívala nádobu z porcelánu a pro lázeňské hosty byly připraveny nádoby nerezové. Pro vodu do umyvadel se muselo chodit na zahradu.²⁵⁵

Františka Smětákové zemřela 2. listopadu 1967 ve věku sedmdesáti devíti let.²⁵⁶

Vila se nachází v částečně původním stavu, omítka je dosud bohatě secesně zdobena, ač již nejsou jednotlivé ornamenty barevně vyvedeny a pravděpodobně nejvýraznějším vnějším zásahem do vily je přístavba balkonu v jižní části domu a výměna původní střešní krytiny za novější.

²⁵¹ Vzpomínky Drahomíry Kudrnové roz. Frýbové

²⁵² Vzpomínky Drahomíry Kudrnové roz. Frýbové

²⁵³ Městský úřad v Lázních Bělohrad (MěÚ Lázně Bělohrad), odbor stavební, dokumentace k domu č. p. 150

²⁵⁴ Vzpomínky Drahomíry Kudrnové roz. Frýbové

²⁵⁵ Vzpomínky Drahomíry Kudrnové roz. Frýbové

²⁵⁶ Parte Františky Smětákové, 1967, rodinný archiv

5 ZÁVĚR

Jan Směták je pro mne velmi zajímavou osobností z řad mých předků, nicméně pro mne i mou rodinu zůstává osobností neméně kontroverzní. Jeho život je obrazem doby, doby, která v hlavách mnohých z nás zůstává obdobím nostalgie a dávno ztracené. První republika byla dobou v mnoha směrech inspirativní, dobou naděje a demokracie. Stejně tak ale byla dobou klientelismu, korupce a dobou radikalizace společnosti. Mnoho problémů, se kterými se rodina Jana Smětáka potýkala, byla pro dobu možná i jakousi „normou“. Tvrdý patriarchální přístup v rodině byl odrazem doby – tehdy, co se dělo v domácnosti, bylo věcí „pána domu“, domácí násilí nebylo v drtivé většině vyšetřováno a rozvody byly ve střední třídě spíše výjimkou.

Když jsem s pátráním „po stopách“ svého prapradědečka Jana Smětáka začínal, narážel jsem na jeho časté oceňování a chválu, která na něho mířila od jeho nadřízených v občanské záložně či kolegů z téhož ústavu. Byl oceňován pro svou poctivost a píli. Nicméně po nalezení dvou dopisů z pozůstalosti po tomto mém předkovi jsem začal zjišťovat, že jeho působení v záložně nebylo vždy tak dokonalé, jak bylo vykreslováno. Objevem dopisů jsem se dostal „na stopu“ jisté, pro mne nepochopitelné aféry, které jsem dlouho nerozuměl, neboť se znalostí pouhého obsahu dopisů nebylo možné zjistit, co se opravdu tehdy v záložně událo. Po průlomů ve svém pátrání jsem ve fondu „Všeobecná záložna v Lázních Bělohradě“ objevil dvě další písemnosti, které se opět týkaly onoho choulostivého případu. Utvrdil jsem se ve své domněnce, že předčasný odchod mého předka z peněžního ústavu měl původ právě v této aféře, a i jiné kusé informace se mi téměř definitivně spojily. Jisté je, že ona snaha o utajení tohoto případu byla úspěšná, neboť kdybych přímo nehledal v archivu materiály týkající se tohoto podivného případu, zřejmě bych je nikdy neobjevil.

Jak jsem již zmínil v úvodu této práce, byl jsem při svém pátrání po profesním působení prapradědečka odkázán zejména na veřejně dostupné archivní zdroje, neboť vzpomínky na něho a obzvláště jeho profesní život, jsou bohužel velice kusé. Mnoho otazníků se vznáší okolo samotného motivu, proč se Jan Směták, původem z jižní Moravy, rozhodl pro studium ve vzdálených východních Čechách, potažmo pro působiště v malém lázeňském městečku Lázní Bělohradu. Nabízí se hypotéza, že místo účetního v Lázních Bělohradě, kde se po letech rozhodl usadit, přijal i za účelem léčby choroby štítné žlázy, kterou trpěl. Pro tuto teorii hovoří i okolnost, že v Bělohradě se dodnes provozuje vodoléčba, tzv. hydroterapie, která byla tehdy jedním z mála známých způsobů léčby nebo zmírnění Graves-Basedewova choroby.

Závěrem bych chtěl dodat, že mnohými zjištěními o životech předků se z nich stávají obyčejní a chybní lidé, kteří pozbývají mýtu, který byl kolem nich vytvořen po jejich smrti. A snad právě i s tímto přínosem pro historickou paměť mé rodiny životopis Jana Smětáka přichází.

SEZNAM PRAMENŮ A UŽITÉ LITERATURY

Internetové zdroje

Česká televize [online]. [cit. 2021-8-3]. Dostupné z:

<https://www.ceskatelivize.cz/porady/12171880957-dnes-pred-100-lety/0/61330-rakousko-uherska-armada/>

HANÁKOVÁ, Silvie. *Spořitelny a záložny 1882–1952*. Brno 2008. Bakalářská diplomová práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, Ústav pomocných věd historických a archivnictví. Vedoucí práce PhDr. Jiřina Štouračová.

Historie města. *Lázně Bělohrad: oficiální stránky města* [online]. [cit. 2021-8-4]. Dostupné z: <http://www.lazne-belohrad.cz/mesto/historie-mesta/>

Historie. *Slatinné lázně: Lázně Bělohrad* [online]. [cit. 2021-8-4]. Dostupné z: <https://belohrad.cz/lazne-belohrad/historie>

Internetová jazyková příručka [online] (2008–2021). Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR, v. v. i. Cit. 20. 7. 2021. <<https://prirucka.ujc.cas.cz/>>.

iÚčto [online]. [cit. 2021-07-22]. Dostupné z: <https://www.iucto.cz/ucetni-tipy/ucetnictvi/co-je-to-denik-prijmu-a-vydaju-v-danove-evidenci/>

Jaromeřice nad Rokytinou [online]. [cit. 2021-02-08]. Dostupné z: <https://www.jaromericenr.cz/prilozany/d-63422>

Kde jsme [online]. [cit. 2021-02-08]. Dostupné z: <https://www.kdejsme.cz/prijmeni/Sm%C4%9Bt%C3%A1k/hustota/>

Kolektivizace českého venkova: Nesmyslná krutost. BBC [online]. [cit. 2021-02-08]. Dostupné z: https://www.bbc.co.uk/czech/specials/918_omnibus_farms/page7.shtml

OKTÁBEC, Karel. Jednorocní dobrovolníci rakousko-uherské armády. *Válka* [online]. [cit. 2021-9-10]. Dostupné z: <https://www.valka.cz/15439-Jednorocni-dobrovolnici-rakousko-uherske-armady>

Památník K. V. Raise. *Lázně Bělohrad: oficiální stránky města* [online]. [cit. 2021-12-31]. Dostupné z: <http://www.lazne-belohrad.cz/kultura/pamatnik-k-v-raise/>

Počet obyvatel v obcích – k 1.1.2021. *Český statistický úřad* [online]. 30.4.2021 [cit. 2021-12-31]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/pocet-obyvatel-v-obcich-k-112021>

Přílozany [online]. [cit. 2021-02-08]. Dostupné z: <http://www.prilozany.cz/domains/prilozany.cz/>

Příložany. *Wikipedie* [online]. [cit. 2021-03-03]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/P%C5%99%C3%ADlo%C5%BEany>

Rehabilitace secesní fasády Divčí průmyslové školy — Vesna. *Hořice: město kamenné krásy* [online]. [cit. 2022-01-29]. Dostupné z: <https://www.horice.org/rehabilitace-secesni-fasady-divci-prumyslove-skoly-vesna/d-4795>

Rozhodnutí. *Národní kronika* [online]. [cit. 2021-7-30]. Dostupné z: <https://www.narodnikronika.cz/listovat-kronikou/rozhodnuti/>

VÁVROVÁ, Vladimíra. HISTORIE PENĚŽNÍCH DRUŽSTEV NA ÚZEMÍ ČESKÉ REPUBLIKY. *Kulturní noviny: I. družstevní list pro společnost, politiku a umění* [online]. 2018, 28. 05. 2018, (22/2018) [cit. 2021-9-17]. Dostupné z: <https://www.kulturni-noviny.cz/print/22506>

Vladimír Fejfar (*1930): Na PTP se mě nikdo nikdy od vojny nezeptal, až po revoluci. *Paměť národa* [online]. [cit. 2021-9-16]. Dostupné z: <https://www.pametnaroda.cz/cs/fejfar-vladimir-20150320-0>

Prameny

Archiv Antonína Smětáka z Příložan

MěÚ v Lázních Bělohradě:

odbor stavební, dokumentace k domu č. p. 150

Rodinný archiv

SOKA v Chrudimi:

fond Občanská záložna v Heřmanově Městci, inv. č. 46, č. kn. 39, Protokolární kniha z roku 1908.

fond Obchodní akademie 1895–1904, inv. č. 1040, č. kn. 132, Katalog třídy I. B, II. B, III. B z let 1900/1901, 1901/1902, 1902/1903, List absolventů v roce 1902/1903.

SOKA v Jičíně:

fond Archiv města Lázně Bělohrad 1710–1945 (1955), Kniha protokolů o schůzích městské rady 1927–1938, inv. č. 13, č. kn. 13

fond Archiv města Lázně Bělohrad 1710–1945 (1955), Kniha protokolů obecního zastupitelstva 1910–1927, inv. č. 9, č. kn. 9

fond Archiv města Lázně Bělohrad 1710–1945 (1955), Kniha protokolů obecního zastupitelstva 1928–1955, inv. č. 10, č. kn. 10

fond Archiv města Lázně Bělohrad 1710–1945 (1955), Kronika 1928–1953, neuspořádané

fond Archiv města Lázně Bělohrad 1710–1945 (1955), Pamětní kniha 1914–1926, inv. č. 19, č. kn. 19

fond Archiv města Lázně Bělohrad 1710–1945 (1955), Plakáty a vyhlášky 1909–1945, inv. č. 243, č. kn. 12

fond Občanská záložna v Miletíně, neuspořádané

fond Všeobecná záložna v Lázních Bělohradě, neuspořádané

Sčítací operáty obce Lázně Bělohrad v Novopackém okrese z roku 1921

SOKA v Třebíči:

Matrika index oddaných 1830–1910, Jaroměřice nad Rokytnou, č. kn. 10418

Matrika zemřelých 1791–1942 obce Příložany, č. kn. 10406, str. 101

fond Národní škola chlapecká Moravské Budějovice, inv. č. 33, školní rok 1899/1900

Sčítací operáty obce Příložany v okrese Moravské Budějovice z roku 1900

Vlastivědné muzeum Dobruška

Sokol – č. kt. 84, matrika členů

VÚA v Praze:

Vojenský ústřední archiv (VUA), pobočka v Praze, vojenský kmenový list Jana Smětáka

Tištěná literatura

DEJMEK, Jindřich. *Československo: dějiny státu*. Praha: Libri, 2018. ISBN 978-80-7277-572-9

FOJTÍK, Petr. Samospráva obce Jestřabí v období první Československé republiky (1918–1938). *Vlastivědné kapitoly z Valašskokloboucka*. Valašské Klobouky, 2010, X (1), 51.

GEBRHART, Jan a Jan KUKLÍK. *Dramatické i všední dny protektorátu*. Praha: Themis, 1996. ISBN 80-85821-35-4.

MORAVEC, Jaro. *Nové Město nad Metují a jeho kraj: Samostatná příloha městečka Nového Hrádku, městyse Krčína a 57 obcí politického Okresu Novoměstského: Dobruška*. Praha: Václav Horký, 1940.

Lázně Bělohrad. *Lázně Bělohrad: lázeňský týdeník*. Lázně Bělohrad, 1929, **I.** (13. 6.), 2.

MOLDANOVÁ, Dobrava. *Naše příjmení*. Vydání páté (čtvrté v Agentuře Pankrác). Praha: Agentura Pankrác, 2019. ISBN 978-80-86781-40-2.

NEDOROST, Libor. *Češi v 1. světové válce*. Praha: Libri, 2006. ISBN 80-7277-321-6.

O nás – bez nás. *Lázně Bělohrad: lázeňský týdeník*. Lázně Bělohrad, 1936, **VIII.** (2. 8.), 1.

Ottův slovník naučný: ilustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí. V Praze: J. Otto, 1898. sv. 13, s. 876. Dostupné také z: <http://www.digitalniknihovna.cz/nkp/uuid/uuid:6e4b4000-05ab-11e5-91f2-005056825209>

Ottův slovník naučný: ilustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí. V Praze: J. Otto, 1890. sv. 3, s. 408. Dostupné také z: <http://www.digitalniknihovna.cz/nkp/uuid/uuid:12306070-0a06-11e5-b309-005056825209>

PAZOUREK, Josef a kolektiv. *Ottův obchodní slovník, díl II, část 2*. Praha a Bratislava: Nakladatelství J. Otto, 1924.

PRCHAL, Zdeněk. *Lázně Bělohrad a okolí v historických pohlednicích a současné fotografii*. Dvůr Králové nad Labem: Jaroslav Janeček – ARPA tiskárna, 2009. ISBN 978-80-254-5888-4.

Protektorát 1939-1945: okupace, odboj, denní život. Brno: Extra Publishing, 2017. *Živá historie* (Extra Publishing). ISBN 978-80-7525-113-8

První republika 1918-1938: dějiny, osobnosti, denní život. Brno: Extra Publishing, 2015. *Živá historie* (Extra Publishing). ISBN 978-80-7525-014-8

STUHLÍK, Ladislav. *Občanská záložna. Bělohradské listy*. 2014, **XIV** (21.3.2014), 2.

VOŠAHLÍKOVÁ, Pavla. *Jak se žilo za časů Františka Josefa I*. Praha: Svoboda, 1996. *Členská knihnice* (Svoboda). ISBN 80-205-0088-x.

Vzpomínky pamětníků a informovaných osob

Výpovědi Janka Hlavatého z Miletína

**Výpovědi bývalého vedoucího Městského kulturního střediska v Lázních Bělohradě
Ladislava Stuchlíka**

Vzpomínky Antonína Smětáka z Příložan, prasynovce Jana Smětáka (1885–1944)

**Vzpomínky Drahomíry Kudrnové roz. Frýbové a Jarmily Bukovské roz. Frýbové,
vnuček Jana Smětáka (1885–1944)**

Vzpomínky Jany Pilařové roz. Smětákové, vnučky Jana Smětáka (1885–1944)

Vzpomínky paní Marie K. z Lázní Bělohradu

ZDROJE UŽITÝCH OBRÁZKŮ A DOKUMENTŮ

Obrázek 1: rodinný archiv

Obrázek 2: rodinný archiv

Obrázek 3: rodinný archiv

Obrázek 4: rodinný archiv

Obrázek 5: rodinný archiv

Obrázek 6: rodinný archiv

Obrázek 7: rodinný archiv

Obrázek 9: rodinný archiv

Obrázek 8: rodinný archiv

Obrázek 10: rodinný archiv

Obrázek 11: rodinný archiv

Obrázek 13: rodinný archiv

Obrázek 16: rodinný archiv

Obrázek 17: rodinný archiv

Obrázek 18: PRCHAL, Zdeněk. Lázně Bělohrad a okolí v historických pohlednicích a současné fotografii. Dvůr Králové nad Labem: Jaroslav Janeček – ARPA tiskárna, 2009. ISBN 978-80-254-5888-4.

Obrázek 19: rodinný archiv

Obrázek 20: rodinný archiv

Obrázek 21: rodinný archiv

Obrázek 22: rodinný archiv

Obrázek 23: rodinný archiv

Obrázek 24: rodinný archiv

Obrázek 25: rodinný archiv

Obrázek 27: rodinný archiv

Obrázek 24: rodinný archiv

Obrázek 25 rodinný archiv

Obrázek 27 rodinný archiv

Obrázek 28 rodinný archiv

Obrázek 29 rodinný archiv

Obrázek 30 rodinný archiv

Obrázek 31 rodinný archiv

Obrázek 32 rodinný archiv

Obrázek 34

Obrázek 35 Státní okresní archiv v Jičíně (SOkAJ), fond Všeobecná záložna Lázně Bělohrad 1873-1953, neuspořádané

Obrázek 36 Státní okresní archiv v Jičíně (SOkAJ), fond Archiv města Lázně Bělohrad 1710–1945 (1955), Volby, inv. č. 158, č. kn. 2

Obrázek 37 rodinný archiv

Obrázek 37 rodinný archiv

Obrázek 37 rodinný archiv

CHRONOLOGIE ŽIVOTA JANA SMĚTÁKA

1885 – narozen v Příložanech na Moravě

1891–1896 – navštěvoval obecní školu v Příložanech

1896–1900 – navštěvoval chlapeckou měšťanskou školu v Moravských Budějovicích

1900–1903 – studia na Obchodní akademii v Chrudimi

1903–1904 – výcvik jednoročního dobrovolníka ve Štýrském Hradci

Do roku 1906 – zaměstnán jako asistent v Občanské záložně v Jaroměřicích

1906–1907 – zaměstnán jako účetní Občanské záložny v Miletíně

1907–1908 – zaměstnán jako účetní v Občanské záložně v Bystřici pod Hostýnem

1908–1909 – zaměstnán jako účetní v Občanské záložně v Heřmanově Městci

1909–1913 – zaměstnán jako účetní v Občanské záložně v Lázních Bělohradě

1910 – svatba s Františkou Samkovou v Miletíně

1913–1939 – zaměstnán jako ředitel Občanské záložny v Lázních Bělohradě

1915–1917 – působení u domobraneckého pěšího pluku č. 24

1921 – zvolen předsedou finanční komise Lázní Bělohradu

1927 – zvolen zastupitelem a prvním náměstkem starosty Lázní Bělohradu

1944 – zemřel v Lázních Bělohradě

OBRAZOVÁ PŘÍLOHA

Obrázek 1 – Jan Směták (1854–1929), otec Jana Smětáka, statkář z č. p. 26 a majitel cihelny v Příložanech co ženista v roce 1876

Obrázek 2 – Příložany, náves, statek č. p. 26, rodný dům Jana Smětáka je na fotografii označen

Obrázek 3 – rodina Smětákových, zleva stojící sourozenci František, Antonín, Jan, Karel, sedící zleva rodiče Františka a Jan Smětákoví, zleva ležící Josef, Růžena, Leopold, asi 1904

Obrázek 4 – Jan Směťák v hodnosti titulárního svobodníka u c. k. pochodového pluku č. 74 I. Setniny, Liberec, asi 1908

Obrázek 5 – v uniformě četaře (ač jeho nejvyšší hodnost byla desátník) mezi lety 1908-1913

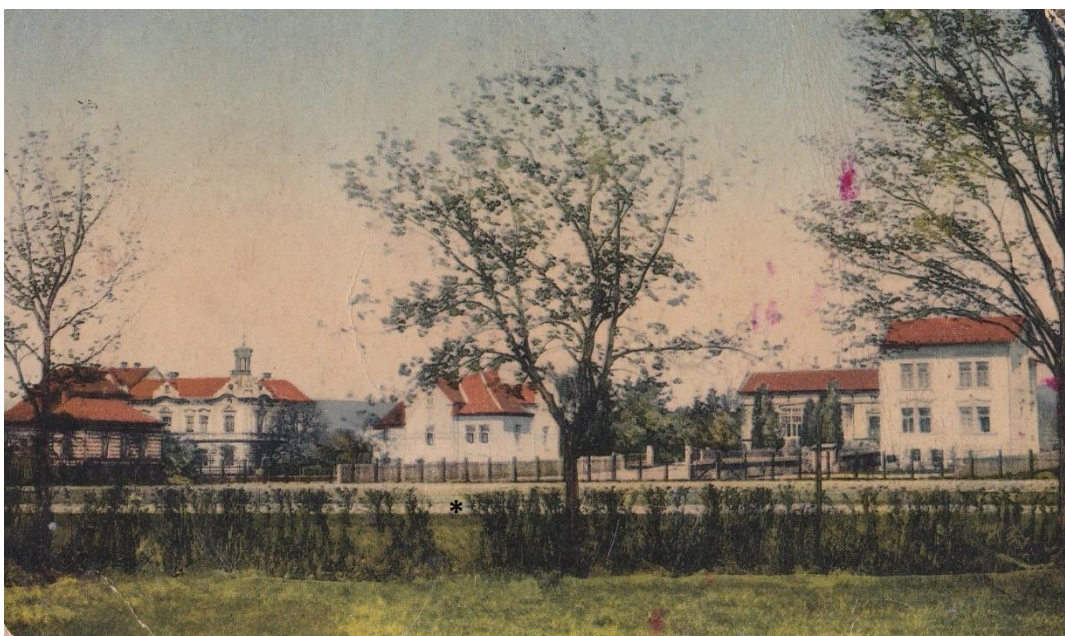
Obrázek 6 – Před Lázeňským hotelem v Lázních Bělohradě, 1909, Jan Směták je na fotografii označen

Obrázek 7 – Svatba Jana Smětáka a Františky rozené Samkové, únor 1910

Obrázek 9 – Vila č. p. 150 v Lázních Bělohradě, asi 1912, východní strana

Obrázek 8 – Lázně Bělohrad, pohled na Lázeňskou ulici od jihu, desátá léta 20. století

Obrázek 10 – Jan Směták, fotografie na tablo občanské záložny, 1923

Obrázek 11 – Rodinná fotografie, asi 1924, zleva Jan ml., Věra, Jan, Františka, Jarmila

Obrázek 12 - Tenisový klub v Lázních Bělohradě, 1929, sourozenci Smětákoví jsou na fotografii označeni

Obrázek 13 – Družina dudákova, 1930, Jan Smětáka mladší je na fotografii označen

Obrázek 14 - Zleva Františka a Jan Smětákoví s Antonínem Smětákem, pravděpodobně jedno z rodinných setkání v Příložanech, třicátá léta 20. století

Obrázek 15 - Zleva stojící Františka a Jan Smětákoví s dcerou Jarmilou, zprava sedící Karel Směták, pravděpodobně jedno z rodinných setkání v Příložanech, třicátá léta 20. století

Obrázek 16 – Smětákoví ve Vysokých Tatrách, třicátá léta 20. století

Obrázek 17 – Oslava padesáté výročí lázní, Lázeňský hotel, 1935, Jan Směťák je na fotografii označen

Obrázek 18 – Slavnostní otevření Grandhotelu Urban, 1936, Jan Směťák je na fotografii označen

Obrázek 19 – S vnučkou Jarmilou, 1943

Obrázek 20 – Františka (uprostřed) s dcerou Jarmilou a vnuky (zleva) Pavlem a Milanem a vnučkami Jarmilou a Drahomírou, padesátá léta 20. století

Obrázek 21 – Lázeňský hotel, čtyřicátá léta 20. století

Obrázek 22 – Lázeňský hotel, 16. července 2021

Obrázek 23 – Pamětní deska na nové budově Občanské záložny v Lázních Bělohradě, 17. dubna 2021

Obrázek 24 – Nová budova občanské záložny, třicátá léta 20. století

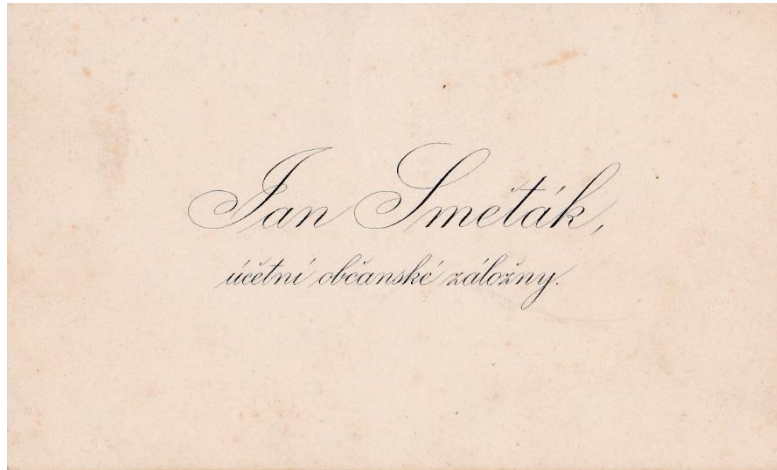
Obrázek 25 – Nová budova občanské záložny, 16. července 2021

Obrázek 26 – Vila č. p. 150 v Lázních Bělohradě, asi 1912

Obrázek 27 – Vila č. p. 150 v Lázních Bělohradě, 17. dubna 2021

Obrázek 28 - Navštívenka účetního Občanské záložny v Miletíně Jana Smětáka, 1907

Obrázek 29 - Poděkování novomanželů Jana Františky Smětákových, 1910

Kolkový poplatek dle stupnice III z platebního rozkazu c. k. finančního okres. ředitelství v Jičíně ode dne 30. dubna 1911 čís. rej. B 406/11-324 zapraven c. k. bernímu úřadu v Nové Pace dne 20/6 resp. 25/7 1911.

S M L O U V A S L U Ž E B N Í .

Mezi občanskou záložnou v Lázních Bělohradě zapsaným společenstvem s ručením obmezeným, zastoupené dle stanov předsedou panem MUDREM Al. M i n d l e m a kontrolorem panem Josefem P e c h e m , z Láz. Bělohradu se strany jedné a panem Janem S m ě t á k e m , ředitelem kanceláře a pokladníkem téže záložny se strany druhé uzavřena byla následovná smlouva služební.

Pan Jan S m ě t á k jmenován byl usnesením výboru ze dne 14/2 1913 a schválením valné hromady z 23/2 1913 pokladníkem co ředitelem kanceláře podepsané záložny a náleží mu, aby připravoval a opatroval veškeré záležitosti obchodní a administrativní záložny se týkající, pokud působnost tato usnesením valné hromady neb výboru obmezena není. Z té příčiny jest zodpověden za přesné plnění a šetření platných zákonů, stanov, služebního řádu, instrukcí a usnesení správních orgánů stanovaní zřízených a to nejen za sebe, nýbrž i za ostatní úředníky záložny.

Jan S m ě t á k , pokladník co ředitel kanceláře jest dále povinen, aby svou snahu a své síly věnoval výlučně prospěchu záložny o jejíž povznesení dle své síly a možnosti pečovatí má a ukládá se mu poslušnost k provedení příkazů, které výbor vydá, pokud tyto neodporují stanovám neb zákonům a jsou dle míry obvyklých zvyklostí splnitelné.

Ve smyslu usnesení výboru Občanské záložny v Láz. Bělohradě ze dne 26/8 1910 uděluje se místo Janu S m ě t á k o v i definitivně, to jest po uplynutí ustanovené doby má dle zákona o pensijním pojištění nárok na pensí, čímž smlouvou touto jsou obě strany vázány načas života Jan S m ě t á k a.

Porušil-li by Jan S m ě t á k smlouvu tuto předčasným a samovolným výstupem ze služeb záložny, pozbuje veškerých práv a nároků, které se jemu touto smlouvou zaručují. Předčasné zrušení této smlouvy může nastati jedině v případě likvidace neb konkursu záložny, v kterémžto případě příslušelo by Janu S m ě t á k o v i s vyloučením jakýchkoliv jiných nároků náhradních za zrušení smlouvy právo na odbytí, jež by se ev. dohodou pak určilo.

Obrázek 30 - Smlouva služební mezi Janem Směťákem a Občanskou záložnou v Lázních Bělohradě, 1914

Základní služné usnesením výboru ze dne 23. / 12 1910 resp. 23/1 1914 a valné hromady z 1/3 1914 stanoveno roční částkou K 2600.- slovy dva tisíce šest set korun, mimo toto základní služné povoleno bylo a přiznal se mu nárok na pět pětiletých po sobě jdoucích kvinkvenálek / přídavek / po K 400.- slovy čtyřech stech korunách, splatných každé pětiletí počítajíce od doby nastoupení místa, z nichž první požívati bude 1/7 1914, k tomu druhý splatný 1/7 1919, pak třetí 1/7 1924, čtvrtý 1/7 1929 a pátý 1/7 1934. Mimo to obdrží obvyklou ~~remuneraci~~ dobrovolnou, kterou určuje každoročně před valnou hromadou výbor záložny.

Na zabezpečení všech požitků zde označených platiti bude záložna, jako dosud, celé připadající premie pensijnímu fondu úředníků záloženských v Praze sama ze svého, takže jiných výloh mítí vůbec nikdy nebude.

Služební smlouva tato, která vyhotovena byla ve dvou kolkovaných stejnopisech, z nichž jeden uložen v archivu záložny a druhý vydán řediteli Janu S m ě t á k o v i dochází schválení vlastnoručně podepsanými zástupci záložny dle paragr. 24 stanov záložny k právoplatnému podpisování dle výtahu z obch. rejstříku oprávněných, jakož i ředitelem Janem S m ě t á k ě m a konečně dvěma svědky.

V Lázních Bělohradě dne 27. června 1914.

Jan Smeták
ředitel a též kontrolor

Občanská záložna
v Lázních Bělohradě,
společnost s ručením obmezeným

Alois Mindl
předseda

Josef Sech
kontrolor

Stvrzuji, že pánové *Alois Mindl*, což předseda a *Josef Sech*, což kontrolor, k právoplatnému podpisování za záložnu oprávněni, tuto smlouvu předtím mnou osobně rukou podepsali

V Lázních Bělohradě dne 27. června 1914.

V. Vykonákal
svědek

Karel Lamrát
svědek

Obrázek 31 - Smlouva služební, druhá strana

Obrázek 33 - Reklamní záložka Občanské záložny v Lázních Bělohradě, asi mezi lety 1918 a 1953

Obrázek 32 - Legitimace účastníka ustavující valné hromady Národní banky československé, 1926

3.

Kandidátní listina

sdružených politických stran
národní demokracie a strany republikánské
pro volbu obecního zastupitelstva v neděli dne 16. října 1927
v Lázních Bělohradě.

1. Dr. Josef Lelek lékař v Lázních Bělohradě
2. Dr. Leopold Cikánek zvěrolékař „
3. Jan Směták řed. Obč. záložny „
4. František Pech rolník „
5. Jaroslav Kurka odb. učitel v. v. „
6. Josef Bareš rolník „
7. Josef Berger řid. učitel v. v. „
8. Antonín Fink rolník „
9. Ph. Mr. Frant. Černoch lékář. „
10. Petr Kačírek rolník „

Vojtěch, Bělohrad.

Obrázek 34 - Kandidátní listina stran republikánské a národně demokratické, 1927

Veleddůstojný pane děkane!

Navazuji na naši rozpravu, v níž jste mi ráčil sdělit, že byl bych zvolen do výboru neb dozorcí rady, neboť o mém odchodu ze záložny se moc mluví a takoveto řešení, že by bylo vhodné. Odstupem doby dovoluji si Vám veleddůstojný pane děkane sdělit, byste od svého nůveha a vřelým dobře míněného laskavě upustil, neboť zvolení do výboru ani doz. rady bych nepřijal, a to z těchto důvodů:

Dá se mi vytknout spravedlivě, osobně, že jsem vyhlášen za vkladu 2400 Kč, pan Brátník zemřel, poukaz na 10 tisíc byl jimi podepsán, peníze jsem vrátil a nechtěl a neludu se ho dovolávat. Výhody, které jsem měl, v úsvitích z mého i tehánova vkladu jsem plně nahradil v r. 1936, kdy na můj návrh byl mi snížen plat s odvoláním na zákon, který se mně však netýkal. Zmíněné dvě věci byly vyšetřeny p. Novotným a tím věc byla dána do pořádku a zdál se klid.

Ale to právě nestačilo udavačům. Klenci, který aspiroval na praktikantské místo, udal vše znovu a žebavý i Fejfar místo pravdy měli v ústech injekční stříkačku naplněnou jedem, kdy usnesením výborových schůzí dávali v mých věcech úplně jiný smysl a význam, že aby budili nedůvěru, vřelí pomluvy, které se musely dotýkati i důvěry záložny a je tedy pochopitelné, že se dále moc mluví, když už ten anonym v podání Jednotě záložny určitou osobu z dozorcí rady označil.

Obrázek 35 - Dopis adresovaný děkanu Noskovi, před rokem 1939

Nedovolával jsem se nikde ochrany, já v zájmu ústavu jsem o
jiných promlčel až do dneška a prosím veledůstojný pane děkane,
byste spravedlivě posoudil vytykané případy, které zehapituluji.
Doplatek premiové rezervy pensijnímu fondu. Na m. v rukou dopis od
p. Bizla ze 27/3. 1909 ještě před mým přijetím, kde mi, kromě
jiného sděluje: Pensijní fond platí záložna sama. V předválečné
smlouvě služební (je v pohledné záložny) je vyznačeno základní
služné a pět pětiletých přídavek s přesným určením doby jejich
splatnosti s tím výslovným podotknutím, že „na zabezpečení všech
požitků zde označených platiti bude záložna jako dosud, celé připadající
premie pens. fondu sama ze svého“ a už tehdy také platila
doplátky prem. rezerv a nemohu za to že to byly koruny a
za řadu let najednou tisíce. Fejfar, v. dobře, jak revident Ondule
říkal, by se to udělalo, Fejfar sám v Praze v jednotě záložna s
Dr. Ilnerem věci doplatku a jeho ústování projednával a záležitost
byla schválena ve schůzi 9. 12. 1934 a při revizi podepsána revidentem
Kornelkem, ale to nestačilo udavačům a proto promlčeli i o dopise z
ledna 1931 podepsaném p. Dr. Windlem a kontrol. Během, který svědčí
o jejich podléhání jednání. Ve schůzi výborové 7/6. 1918 a nově po přeměně
ve schůzi 2/4. 1920 povolány mi byly bonifikace ze všech úpisů nejen tou
dobou provedených, ale i nově emitovaných a ve schůzi 11/6. 1920.
byla mi povolena služební doba 35 let, ovšem, abych šel do penze
v 60 letech, jak tam je napsáno, to jsem učinit nemohl, poněvadž
Fejfar, Jeřábek i Kornelík měli zájem jiný.
Koupi zlaté renty byla schválena ve schůzi 28/11. 1930.

Obrázek 36 - Dopis adresovaný děkanu Noskovi, druhý list

Poznámka: Abych rozuměla dobře. Vy byste
měla tu naši místnost dle s jižním a západ-
ním oknem a obě místnosti nahoru. Toť vše
ověřovací těleso a jistě by se tam dalo
přemístit. Myslím, že byste tam měla
pěkné bydlení a nárokování by se nahoru
také dobře odprohávalo. Tím by se celé jed-
nání zkrátilo a měli bychom pokoj
by i my. Projev naučitelů by chová-
ním, že jste jejich záležitosti vyhověla a tím
by byla vše ukončeno.

Měla byste v té místnosti lepší klid, než máte
vedle.

Také byste neměla nikomu nic říkat,
nejaké nářky, nic by nám to nepomohlo. !

Obrázek 37 - Poslední stránka dopisu nájemníka Vomáčky Františky Směťákové, 1955